

OM

B

U

DS

20 rokov práce
verejného
ochrancu práv

Na tvorbe publikácie
sa podieľali:

prof. JUDr. Mária Patakyová, PhD.
JUDr. Jana Dubovcová
PhDr. Marián Török, PhD.
doc. JUDr. Peter Kresák, CSc.
JUDr. Alexandra Stachová
Mgr. Júlia Šebová
Mgr. Michaela Pavelková
Mgr. Petra Fűkőová
Mgr. Janka Divincová
Mgr. Tomáš Čitbaj
Mgr. Martina Thominet
JUDr. Tímea Lazorčáková
Mgr. Katarína Paulínová
Mgr. Lívia Stehlíková
JUDr. Eva Takácsová
Mgr. Daniela Takáčová
Mgr. Peter Gombala
Mgr. Nora Konrády Belíová
Mgr. Martina Potúčková
JUDr. Martina Tymková
Mgr. Martina Vavreková
JUDr. Andrea Bachová

Ombuds

Zákon o verejnom ochrancovi práv bol schválený
4. decembra 2001. Prvý verejný ochranca práv
bol zvolený 19. marca 2002 a svojej funkcii sa ujal
zložením sľubu 27. marca 2002.

Úvodné slovo
8

**Ústavná a zákonná úprava
postavenia inštitúcie
z pohľadu uplynulých
20 rokov**
24

**Kancelária verejného
ochrancu práv**
34

**Správy o činnosti
a o vykonávaných
prieskumoch**
40

**Zo strenutí mimo
kancelárie**
56

**Zahraničné stretnutia
a členstvo v medzinárodných
organizáciách**
76

Významné prípady
96

**Úloha inštitúcie
pri abstraktnej kontrole
ústavnosti**
136

Ombudsmanské ďakujem
144

Získané ocenenia
154

Summary
160

ESLP
Európsky súd pre ľudské
práva

Kancelária VOP
Kancelária verejného
ochrancu práv

krajiny V4
krajiny Vyšehradskej
štvorky

MDV SR
Ministerstvo dopravy
a výstavby Slovenskej
republiky

MF SR
Ministerstvo financií
Slovenskej republiky

MPSVR SR
Ministerstvo práce,
sociálnych vecí a rodiny
Slovenskej republiky

MS SR
Ministerstvo spravodlivosti
Slovenskej republiky

MŠVVŠ SR
Ministerstvo školstva,
vedy, výskumu a športu
Slovenskej republiky

MV SR
Ministerstvo vnútra
Slovenskej republiky

MZ SR
Ministerstvo zdravotníctva
Slovenskej republiky

NHRI
Národná inštitúcia
pre ľudské práva

NR SR
Národná rada Slovenskej
republiky

OCP PZ
Oddelenie cudzineckej polície
Policajného zboru

OPCAT
Opčný protokol k Dohovoru
proti mučeniu a inému
krutému, neľudskému
alebo ponižujúcemu
zaobchádzaniu alebo
trestaniu

prezident SR
prezident Slovenskej
republiky

prezidentka SR
prezidentka Slovenskej
republiky

Ústava SR
Ústava Slovenskej republiky

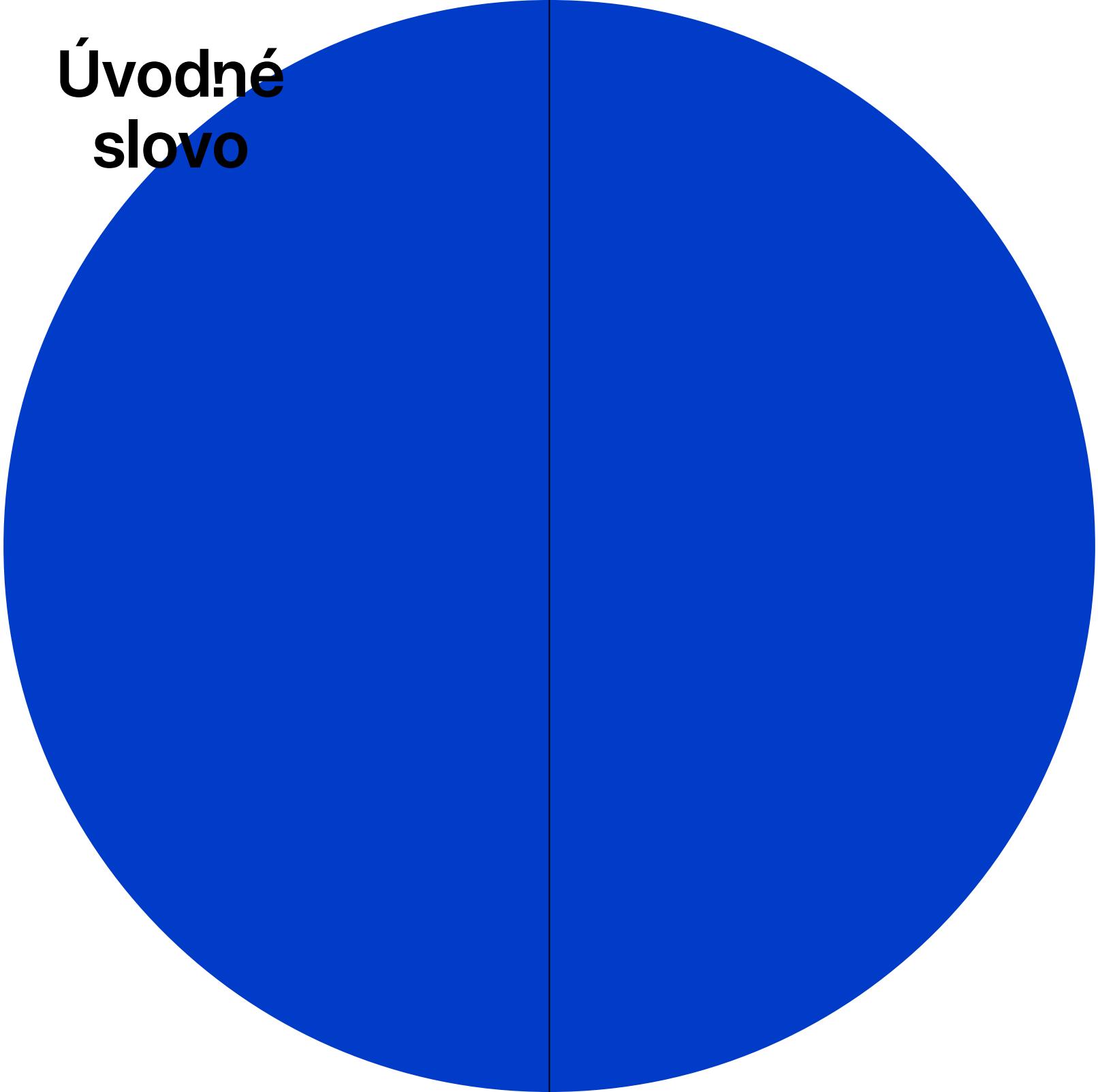
ÚS SR
Ústavný súd Slovenskej
republiky

vláda SR
vláda Slovenskej republiky

VOP
verejný ochranca práv /
verejná ochrankyňa práv

zákon o VOP
zákon č. 564/2001 Z. z.
o verejnom ochrancovi
práv

**Úvodné
slovo**

Verejný ochranca práv v Slovenskej republike je inštitúciou ombudsmanského typu. Rozmanitosť oprávnení v rámci pôsobnosti týchto inštitúcií je závislá od ich ústavného a zákonného rámca v konkrétnej jurisdikcii. Poznatky plynúce zo stretnutí medzinárodnej organizácie ombudsmanov (IOI), európskeho ombudsmanského inštitútu (EOI), európskej siete ombudsmanov (ENO) i krajín V4 potvrdzujú túto rozmanitosť, rovnako aj závery z relevantných výskumov v tomto smere.¹ Ochrana osôb vo vzťahoch s verejnou mocou prostredníctvom ochrany ich základných práv a slobôd pri konaní, nekonaní alebo rozhodovaní je poslaním verejného ochrancu práv na Slovensku, ako prvku otvoreného vládnutia.²

Napriek tomu, že katalóg charakteristík ombudsmanských inštitúcií je rozmanitý, nemali by byť pochybnosti o tom, že uholným kameňom pri ich konštituovaní a následnej činnosti je princíp nezávislosti. Ak má verejný ochranca práv nestranne preskúmať podnety podávateľov pri postupoch orgánov verejnej moci a dávať odporúčania na základe vnútroštátnych právnych noriem a právnych princípov, v súlade s princípmi demokratického a právneho štátu, zohľadňujúc pri tom medzinárodnoprávne záväzky plynúce z dohovorov, ktorými je Slovenská republika viazaná, ako aj ich interpretáciu, potom nemôže byť závislý od moci štátu. Jeho poslaním je preskúmať podnet, so zachovaním princípu *audiamus alteram partem*,³ a v prípade zistenia porušenia práv podávateľa, dôsledne stáť na jeho strane, a teda navrhnúť opatrenia orgánu verejnej moci s očakávaním pozitívnej spätnej väzby a pri jej

nedostatku ďalej komunikovať v záujme dosiahnutia nápravy. Použiteľné je v tomto prípade opätovné pripomínanie a vyžadovanie splnenia odporúčaní, pri ich odmietnutí komunikácia s nadriadeným orgánom, a to až po vládu Slovenskej republiky, v prípade systematického zlyhania možnosť navrhnúť prerokovanie záverov ako mimoriadnej správy v NR SR, prípadne po splnení podmienok využitie aj najvýznamnejšieho oprávnenia ultima ratio – obrátiť sa na Ústavný súd s návrhom na vyslovenie nesúladu s ústavou. V prípade, ak sa preskúmaním nezistí porušenie základných práv a slobôd podávateľa, upovedomí VOP o tom podávateľa a oznámi tento výsledok orgánu verejnej moci.⁴

Ako však vymedziť a dešifrovať pojem nezávislosť? V zmysle formálnej, de iure nezávislosti by postačovalo, ak bude vymedzená v právnej norme.⁵ V zmysle de facto, funkčnej nezávislosti je potrebné túto posudzovať podľa skutočných podmienok činnosti inštitúcie, a preto napriek formálne zabezpečenej nezávislosti, faktická môže absentovať.⁶ Prirodzene, zabezpečenie úplnej nezávislosti je skôr utópiou. Napriek tomu môžeme rozlišovať viaceré elementy nezávislosti, akými sú prezentovanie výsledkov činnosti, vnútorný dizajn inštitúcie, odčlenenie od vlády, nezávislosť predstaviteľa inštitúcie a osôb v nej pôsobiacich, finančná nezávislosť, prevencia konfliktu záujmov.

Na úrovni medzinárodnoprávnej dlho absentovalo premietnutie princípu nezávislosti do postavenia ombudsmanských inštitúcií. Parížske princípy z roku 1993 sa vzťahovali na národné ľudsko-právne inštitúcie (NHRI), ktoré sú určené na promovanie a ochranu ľudských práv.⁷ Avšak na tie ombudsmanské inštitúcie, ktoré nie sú zároveň NHRI inštitúciami sa tieto princípy neaplikujú, čo je aj prípad Slovenskej republiky.⁸

Mária Patakyová, akt zloženia sľubu, 2017
Foto: SITA / Marko Erd

V roku 2019 Benátska komisia Rady Európy prijala prvý súbor 25 princípov ako medzinárodný štandard pre ombudsmanské inštitúcie.⁹ V kontexte uvedených princípov môžem z pozície verejného ochrancu práv v SR hodnotiť, že tieto princípy sú rešpektované vo viacerých oblastiach len čiastočne. Niektorým z nich sa budem venovať podrobnejšie.

Nominovanie a voľba verejného ochrancu práv by, podľa princípu č. 6, mala byť vykonávaná tak, aby posilňovala nestrannosť, nezávislosť a legitimitu inštitúcie, s preferenciou pre voľbu kvalifikovanou väčšinou poslancov. Zákonná úprava v SR umožňuje navrhovať osobu do procesu voľby len skupinou poslancov, v počte najmenej 15, teda proces nominácie vytvára, minimálne po stránke javovej, puto medzi navrhovanou osobou a skupinou poslancov, pričom žiadna iná skupina nie je oprávnená podávať nomináciu.¹⁰ Postup *de lege lata* z tohto dôvodu neposilňuje nestrannosť, nezávislosť a legitimitu inštitúcie VOP, k čomu sa pridáva aj skutočnosť požiadavky jednoduchej, a nie kvalifikovanej väčšiny potrebnej na zvolenie.

V zmysle princípu č. 7 by nominácia mala byť založená na verejnej výzve a proces výberu by mal byť verejný, transparentný, založený na dosiahnutých výsledkoch činnosti v oblasti ľudských práv, objektívny a upravený zákonom. V tomto ohľade je v SR zaiste priestor na zlepšovanie, pretože právna úprava v zákone o VOP a zákone o rokovacom poriadku NR SR ustanovuje jedinou možnosť nominácie¹¹ s vypočutím pred výborom NR SR.¹² Kritériá, ktoré by mali byť v procese nominácie splnené uvádza princíp č. 8 v požiadavkách ako sú vysoký morálny charakter, integrita a zodpovedajúca profesionálna odbornosť a skúsenosť, vrátane oblasti ľudských práv. V slovenskej právnej úprave *de lege lata* je premietnuté

do zákona o VOP požiadavka veku 35 rokov, úplná spôsobilosť na právne úkony, čistý register trestov, vzdelanie, schopnosť a morálne vlastnosti garantujúce riadny výkon funkcie, bez členstva v politickej strane a trvalý pobyt na území SR. Tieto požiadavky dopĺňa odporúčanie Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť,¹² ktoré však nie je právne záväzné. Plnenie požiadaviek kladených na navrhované osoby je v reálnej spoločenskej praxi výrazne sťažené v dôsledku uzavretosti systému nominácie s výlučnou väzbou na politické strany, resp. na skupinu 15 poslancov.

Voľba osoby ombudsmana je spojená s vytvorením predpokladov na efektívne fungovanie jeho kancelárie. Z uvedeného dôvodu princíp č. 21 vyžaduje zabezpečenie dostatočných finančných zdrojov a v spojení s princípom č. 22, ktorý vyjadruje požiadavku zabezpečenia dostatočného počtu zamestnancov, smerujú k zabezpečeniu riadnej činnosti VOP a KVOP. V SR máme výrazný deficit pri dosahovaní tohto štandardu, pretože KVOP nemá vytvorenú samostatnú rozpočtovú kapitolu, teda nemá finančnú autonómiu a nemá vytvorené zdroje na to, aby dosiahla uznesením vlády SR schválený počet zamestnancov.

Jeden z ťažiskových princípov (č. 14) je vyjadrený veľmi stručne v tom zmysle, že osobe ombudsmana sa nemajú dávať žiadne príkazy, rovnako nemá nasledovať žiadne pokyny zo strany žiadnych orgánov/autorít. V danom princípe sa koncentrujú viaceré momenty spojené s touto inštitúciou nežného práva, ktorá závisí od "dobrovoľnej" akceptácie jej odporúčaní a upozornení zo strany adresátov, pretože závery prieskumu VOP nie sú vynútiteľné štátom garantovanou mocou, na rozdiel od tých rozhodnutí, na záver ktorých je pripojená "okružla" pečiatka so štátnym znakom. Z tohto

dôvodu rozhodnutia súdov, vyšetrovateľov, prokurátorov sú vyňaté spod pôsobnosti VOP a skutkové a právne okolnosti nimi rozhodnuté a preskúmané už VOP nemôže paralelne preskúmať, v záujme predchádzania odlišného právneho hodnotenia vecí a udržiavania vnútornej súladnosti inštitúcií demokratického a právneho štátu. Akceptovanie inštitúcie VOP zároveň závisí od zrelosti demokracie a politickej kultúry. Schopnosť vnímať odporúčania v ich vecnej rovine, nie ako osobnú kritiku a naopak, vážiť tie slová, ktoré by vo vzťahu k VOP mohli byť hodnotené ako príkazy alebo pokyny, si vyžaduje zrelosť. Ak fínsky ombudsman uvedie na stretnutí, že jeho odporúčania sú vítané zo strany orgánov verejnej moci ako tie, ktoré vedú k odstráneniu individuálnych alebo systémových zlyhaní, uvedený prístup dávam - v záujme zachovania optimistickej optiky videnia správy vecí verejných - do kontextu s faktom, že vo Fínsku má ombudsman vyše 100 ročnú tradíciu a na Slovensku sme práve dosiahli hranicu jednej päťtiny z tohto obdobia. Želala by som si však, aby sme takúto zrelosť dosiahli skôr ako v ďalšom storočí.

V nadväznosti na už zmienený princíp sa zrelosť demokracie a politickej kultúry premieta aj do princípu č. 20 so zameraním na podávanie správy VOP o činnosti Národnej rade SR minimálne raz ročne. V tejto správe môže VOP uviesť príklady na nedostatok súladu so základnými právami a slobodami pri správe vecí verejných, rovnako môže podať správu s upozornením na osobitné problémy, a to podľa vlastného uváženia. Výročné i mimoriadne správy sa majú sprístupňovať verejnosti. Platná právna úprava¹⁴ reflektuje obsah tohto princípu až na najpodstatnejší prvok, ktorý vyžaduje, aby obsah správ, odporúčania v nich obsiahnuté, príslušné orgány (autority) náležite zohľadnili.

V predkladaní správ je zaiste obsiahnutá požiadavka zaradenia (mimoriadnej) správy do programu rokovania pléna a požiadavka kultivovanej diskusie k obsahu správy, v súlade s ktorou zrejme nemôže byť stav skoro prázdnej rokovacej sály počas zasadnutia pléna. V kontraste s uvedenou požiadavkou náležitého zohľadnenia zistení obsiahnutých v správe v činnosti príslušných orgánov, teda aj samotného parlamentu, je „ustálená prax“ hlasovania o vzatí správy na vedomie. Naposledy zmienené postupy by už mohli byť dávané do kontextu s odkazom vyplývajúcim z princípu č. 24, v zmysle ktorého by sa štáty mali na jednej strane zdržať akýchkoľvek zásahov zameraných alebo vyúsťujúcich do potlačenia ombudsmanskej inštitúcie alebo sťaženia jej efektívneho fungovania a na strane druhej by mali túto inštitúciu efektívne ochraňovať od akejkoľvek takejto hrozby.

Po tomto stručnom zhodnotení dosahovania niektorých odporúčaných medzinárodných štandardov, ako zodpovedať otázku uvedenú v úvode – kam kráča inštitúcia verejného ochrancu práv po dosiahnutí 20 rokov?

Verím, že kráča po ceste kultivovania spoločenskej diskusie, pretože len v prostredí schopnom zaregistrovať jemné odtiene tém rezonujúcich v spoločnosti môže prejsť a uplatniť svoj plný potenciál. Verím, že argumentami v záveroch z preskúmania podnetov vytvára spojenie medzi medzinárodným, európskym a slovenským právnym prostredím. Verím, že rastie v schopnosti vysvetľovať v našich domácich podmienkach obsah základných práv a slobôd a ich význam pre jednotlivca i spoločnosť.

prof. JUDr. Mária Patakyová, PhD., verejná ochrankyňa práv
(od roku 2017 po súčasnosť)

- 1 OECD, European Ombudsman: The Role of Ombudsman Institutions in Open Government. OECD Working Paper on Public Governance No. 29. Available at: <https://www.oecd.org/gov/the-role-of-ombudsman-institutions-in-open-government.pdf> [online, 2019-12-07].
- 2 Tamtiež.
- 3 Vypočujme druhú stranu.
- 4 Tento záver sa premieta v pomere tzv. pôsobnostných podnetov, v ktorých sa vykázalo porušenie základných práv a slobôd k počtu takýchto podnetov, ktorý osciluje okolo počtu sedem. Pôsobnostným podnetom rozumieme podnet, ktorým sa VOP zaoberá, pretože spadajú do vymedzeného okruhu pôsobnosti podľa zákona.
- 5 Alves, S., Capiou, J. and Sinclair, A.: Principles for the Independence of Competition Authorities. Competition Law International 11(1), 2015, pp. 13-27, p. 16.
- 6 Winter, H. Regulatory Enforcement in the Netherlands: Struggling with Independence. In: Comtois S. and de Graaf, K. (eds.), On judicial and quasi-judicial Independence, The Hague: Eleven International Publishing, 2013, pp. 157-166, p. 166.
- 7 United Nations: National Human Rights Institutions (NHRI). A handbook on the establishment and
- strengthening of national institutions for the promotion and protection of human rights, Professional Training Series No 4, 1995, para. 39.
- 8 NHRI inštitúciou v Slovenskej republike je Slovenské národné stredisko pre ľudské práva.
- 9 European Commission for Democracy through Law (Venice Commission)'s Opinion No. 897/2017: Principles on the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution ("The Venice Principles"). Available at: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)005-e) [online, 2019-12-13].
- 10 Veľmi intenzívne sa uvedené prejavilo pri prerokovaní správy za rok 2019, kedy v dôsledku zmien po voľbách vo februári 2020 politická strana, ktorá vykonala nomináciu nebola zastúpená v NR SR a verejná ochrankyňa práv bola vyzvaná na odstúpenie z dôvodu, že nemá politické „krytie“ v parlamente.
- 11 Ako už bolo uvedené minimálne 15 poslancami.
- 12 Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny, zákon č. 564/2001 Z. z. o VOP, zákon č.360/1996 Z. z. Rokovací poriadok v znení neskorších zmien.
- 13 Z obdobia december 2016.
- 14 Ustanovenia § 23 a § 24 zákona o VOP.

O VOP

Od súčasnej verejnej ochrankyne práv som dostala ponuku prispieť do publikácie, ktorú zamýšľa vydať Kancelária verejného ochrancu práv pri príležitosti 20. výročia existencie ústavného orgánu, verejného ochrancu práv, na Slovensku. Zadanie znelo, aby som na dvoch, troch stranách „poskytla čitateľom pohľad prvej ženy vo funkcii verejnej ochrankyne práv na vývoj tohto inštitútu, ako aj jeho význam pre spoločnosť.“ Ponuku som prijala. Rada sa

podelím s potenciálnymi čitateľmi o svoj pohľad. Aj keď nie ako prvá žena v tejto funkcii, ale ako človek, ktorý sa, z presvedčenia o prospešnosti tohto ústavného orgánu, pre kultivovanie našej spoločnosti snažil naplniť jeho ústavné a zákonné poslanie ako len najlepšie mohol a vedel.

Prežila som detstvo v ľudovodemokratickom zriadení, mladosť v socialistickom zriadení a v rokoch dospelosti dostala moja generácia šancu žiť v demokratickom zriadení a príležitosť podieľať sa na vytvorení demokratického prostredia v spoločnosti, bez ktorého skutočná demokracia nemôže dobre fungovať. Od roku 1998 do roku 2005 sa u nás prijímali zákony, ktoré vytvárali podmienky pre demokratické fungovanie našej spoločnosti. Prijali sme zákon o slobodnom prístupe k informáciám, aj ústavou kreovaný orgán verejného ochrancu práv a zákon o verejnom ochrancovi práv, zmeny v súdnom systéme. Otvorili sa možnosti na kontrolu uplatňovania a vykonávania štátnej moci občanmi, aj štátnymi orgánmi. Vytvárali sa podmienky pre štát, aby mohol lepšie chrániť základné práva a slobody fyzických a právnických osôb, obmedzovať a stíhať korupciu a zlepšovať spôsob vykonávania moci, teda vládnutia. Sú to ale zmeny, ktoré budú pravidelne čeliť snahám o ich zrušenie, či obmedzenie, lebo vládnúť v demokracii a demokraticky nie je také ľahké.

Mojej snahe stať sa verejnou ochrankyňou práv predchádzalo pôsobenie vo funkcii sudkyne, v ktorej som sa pri rozhodovaní dostávala aj do situácií, keď som narazila na tvrdosť zákona, ktorú z pozície sudkyne nebolo možné zmierniť. A stretla som sa aj s naozaj svojským fungovaním súdnej moci. Preto som patrila ku skupine sudcov, ktorí sa húževnato usilovali o zásadné zmeny v súdnictve, o zlepšenie jeho fungovania a dôveryhodnosti,

aj o niektoré legislatívne zmeny v oblasti súkromného i verejného práva a o ústavné zmeny. Píšem o tom preto, lebo toto všetko ovplyvnilo moje vnímanie obsahu a poslania funkcie verejného ochrancu práv v štáte a v spoločnosti, a neskôr aj jej vykonávanie. Podľa ústavy verejný ochranca práv chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaniach pred orgánmi verejnej správy a moci a môže sa podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb, ktoré pôsobia v orgánoch verejnej moci, ak porušili základné práva a slobody osôb. Ak všeobecne záväzný predpis porušuje základné práva a slobody osôb môže predložiť ústavnému súdu návrh na začatie konania o súlade. Verejný ochranca práv vykonáva svoju pôsobnosť spôsobom a v rozsahu ustanovenom zákonom o verejnom ochrancovi práv. O svojej činnosti podáva národnej rade raz ročne pravidelnú správu, obsahujúcu nielen zistenia o porušení základných práv a slobôd, ale aj návrh opatrení. Ak verejný ochranca práv zistí rozsiahle alebo opakujúce sa porušovania základných práv a slobôd, môže o tom predložiť mimoriadnu správu.

Poslanie verejného ochrancu práv som vždy vnímala v dvoch rovinách. Jednou je zabezpečovanie ochrany individuálnej osobe, ktorá sa cíti dotknutá na svojich právach tým, ako voči nej postupuje orgán verejnej správy, či moci. Je to práve verejný ochranca práv, ktorý jej poskytuje istotu, že postup orgánu verejnej správy bude riadne preskúmaný z hľadiska, či príslušný orgán porušil jej základné práva a slobody. Vnímam poslanie verejného ochrancu práv tak, že v prípade, ak zistí, že orgán verejnej správy, moci spôsobil zásah do základného práva a slobody osoby, je povinný dovoliť sa nápravy postupne všetkými prostriedkami, ktoré má k dispozícii. Aj v prípade, ak zistil, že postup

Jana Dubovcová, akt zloženia sľubu, 2012
Foto: TASR / Michal Svitok

orgánu verejnej správy síce bol v súlade so zákonom, ale napriek tomu spôsobil zásah do základného práva a slobody osoby. Ved' na rozdiel od súdu sa verejný ochranca práv môže od príslušných orgánov domáhať zmeny právnych predpisov.

Druhou rovinou činnosti verejného ochrancu práv je vplyvanie na zlepšovanie činnosti orgánov verejnej správy a moci vo vzťahu k verejnosti. Zlepšovaním činnosti orgánov verejnej správy a moci voči verejnosti sa v očiach verejnosti zvyšuje dôveryhodnosť štátu. Verejný ochranca práv má zákonnú možnosť vykonávať prieskum aj z vlastnej iniciatívy a nielen na základe podnetov od osôb. Takto

môže preskúmať, či postup a spôsob vykonávania pôsobnosti štátu, ale aj samosprávy, v oblastiach ako sú napríklad ústavná starostlivosť, väzenstvo, polícia, súdnictvo, školstvo, nespôsobuje zásahy do základných práv a slobôd osôb a či je im zverená pôsobnosť vykonávaná v súlade so zásadami dobrej správy. Verejný ochranca práv zisťuje, či v týchto systémoch verejnej správy a moci nedochádza k prehliadaniu a porušovaniu základných práv a slobôd voči jednotlivcom alebo aj skupinám osôb, a či sa bagatelizovanie dodržiavania základných práv a slobôd z rôznych prevádzkových, historických, personálnych a iných dôvodov nestalo ich bežnou inštitucionálnou praxou. Môže to byť napríklad podávanie večerí väzňom o pol štvrtej poobede vyplývajúce z inštitucionálnej potreby a z vnútornej organizácie práce väznice, aj policajnou praxou zavedené akceptovanie neľudských podmienok v provízorných policajných celách, ale aj porušovanie práva na vydanie riadneho rozhodnutia s poučením o opravnom prostriedku. Ako príklad celým systémom akceptovaného porušovania základného práva uvediem uplatňovanie základného práva podľa čl. 34 ods. 2 ústavy, podľa ktorého sa občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám za podmienok ustanovených zákonom, zaručuje, okrem práva na osvojenie štátneho jazyka, aj právo na vzdelanie v ich jazyku.

Podľa školského zákona je vyučovacím a výchovným jazykom štátny jazyk, ale deťom a žiakom občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám sa zabezpečuje, okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka, aj právo na výchovu a vzdelanie v ich jazyku. Podľa zistenia verejného ochranca práv už v roku 2014 sa aj v základných školách so 100 % účasťou rómskych žiakov poskytovalo vzdelávanie

iba v štátnom jazyku a školy nemali učiteľov, ktorí by ovládali rómsky jazyk. Výsledkom je, že rómskym deťom nebolo umožnené vzdelávanie v materinskom jazyku. Tento prístup, založený na porušovaní základného práva detí na vzdelanie, sa stal bežnou a štátom akceptovanou praxou. Zmena je nevyhnutná. Verejný ochranca práv svojou činnosťou zvyšuje citlivosť verejnosti k základným právam a slobodám osôb a zvyšuje nároky verejnosti na dobré fungovanie orgánov verejnej správy a moci. Prispieva tak k formovaniu demokratického prostredia, v ktorom nie je možné vykonávať štátnu moc bez kontroly verejnosti a bez ohľadu na dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd. Z hľadiska svojich skúseností práve toto považujem za to najdôležitejšie, čo z činnosti verejného ochranca práv pre našu spoločnosť vyplýva. Z dlhodobého hľadiska je formovanie demokratického prostredia a demokratickej spoločnosti založenej na dodržiavaní a ochrane základných ľudských práv a slobôd oveľa dôležitejšie ako to, či prieskumom verejného ochranca práv momentálne dotknuté orgány alebo národná rada pristupujú k jeho zisteniam dobromyseľne, s vôľou odstrániť zistené porušenia, alebo nie.

JUDr. Jana Dubovcová, bývalá verejná ochrankyňa práv
(od roku 2012 do roku 2017)

Verejná ochrankyňa práv, pani Mária Patakyová, oslovila oboch svojich predchodcov s prosbou o príhovor. Pán doc. JUDr. Pavel Kandráč, CSc., bývalý verejný ochranca práv (od roku 2002 do roku 2012) do publikácie svojím príhovorom neprispel.

**Ústavná
a zákonná úprava
postavenia
inštitúcie z pohľadu
uplynulých
20 rokov**

Predpoklady pre zaradenie VOP do sústavy ústavných orgánov Slovenskej republiky vytvorili výsledky parlamentných volieb v roku 1998. Do NR SR sa vtedy dostalo šesť politických strán, ktoré prekročili zákonom požadovanú 5 %-nú hranicu odovzdaných volebných hlasov: HZDS, SDK (utvorené zlúčením piatich strán KDĽ, DÚ, SDSS, DS a SZS), SDL, SMK - MKP, SNS a SOP. Po vyše mesačných rokovaní sa utvorila nová vládna koalícia SDK, SDL, SMK - MKP a SOP,¹⁵ ktorá vytvorila ústavnú väčšinu, keďže jej v NR SR patrilo 93 poslaneckých kresiel.

Jednou z prvých úloh novej vládnej koalície, ktorej reprezentanti to už jednoznačne pred voľbami deklarovali, bola reforma ústavného systému. V roku 2000 tak NR SR prijala najprv ústavný zákon č. 9/2000 Z. z., ktorý zaviedol priamu voľbu prezidenta SR a významne upravil jeho kompetencie a následne v roku 2001, po viac ako 14 mesiacoch rokovaní, schválila aj tzv. „veľkú novelu“ Ústavy SR (ústavný zákon č. 90/2001 Z. z. v znení neskorších ústavných zákonov), ktorá okrem iných významných zmien, zaradila do systému ústavných orgánov Slovenskej republiky aj VOP. Vytvorenie inštitútu VOP bolo v tom čase zároveň aj jednou z podmienok, ktoré Slovenská republika potrebovala splniť pre svoj plánovaný vstup do Európskej únie.

Inštitút VOP a budovanie jeho úradu boli však pre Slovenskú republiku výzvou aj z dôvodu jeho významu v kontexte novej Európy, v ktorej sa ochrana ľudských práv a základných slobôd považuje za jednu z najdôležitejších priorít.

Pri zriaďovaní inštitúcie VOP ústavodarca vychádzal aj z presvedčenia, že v moderných demokraciách sa ochrana občanov voči zásahom orgánov verejnej správy do zaručených práv a slobôd v stále významnejšej miere

zabezpečuje aj inými, než striktne formálnymi cestami súdneho rozhodovania.

Od zriadenia osobitného a nezávislého parlamentného zmocnenca, ktorého hlavná úloha mala spočívať práve v poskytovaní neformálnej pomoci občanom v prípadoch, pri ktorých by za určitých okolností boli oprávnené konať aj orgány správneho súdnictva, sa preto právom očakávalo aj isté odľahčenie stále preťaženej súdnej moci.

Ombudsman, ako sa tento zmocnenec zvykne neformálne vo svete tiež označovať, je vzhľadom na svoje úlohy a postavenie úzko spojený aj s teóriou del'by moci. Svojou činnosťou totiž nielen bezprostredne pomáha občanom, no zároveň upozorňuje legislatívu na chyby verejnej správy, čo má mimoriadny význam najmä v súvislosti s nárastom významu jej rozhodovacích činností v súčasnej spoločnosti.

Historické korene tohto inštitútu pritom siahajú do začiatku 18. storočia vo Švédsku, kde sa už pri svojom vzniku sformoval ako orgán osobitnej ochrany občanov proti rozhodnutiam orgánov štátnej správy. Podľa niektorých historických prameňov sa o jeho vznik zaslúžil v roku 1713 švédsky kráľ Karol XII. po tom, ako sa dozvedel, že jeho úradníci poverení vyberaním daní podvádzajú občanov a vyberajú od nich viac finančných prostriedkov, než on sám ustanovil.

Na základe pozitívnych skúseností začali tento inštitút postupne preberať aj ďalšie demokratické krajiny. Pôsobenie „ombudsmanov“ ako parlamentných zmocnencov sa totiž mimoriadne osvedčilo nielen vďaka poskytovanej ochrane právam a slobodám občanov, ale aj vďaka schopnosti účinne pôsobiť proti štátnej byrokrácii.

Uvedené konštatovanie platí v súčasnosti nielen pre Švédsko, ale aj pre všetky krajiny, ktoré inštitút

ombudsmana postupne prevzali do svojich ústavných systémov (napr. Fínsko, Dánsko, Nemecká spolková republika, Spojené štáty americké, Veľká Británia, Francúzsko, Portugalsko, Švajčiarsko, Írsko, Holandsko, Španielsko, krajiny Latinskej Ameriky, Poľsko, od roku 1999 Česká republika, Maďarsko).

Slovenský ústavodarca zaradil v roku 2001 VOP do druhého oddielu ôsmej hlavy Ústavy SR, v poradí za prokuratúrou, pretože sa predpokladalo, že VOP bude pôsobiť popri prokuratúre Slovenskej republiky, no do jej ústavných oprávnení nebude nijakým spôsobom zasahovať (čl. 151a Ústavy SR).

V predkladacej správe k ústavnému zákonu, ktorý zriadil inštitút VOP, sa konštatovalo: „...predpokladá sa, že verejný ochranca práv sa bude spolupodieľať na ochrane práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, pokiaľ by ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť sa dostali do rozporu s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu.“

Pôvodný text čl. 151a Ústavy SR bol však pomerne stručný a okrem základnej charakteristiky tohto nového inštitútu, upravoval iba spôsob výberu VOP, ktorého volí NR SR na obdobie piatich rokov, podmienky, ktoré musí spĺňať navrhovaný kandidát a zánik funkcie VOP.

Kandidátov na túto funkciu môže, v zmysle ústavnej úpravy, navrhnuť najmenej 15 poslancov NR SR, pričom VOP sa môže stať iba občan Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný za poslanca NR SR a v deň voľby dosiahol vek 35 rokov.

Pretože VOP je koncipovaný ako nezávislý ústavný orgán, osoba, ktorá bola zvolená do tejto funkcie nemôže byť členom politickej strany ani politického hnutia.

Podrobnosti o voľbe a o odvolávaní VOP, o jeho pôsobnosti, o podmienkach výkonu jeho funkcie, o spôsobe právnej ochrany a o uplatňovaní práv fyzických osôb a právnických osôb prenechala ústavná úprava na osobitný zákon.

Týmto zákonom sa stal zákon o VOP.

V dôvodovej správe k návrhu tohto zákona sa vo vzťahu k poslaniu VOP konštatovalo, že pôjde najmä o poskytovanie neformálnej pomoci osobám nespokojným s vybavením vecí, ktorá bola predmetom konania orgánov verejnej správy alebo osobám, ktorých nespokojnosť smeruje proti konaniu alebo proti nečinnosti orgánov verejnej správy alebo osobám, ktoré sú nespokojné so správaním zamestnancov týchto orgánov.

Pôsobnosť VOP sa teda od jeho vzniku vzťahuje na orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy, a tiež aj na právnické osoby a fyzické osoby, ktoré podľa osobitného zákona rozhodujú o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy, alebo do práv a povinností fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy inak zasahujú.

Kompetencie VOP sa však nevzťahujú na činnosť NR SR, prezidenta SR, vlády SR, komisára pre deti, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, ÚS SR, Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, spravodajských služieb, vyšetrovateľov Policajného zboru, prokuratúry a na činnosť súdov (s výnimkou orgánov riadenia a správy súdov a dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie sudcu alebo prokurátora).

VOP teda poskytuje pomoc najmä osobám, ktoré nemôžu alebo nedokážu využiť všetky zákonné možnosti poskytované správnym konaním, lebo sú pre nich procesné

podmienky tohto konania veľmi komplikované a náročné k ich pochopeniu.

Vzhľadom na zameranie a na kompetencie VOP je teda tento orgán určitým spôsobom doplnením už existujúcej súdnej kontroly dodržiavania zákonnosti konania orgánov verejnej správy.

Svojou činnosťou VOP nielen bezprostredne napomáha osobám žiadajúcim jeho pomoc, ale zároveň pri vykonávaní svojej činnosti upozorňuje na prípadné nedodržiavanie zákonnosti zo strany orgánov verejnej správy.

Preto medzi oprávnenia VOP tiež patrí oprávnenie podať podnet na zrušenie všeobecne záväzného právneho predpisu tomu orgánu verejnej správy, ktorý ho vydal, ak dôjde k záveru, že sa ním porušujú ľudské práva a slobody.

Vo vzťahu k NR SR je azda najvýznamnejšie zákonné oprávnenie a zároveň aj povinnosť VOP, predkladať tomuto zákonodarnému orgánu každoročne správu o svojej činnosti.

VOP v tejto správe informuje poslancov nielen o svojej činnosti a aktivitách, ale tiež aj o vlastných poznatkoch o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy.

Súčasťou takejto správy sú pravidelne aj návrhy a odporúčania VOP na nápravu zistených nedostatkov alebo aj na spresnenie, či skvalitnenie platnej legislatívy.

Ak však VOP zistí pri svojej činnosti skutočnosti nasvedčujúce tomu, že porušenie niektorého základného práva alebo slobody je mimoriadne závažné alebo sa týka väčšieho počtu osôb, môže predložiť NR SR aj mimoriadnu správu, upozorňujúcu na tieto skutočnosti.

Doposiaľ sa tak stalo v piatich prípadoch.

Ako sa pomerne rýchlo po vzniku VOP potvrdilo, tento ústavný orgán účinne doplnil sústavu orgánov ochrany

základných práv a slobôd v Slovenskej republike.

Získal v systéme ochrany svoje presne vymedzené miesto, kompetencie, prostriedky, spôsoby i formy kontroly orgánov verejnej správy a pomerne rýchlo sa etabloval do systému mimosúdnej právnej ochrany. V priebehu prvých rokov činnosti sa podarilo vybudovať z VOP funkčnú právnu inštitúciu, ktorá dokázala vykonávať svoju činnosť bez akéhokoľvek politického zasahovania.

Pôsobnosť VOP v zmysle Ústavy SR a zákona o VOP, pritom od jeho vzniku nebola zameraná na ochranu právneho poriadku Slovenskej republiky ako takého. VOP sa totiž zameriava na podnety fyzických osôb a právnických osôb, ktoré sa dotýkajú konkrétnych oblastí verejnej správy, sleduje spravodlivosť a zákonnosť ich rozhodnutí voči fyzickým osobám a voči právnickým osobám v prípadoch, ak sa domnievajú, že orgán verejnej správy v ich veci porušil zákon.

Ide teda iba o ochranu subjektívnych práv fyzických a právnických osôb.

Pri svojej činnosti sa VOP riadi Ústavou SR a právnym poriadkom. Z nich pre neho vyplýva povinnosť kontrolovať orgány verejnej správy a to, či tieto orgány pri svojej činnosti, pri svojom konaní a rozhodovaní postupujú nielen v súlade s Ústavou SR a so zákonmi, ale aj s princípmi demokratického a právneho štátu.

Úlohou VOP je tiež skúmať, či sú orgány verejnej správy činné alebo nečinné. Vo vzťahu k orgánom verejnej správy je teda kontrolným orgánom a svoje povinnosti uskutočňuje nielen v súlade so zákonom, ale aj v súlade so základnými zásadami etiky a v súlade s princípmi dobrej verejnej správy.

VOP pritom, podľa zákonnej úpravy, koná predovšetkým

na základe konkrétneho podnetu od fyzickej alebo právnickej osoby. Získal však aj možnosť zahájiť svoje konanie z vlastnej iniciatívy.

Aj napriek dosiahnutým úspechom pri ochrane základných práv a slobôd sa však pomerne skoro ukázalo, že pôvodné vymedzenie pôsobnosti VOP ho istým spôsobom obmedzuje.

Výbor NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien preto, v roku 2006, iniciatívne vypracoval a predložil rozsahom nevelikú, no z pohľadu VOP významnú novelu Ústavy SR, ktorá bola prijatá ako ústavný zákon č. 92/2006 Z. z.

Táto novela rozšírila okruh oprávnených osôb podať návrh na začatie konania pred ÚS SR vo veciach súladu právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy SR, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, aj o VOP.

Možnosť obrátiť sa priamo na ÚS SR znamenala zásadné posilnenie významu VOP.

Rovnako táto novela rozšírila aj základné ústavné oprávnenie VOP o možnosť podieľať sa v zákonom ustanovených prípadoch aj na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb.

Všetky orgány verejnej moci novela zároveň zaviazala k povinnosti poskytovať VOP pri jeho práci potrebnú súčinnosť.

Obsah tejto ústavnej zmeny vykonal zákon č. 122/2006Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal zákon o VOP a ktorý bol doposiaľ najrozsiahlejšou novelizáciou právnej úpravy postavenia, pôsobnosti a činnosti VOP.

Od svojho prijatia bol zákon o VOP novelizovaný celkovo 22-krát, no okrem zmieneneho zákona z roku 2006, sa prakticky všetky jeho ďalšie zmeny týkali iba platových pomerov a postavenia zamestnancov Kancelárie VOP.

- 15 HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko
- SDK – Slovenská demokratická koalícia
- KDH – Kresťanskodemokratické hnutie
- DÚ – Demokratická únia
- SDSS – Sociálnodemokratická strana Slovenska
- DS – Demokratická strana
- SZS – Strana zelených Slovenska
- SDĽ – Strana demokratickej ľavice
- SMK – MKP – Strana maďarskej komunity – Magyar Közösség Pártja
- SNS – Slovenská národná strana
- SOP – Strana občianskeho porozumenia

**Kancelária
verejného
ochrancu práv**

Na plnenie úloh, spojených s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti VOP zriadil zákon o VOP Kanceláriu VOP. Jej pôsobenie však bolo od začiatku spojené s nemalými problémami.

Po tom, ako NR SR 4. decembra 2001 schválila zákon o VOP, vláda SR sa začala zaoberať podmienkami pre zriadenie jeho podporného aparátu. Koncepciu, ktorú predložil vtedajší podpredseda vlády SR pre ľudské práva, menšiny a regionálny rozvoj, pán Pál Csáky, však vláda SR neschválila a prvý VOP, pán Pavel Kandráč, nastupoval do funkcie bez akýchkoľvek materiálnych podmienok pre začatie fungovania svojho úradu. Zákon o VOP síce poskytol VOP šesť mesiacov na začatie činnosti, podávatelia sa však domáhali pomoci už od jeho zvolenia v marci 2002.

Ako prvé bolo potrebné riešiť miesto pre vykonávanie činnosti VOP (sídlo), finančné prostriedky a samozrejme personálne zdroje. Vláda SR však VOP nepripravila ani jednu z uvedených podmienok a vo viacerých oblastiach chýbali aj legislatívne prepojenia na už existujúcu právnu úpravu. Chýbala napríklad úprava na čerpanie rozpočtových prostriedkov Kanceláriu VOP, a tiež aj pre obsadzovanie miest právnikov, ktorí mali, ako štátni zamestnanci, zabezpečovať úlohy v oblasti pôsobnosti VOP. Najdôležitejšie však bolo umiestnenie sídla Kancelárie VOP. Zákon o VOP určil ako miesto jej sídla Bratislavu, no aj napriek enormnej snahe sa VOP nepodarilo získať od štátu vhodné priestory pre umiestnenie Kancelárie VOP. VOP, pán Pavel Kandráč, preto musel prijať ponuku vtedajšieho generálneho prokurátora, pána Milana Hanzela, na dočasný nájom deviatich kancelárií v budove Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky.

Po opakovaných neúspešných pokusoch o umiestnenie sídla v štátnej budove, uzavrela napokon Kancelária

VOP nájomnú zmluvu so súkromnou spoločnosťou a v novembri 2002 sa presťahovala do administratívnej budovy na Nevädzovej ulici.

Takéto riešenie však spôsobovalo neúmerne zaťaženie rozpočtu Kancelárie VOP, pretože viac ako polovicu rozpočtových prostriedkov určených na tovary a služby, musela použiť na nájomné.

V roku 2012, keď nastúpila do funkcie VOP pani Jana Dubovcová, Kancelária VOP s cieľom získať pre VOP vlastnú budovu, opätovne bezúspešne oslovovala viaceré štátne orgány a organizácie.

Pozitívnu zmenu priniesol až rok 2015, keď Kancelária VOP dohodla nájom časti priestorov v budove na Grösslingovej ulici v Bratislave. Nájom dohodla so Správou služieb diplomatického zboru, a. s., ktorej jediným akcionárom je Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. V týchto priestoroch sídli Kancelária VOP aj v súčasnosti.

Ústava SR definuje VOP ako nezávislý orgán Slovenskej republiky. Princíp nezávislosti VOP odráža nielen spôsob jeho kreovania, ale aj jeho kompetencie a najmä charakter jeho vzťahov k jednotlivým štátnym orgánom. V každodennej realite je ale činnosť VOP do značnej miery závislá od výšky pridelených rozpočtových prostriedkov. Objem finančných prostriedkov totiž priamo predurčuje rozsah reálnych možností pri plnení všetkých úloh, ktoré od VOP očakáva Ústava SR a zákon o VOP, a teda určuje rozsah ochrany základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb.

Podľa zákona o VOP je Kancelária VOP rozpočtovou organizáciou a prvé dva roky mala aj vlastnú rozpočtovú kapitolu. V rámci reformy verejných financií však došlo, v roku 2004, k zrušeniu samostatnej kapitoly

Kancelárie VOP a napriek opakovaným iniciatívam nedošlo doposiaľ k obnoveniu pôvodného stavu.

Následkom uvedených skutočností navrhuje MF SR v procese zostavovania rozpočtu verejnej správy limit výdavkov pre Kanceláriu VOP a takto určený rozpočet nie vždy dostatočne reflektuje jej potreby, najmä v súvislosti s potrebnými inováciami, či s personálnymi zdrojmi.

Strategické rozhodovanie o počte zamestnancov patrí, podľa zákona o VOP, do výlučnej kompetencie VOP a je rovnako jednou zo záruk jeho nezávislosti.

Počet zamestnancov Kancelárie VOP prvýkrát upravilo MF SR 19. apríla 2002, keď pre Kanceláriu VOP ustanovilo 41 zamestnancov, vrátane samotného VOP. Tento počet bol však od začiatku fungovania inštitúcie považovaný za nedostatočný.

V roku 2012, keď do funkcie VOP nastúpila pani Jana Dubovcová, vydala nový organizačný poriadok, v ktorom určila počet zamestnaneckých miest potrebných pre riadne a efektívne plnenie zverených úloh na 54. Vláda SR však posúdila túto požiadavku VOP ako nenáležitú a svojím uznesením zasiahla do tohto kompetenčného práva VOP a určila počet zamestnancov Kancelárie VOP na 50.

K potrebnému navýšeniu počtu zamestnancov Kancelárie VOP došlo až v roku 2017, keď uznesenie vlády SR zvýšilo ich počet na 57. Ani v tomto prípade však pridelené rozpočtové prostriedky na mzdy nezodpovedali ustanovenému počtu zamestnancov a nebolo preto možné všetky miesta obsadiť.

Posilnenie personálnych kapacít Kancelárie VOP preto ostalo jednou z priorit aj pre VOP, pani Máriu Patakyovú, ktorá sa ujala svojej funkcie v marci 2017.

Rok 2020, spojený s ťažkými hospodárskymi stratami a s mimoriadnymi výdavkami spôsobenými ochorením COVID-19, však priniesol obmedzenia, ktoré sa dotkli

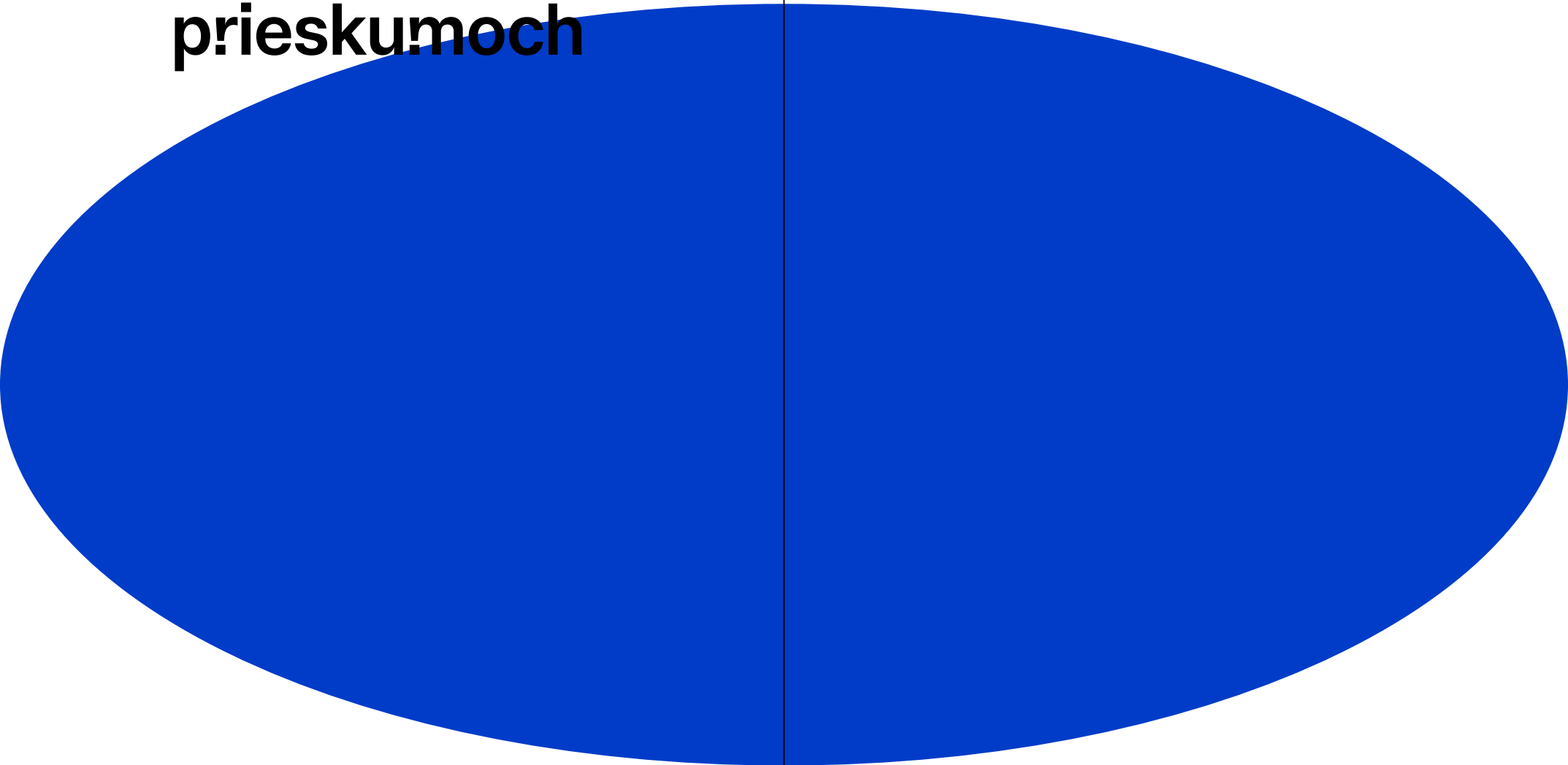
aj Kancelárie VOP. Prejavili sa nielen v znižovaní limitu pracovníkov, ale aj v znižovaní verejných finančných prostriedkov vyčlenených pre zabezpečenie činnosti VOP. 14. októbra 2020 schválila vláda SR uznesenie k návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2021 až 2023, ktorým Kancelárii VOP znížila limit počtu zamestnancov o 5 zamestnaneckých miest na celkový počet 52.

Napriek skutočnosti, že k tomuto zníženiu došlo jednostranne zo strany vlády SR a bez akéhokoľvek prerokovania, VOP rešpektovala celospoločenskú potrebu prijatia plošných konsolidačných opatrení a vydala rozhodnutie o organizačnej zmene, ktorá tento počet potvrdila. Určovanie limitu zamestnancov Kancelárie VOP takýmto spôsobom však nemožno akceptovať ako bežnú prax, pretože zasahuje do originálnej kompetencie ústavného orgánu a priamo narúša legislatívne záruky jeho nezávislosti. Tiež nie je v súlade s Odporúčaním Parlamentného zhromaždenia Rady Európy 1615 (2003)1 o inštitúcii ombudsmana a ani s Rezolúciou 1959/2013 Parlamentného zhromaždenia Rady Európy o posilnení ombudsmanských inštitúcií v Európe.

K 1. januáru 2021 mala Kancelária VOP plánovaných 52 pracovných miest, z toho 31 pre zamestnancov, ktorí majú plniť úlohy v oblasti pôsobnosti VOP.

Kancelária VOP zameriava pozornosť aj na riadenie ľudských zdrojov, plánovanie a budovanie personálnych kapacít. Pre aktuálnych zamestnancov sa snaží vytvárať vhodné pracovné prostredie, nastavovať možnosti ďalšieho vzdelávania a profesijného rastu. Pre možných budúcich zamestnancov z radov študentov Kancelária VOP pravidelne zabezpečuje odborné stáže, ktorými sa snaží motivovať mladých ľudí k participácii na rozhodovaní a procesoch verejného sektora, ale aj k spoločenskej zodpovednosti a k ochrane ľudských práv.

**Správy o činnosti
a o vykonávaných
prieskumoch**

Výsledky svojej práce zhromažďuje VOP každoročne v správe o činnosti, ktorú predkladá do konca marca nasledujúceho kalendárneho roka NR SR.

Ide o najdôležitejší výstup nielen vo vzťahu k verejnosti a k médiám, ale aj k celému politickému spektru zastúpenému v zákonodarnom orgáne. Predmetom správy sú zistenia z činnosti, informácie o porušeníach základných práv a slobôd, ale aj úspechy, ktoré sa VOP počas roka podarilo na poli ochrany ľudských práv dosiahnuť.

Neodmysliteľnou súčasťou správy sú návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov, ktoré majú byť pomyselným návodom a uľahčením práce pri vylepšovaní legislatívneho prostredia pre zákonodarcov.

Keďže práca VOP v Slovenskej republike stojí na dvoch pilieroch – podnety fyzických a právnických osôb ako pilier prvý a konania z vlastnej iniciatívy VOP ako pilier druhý – zistenia a odporúčania sa týkajú oboch oblastí.

Kým v rámci prvého piliera sa dá paušálne konštatovať, že k náprave a odstráneniu porušovania základných práv a slobôd dochádza často už v priebehu preskúmania podnetu, alebo bezprostredne po konštatovaní porušenia základného práva VOP (v priebehu fungovania Kancelárie VOP v rozmedzí viac ako 90 %), v rámci druhého piliera, keď sa zistenia VOP týkajú systémových nedostatkov, a teda je potrebné ich riešiť vo väčšine prípadov len prostredníctvom legislatívnych zmien, k náprave dochádza veľmi zriedkavo (ani nie v 10 %).

Zákonodarca už v čase prípravy zákona o VOP počítal aj s možnosťou, že VOP pri svojej činnosti môže odhaliť aj závažnejšie skutočnosti. V zákone mu preto umožnil, aby v prípadoch, ak skonštatuje porušenie základných

Pavel Kandrác na stretnutí s premiérkou Ivetou Radičovou, 2010
Foto: TASR / Tomáš Halász

práv väčšej skupiny osôb alebo závažné porušenie niektorého zo základných práv a slobôd, kedykoľvek predložil NR SR mimoriadnu správu. VOP má v tejto súvislosti aj oprávnenie požiadať predsedu NR SR, aby parlament takúto mimoriadnu správu prerokoval na svojej najbližšej schôdzi.

Po predložení správy VOP do NR SR, túto prerokuje najprv jej gestorský výbor pre oblasť ľudských práv, ktorým je Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny. Práve prerokovanie správy v tomto výbore by malo

Jana Dubovcová prezentuje výročnú správu v pléne NR SR, 2014
Foto: SITA / Ján Slovák

predznačiť ako sa k zisteniam a k návrhom VOP postaví plénum parlamentu, no opak je pravdou.

Pokiaľ sa VOP vo svojej pravidelnej správe alebo vo svojej mimoriadnej správe zameria vo väčšom rozsahu na niektorú špecifickú problematiku, prerokovanie takejto správy môže zaradiť predseda NR SR na rokovanie aj niektorému z ďalších výborov, napríklad Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie, Výboru NR SR pre sociálne veci, alebo Výboru NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport.

Z praxe prerokovávaní správ, ale aj z iných písomností (napr. oznámenie VOP, že považuje za nedostatočné opatrenia vykonané orgánom, ktorý porušil základné práva a slobody, návrh/podnet výboru NR SR podľa zákona o rokovacom poriadku k určitej konkrétnej otázke) vyplýva, že jednotliví poslanci na pôde výboru zistenia VOP zvyčajne akceptujú a podporujú, no pri hlasovaní o vzatí správy na vedomie, v pléne NR SR nezriedka vyjadria iný postoj.

Rozpravy týkajúce sa materiálov VOP na úrovni výborov prebiehajú kultivovane, vecne a odborne, zatiaľ čo v pléne NR SR sa niektorí poslanci nezriedka nechajú uniesť emóciami a namiesto diskusie o ochrane základných práv zaraďujú do svojich príspevkov individuálne výpady proti konkrétnym skupinám osôb, do práv ktorých bolo zasiahnuté, alebo niekedy aj priamo proti osobe VOP, čím útočia priamo na nezávislosť inštitúcie VOP v demokratickom a právnom štáte. Takéto správanie aj v niektorých iných krajinách neušlo pozornosti Európskej komisii pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia), ktorá v zásadách ochrany a podpory inštitúcie ombudsmana vyjadrila vážne znepokojenie nad skutočnosťou, že táto inštitúcia je niekedy vystavovaná rôznym formám útokov a hrozieb,

ba dokonca aj fyzickému alebo duševnému nátlaku. S podobnou praxou sa už mali možnosť stretnúť v prostredí Slovenskej republiky obe VOP, pani Jana Dubovcová, a tiež pani Mária Patakyová.

Pri výkone pôsobnosti VOP má významné miesto aj jeho komunikácia s vládou SR, ako vrcholným orgánom výkonnej moci.

Pokiaľ totiž VOP zistí porušenie niektorého základného práva alebo slobody zo strany orgánu verejnej správy, ktorý je priamo podriadený vláde SR alebo orgánu, ktorý nemá nadriadenú inštitúciu, a takýto orgán na základe upozornenia VOP neprijme potrebné opatrenia, je VOP oprávnený vyrozumiť o tom vládu SR, ktorá má povinnosť VOP do 20 dní oznámiť opatrenia, ktoré prijala.

Keďže ide o pomerne výnimočnú situáciu, jednotliví VOP využívali toto svoje oprávnenie podobne citlivo, ako svoju možnosť predkladať do NR SR mimoriadne správy.

Prerokovanie takéhoto vyrozumenia vláde SR prebiehalo v jednom prípade priamo za osobnej účasti VOP. Vtedajší predseda vlády SR však VOP, pani Jane Dubovcovej, neumožnil zaujať stanovisko a po prerokovaní tohto bodu programu musela opustiť rokovanie vlády SR.

V iných prípadoch zasa Kancelária VOP nebola ani upovedomená o tom, že vyrozumenie bolo predložené na rokovanie vlády SR, bez ohľadu na skutočnosť či vláda toto vyrozumenie vzala vedomie alebo vzala na vedomie iba nesúhlasné stanovisko príslušného ministra k predmetu vyrozumenia.

Treba tiež povedať, že systémové opatrenia, ktoré navrhuje VOP, dotknuté orgány verejnej správy pomerne málokedy formálne realizujú, aj keď na druhej strane jednotliví porušovatelia základných práv a slobôd v konečnom dôsledku

upúšťajú od namietanej nesprávnej praxe.

Aj keď v takýchto prípadoch nedochádza k striktnému naplneniu obsahu zákona o VOP, aj touto cestou sa mu darí obmedzovať porušovanie základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy.

Pre úspešné odstraňovanie porušení základných práv a slobôd, na ktoré upozorňujú VOP vo svojich podnetoch fyzické a právnické osoby, alebo ktoré konštatoval na základe vlastnej iniciatívy, je často nevyhnutná komunikácia s konkrétnymi členmi vlády SR.

Táto komunikácia prebieha vo väčšine prípadov v písomnej forme. Pokiaľ však VOP dospeje k názoru, že na odstránenie porušenia niektorého zo základných práv alebo slobôd je potrebná aj systémová zmena, iniciuje osobné stretnutie s príslušným členom vlády SR. V takýchto prípadoch totiž priama osobná komunikácia umožňuje lepšie objasnenie existujúceho porušenia, vzájomné vyjasnenie si pozícií a hľadanie vhodného riešenia.

Treba tiež povedať, že v minulosti vo väčšej miere prevládal nezáujem jednotlivých členov vlády SR o osobné stretnutia a VOP bol nútený zdĺhavo písomne komunikovať s jednotlivými ministrami a ministerstvami. Po 20. rokoch existencie VOP v Slovenskej republike je však možné konštatovať, že tento negatívny stav sa postupne mení a VOP stále častejšie hľadá potrebné riešenia s jednotlivými členmi vlády SR na osobných stretnutiach.

Za plynulé fungovanie väčšiny orgánov verejnej správy, ktoré majú priamy dosah nielen na kvalitu života, ale aj na uplatňovanie základných práv a slobôd v regiónoch Slovenska, sú zodpovedné samosprávne kraje. S pribúdajúcim povedomím o ich úlohách sa práve samosprávne kraje a ich predstavitelia stali ďalším kľúčovým

Mária Patakyová prezentuje výročnú správu v pléne NR SR, 2019
Foto: NR SR

subjektom, ktorý dokáže presadiť mnohé systémové odporúčania VOP do praxe.

Je príjemné konštatovať, že v priebehu posledných piatich rokov sa z rýdzo formálnej listovej komunikácie s jednotlivými predstaviteľmi samosprávnych krajov vyvinula komunikácia osobno-pracovná, založená na akceptácii a na presadzovaní návrhov VOP.

Pre ilustráciu najzávažnejších zistení uvádzame prehľad správ a vyrozumení:¹⁶

Mimoriadne správy

- 2013 Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov;
- o skutočnostiach nasvedčujúcich porušenie práva na vzdelanie a práva na nedotknuteľnosť obydlia;
- 2016 Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd postupom policajných orgánov;
- 2017 Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd postupom orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately;
- 2018 Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov;
- o porušení práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov v reštitučných konaniach;

2020 Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o situácii v riešení environmentálnych záťaží na území Slovenskej republiky;

Vyrozumenia vláde SR

- 2004 Vyrozumenie vláde SR v súvislosti s prietahmi v konaní Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky ohľadom uplatnenia si odškodnenia za výkon nútených prác v Nemecku v rokoch po II. svetovej vojne občana vo veku nad 80 rokov;
- Vyrozumenie vláde SR v súvislosti s nezaradením do evidencie nezamestnaných počas externého štúdia na vysokej škole;
- 2005 Vyrozumenie vláde SR v súvislosti s preskúmaním konania a rozhodovania orgánov verejnej správy vo veci zmeny vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam;
- 2013 Vyrozumenie vláde SR v súvislosti so zisteniami týkajúcimi sa policajného zásahu v Moldave nad Bodvou;
- 2016 Vyrozumenie vláde SR v súvislosti s porušením práva na rovnaké zaobchádzanie v spojení s právom na informácie a porušením ústavnej povinnosti primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku;

2012 o zbytočných prietahoch v súdnom konaní;

o podmienkach činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately;

o ochrane práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov;

o činnosti orgánov verejnej správy a verejnej moci v prípade nevyplácania miezd zamestnancom obchodnej spoločnosti SLOTEX Fashion s.r.o. vo Vranove nad Topľou;

2013 o dostupnosti právnej pomoci zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín;

o dodržiavaní základných práv osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody z hľadiska ich prístupu k zdravotnej starostlivosti a o ich stravovaní;

o uplatňovaní práva na vzdelanie detí/žiakov príslušníkov rómskej národnostnej menšiny so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami;

2014 o dodržiavaní základných práv a slobôd maloletých detí umiestnených v šiestich reedukačných centrách (2013) a súhrn týchto správ;

o vplyve praxe testovania školskej spôsobilosti na základné práva dieťaťa z nepodnetného prostredia s kultúrnou, sociálnou, jazykovou bariérou, najmä z rómskej národnostnej menšiny;

o ochrane a uplatňovaní základných práv a slobôd v činnosti orgánov verejnej správy vo vzťahu k seniorom;

2015 o bezbariérovom prístupe na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny;

o zbytočných prietahoch v reštitučných konaniach k poľnohospodárskej a lesnej pôde;

o získavaní informovaného súhlasu od rodičov žiaka základnej školy;

o postupe cudzineckej polície pri vybavovaní žiadateľov;

o ochrane a dodržiavaní základných práv a slobôd osôb umiestnených v celách policajného zaistenia;

2016 o úrovni poskytovania starostlivosti, výchovy a výživy deťom v Detskom domove Dobšiná, Satelit Rožňava;

o úrovni poskytovania starostlivosti, výchovy a výživy deťom vo vybraných zariadeniach;

o bezbariérovom prístupe do budov škôl a bezbariérovosti v nich;

o zabezpečení bezbariérového prístupu v budovách, ktoré sú sídlami útvarov Policajného zboru a klientskych centier;

o bezbariérovosti v štátnych nemocniciach a iných zdravotníckych zariadeniach;

o uplatňovaní základného práva dieťaťa byť vypočuté a súvisiacich práv pri výsluchu dieťaťa v trestných konaniach;

o uplatňovaní základného práva dieťaťa byť vypočuté v občianskoprávných súdnych konaniach;

o ochrane práva na životné prostredie postupom orgánov verejnej správy pri povoľovaní výstavby malých vodných elektrární;

o prístupe k pitnej vode a informácia o zabezpečení protipožiarnej ochrany v rómskych osadách;

2017 o postupe mesta Žilina vo veci zabezpečovania ochrany a pomoci rodinám postihnutým požiarom;

o zbytočných prietahoch v reštitučných konaniach k poľnohospodárskej a lesnej pôde II.;

2018 o stave prijatia navrhovaných opatrení z rokov 2013, 2014 a 2015 v oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu na Slovensku s cieľom zlepšovania ochrany a dodržiavania základných práv a slobôd osôb;

2019 o systéme kontroly v zariadeniach sociálnych služieb so zameraním na seniorov;

o dodržiavaní ochrany základných práv a slobôd v procese vnútroštátnych osvojení na Slovensku;

z prieskumných návštev zariadení pre seniorov;

o fungovaní obchodného registra;

o právach pacientov;

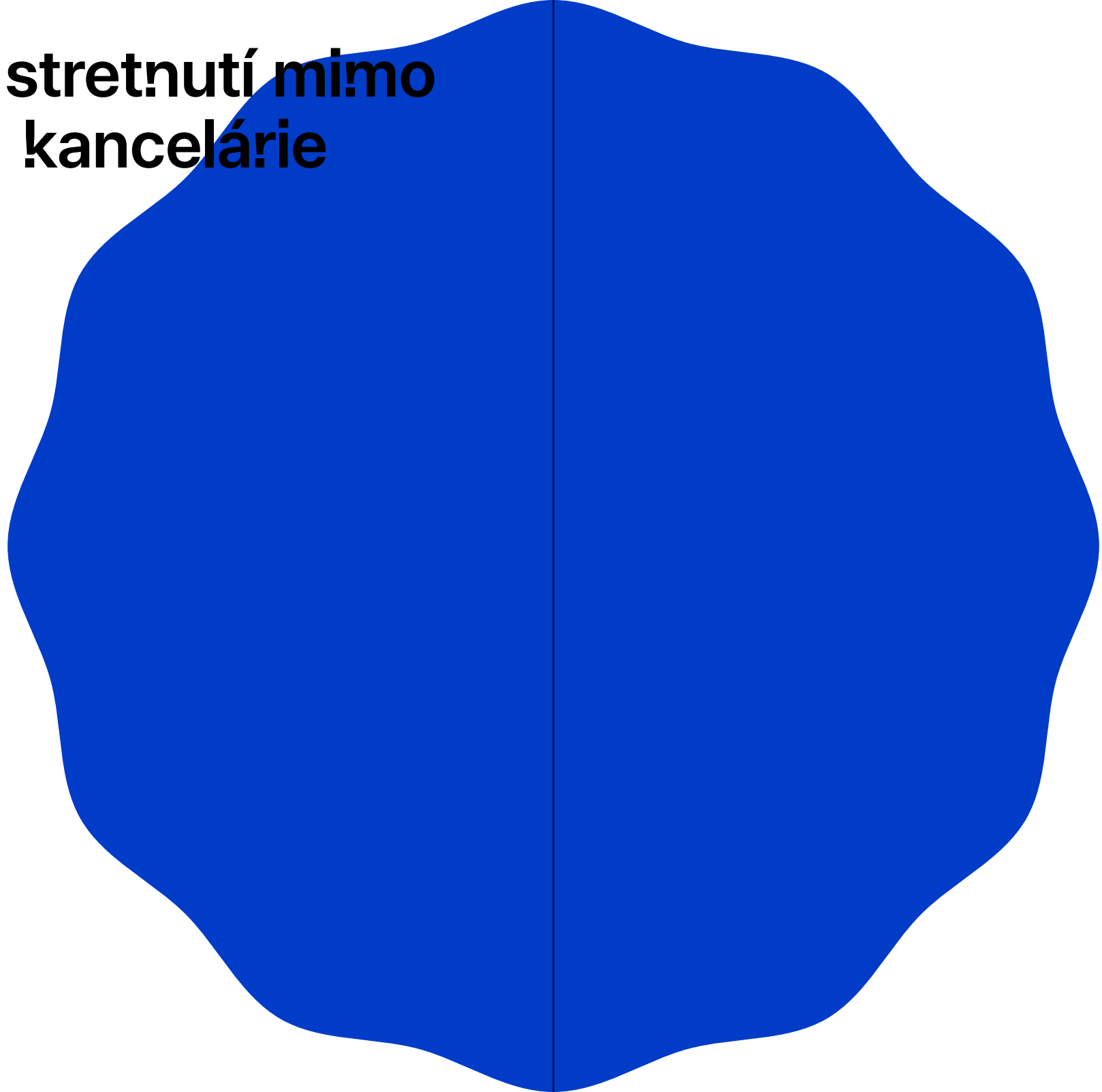
2020 o výsledkoch prieskumu na oddeleniach cudzineckej polície Policajného zboru pri vybavovaní žiadateľov;

2021 o pôrodnej starostlivosti: Hovorme otvorene o pôrodoch: ľudskoprávny prístup pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti pri pôrodoch;

o bezbariérovosti v osobnej železničnej doprave.

16 Všetky materiály uvedené v tejto časti sú v plnom znení uverejnené na: <https://www.vop.gov.sk/>

**Zo stretnutí mimo
kancelárie**

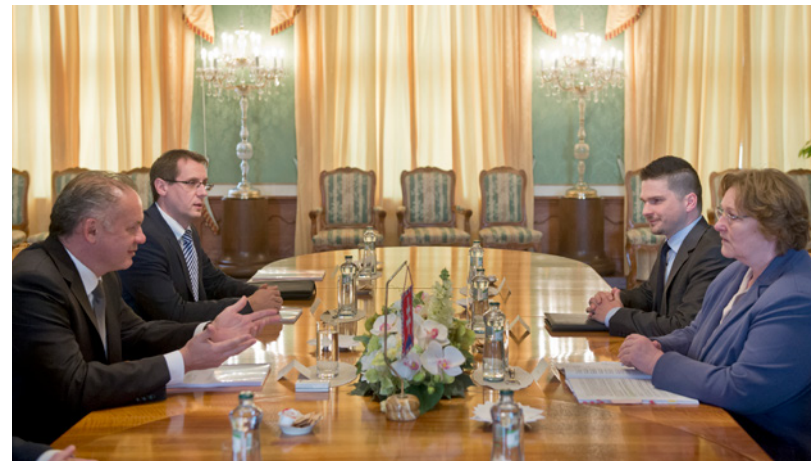
Pavel Kandráč prezentuje výročnú správu prezidentovi Ivanovi Gašparovičovi, 2008
Foto: TASR / Pavel Neubauer

Stretnutia s prezidentom SR, s prezidentkou SR
a s predstaviteľmi vyšších územných celkov

O činnosť a iniciatívy VOP sa opakovane zaujímajú prezidenti SR. Oboznamujú sa nielen so závermi a zisteniami, ktoré VOP sumarizuje v každoročnej výročnej správe či v mimoriadnych správach, ale tiež aj so stanoviskami VOP k jednotlivým ľudskoprávnym otázkam a s jeho aktivitami priamo v teréne pri vykonávaných prieskumoch.

Príkladom je návšteva reedukačného centra v Hlohovci, ktoré v roku 2014 spoločne navštívili prezident SR, pán Andrej Kiska, a VOP, pani Jana Dubovcová.

V tom čase, zamestnanci Kancelárie VOP, realizovali

Jana Dubovcová prezentuje výročnú správu prezidentovi Andrejovi Kiskovi, 2015
Foto: KP SR

opakovaný prieskum zameraný na dodržiavanie základných práv a slobôd detí a mladistvých umiestnených v tomto centre.

Spoločná návšteva prezidenta SR, pána Andreja Kisku, a VOP, pani Márie Patakyovej sa uskutočnila aj na začiatku školského roka 2018 v Moldave nad Bodvou, keď spoločne navštívili komunitné centrum Čierne srdce v rómskej osade na Budulovskej ulici, a tiež základnú a materskú školu, ktorú navštevuje 500 rómskych žiakov.

Vo februári 2020 VOP privítala v Kancelárii VOP prezidentku SR, pani Zuzanu Čaputovú. Spoločne diskutovali o možnostiach zvyšovať úroveň vymožitelnosti práva

Mária Patakyová a prezident SR Andrej Kiska, prijatie v súvislosti s nomináciou kandidátov na sudcov Ústavného súdu SR, 2018
Foto: TASR / Pavol Zachar

a spravodlivosti na Slovensku, pretože najviac podnetov od občanov, ktoré prichádzajú do Kancelárie VOP, sa týka práve tejto problematiky.

Prezidentka SR, pani Zuzana Čaputová, a VOP, pani Mária Patakyová, spoločne navštívili zariadenie pre seniorov v Borskom Mikuláši, ktorého fungovanie zamestnanci Kancelárie VOP analyzovali v rámci prieskumu systému kontroly v zariadeniach sociálnych služieb so zameraním na seniorov.

V roku 2020 prezidentka SR, pani Zuzana Čaputová, pozvala VOP, pani Máriu Patakyovú, do prezidentského

paláca na stretnutie k obsahu Mimoriadnej správy verejného ochrancu práv o situácii v riešení environmentálnych záťaží na území Slovenskej republiky, ktorú VOP predložila do NR SR v októbri toho istého roku.

Stretnutia a spolupráca VOP s predstaviteľmi vyšších územných celkov sa realizuje väčšinou prostredníctvom individuálnych stretnutí v rámci regionálnych výjazdov. Obsahom sú zvyčajne kľúčové témy, ktoré si vyžadujú okamžité riešenia.

Takýmto stretnutím bolo napríklad stretnutie s predsedníčkou Žilinského samosprávneho kraja, pani Erikou Jurinovou, v roku 2019. Počas tohto stretnutia sa VOP zamerala na kontrolné mechanizmy v zariadeniach sociálnych služieb pre seniorov a upozornila na nízku frekvenciu kontrol a príliš formalizovaný, a teda neefektívny spôsob ich vykonávania.

Problematiku fungovania zariadení sociálnych služieb pre seniorov a problematiku ich kontroly zo strany vyšších územných celkov a obcí, ktoré sú ich zriaďovateľmi, otvorila VOP aj na stretnutí predsedov samosprávnych krajov (Združenie SK8) v roku 2019. Okrem iného poukázala pri tejto príležitosti aj na skutočnosť, že kontrolné kompetencie obcí a vyšších územných celkov v spomenutej oblasti sa často prekrývajú, čo má za následok neprehľadnosť celého systému.

Jana Dubovcová a prezident Andrej Kiska v reedukačnom zariadení v Hlohovci, 2014
Foto: SITA / Martin Havran

Mária Patakyová a prezidentka Zuzana Čaputová, prijatie v Prezidentskom paláci, 2019
Foto: TASR / Dano Veselský

Jana Dubovcová a prezident Andrej Kiska, rozlúčkové stretnutie, 2017
Foto: KP SR

Mária Patakyová, KVOP a prezidentka Zuzana Čaputová v Borskom Mikuláši, 2020
Foto: KVOP

Mária Patakyová na stretnutí SK8, 2019
Foto: KVOP

Významnou aktivitou VOP a zamestnancov Kancelárie VOP sa stali od roku 2017 regionálne výjazdy v rámci Slovenska. Regionálne výjazdy sú zamerané na osobné stretnutia napríklad s riaditeľmi a s vedúcimi predstaviteľmi ústavov na výkon trestu odňatia slobody a ústavov na výkon väzby, zástupcami Policajného zboru, županmi, primátormi a starostami, s riaditeľmi škôl, či so zástupcami mimovládnych organizácií, ktoré sa venujú ochrane základných práv a slobôd.

Cieľom týchto stretnutí je hľadanie čo najefektívnejších ciest pri riešení problémov ochrany základných práv, ako aj zber dát a vykonávanie prieskumov k otázkam, na ktoré upozorňuje väčší počet podnetov. Súčasťou regionálnych výjazdov sú však aj vzdelávacie a osvetové aktivity zamerané najmä na mladú generáciu. Keďže program regionálnych výjazdov je veľmi pestrý, pre lepšiu predstavu je potrebné uviesť niekoľko príkladov.

Počas regionálneho výjazdu v Žiline sa zamestnanci Kancelárie VOP zamerali na otázku bývania rodín, ktoré po požiari v bytovke na Bratislavskej ulici žili v provizórnych unimobunkách. V jednom z obytných kontajnerov s troma posteľami, v stiesnených priestoroch žije aj osemčlenná rodina, ktorú zamestnanci KVOP navštívili. Mesačné náklady tejto rodiny zahŕňajúce nájomné a poplatky za energie vychádzali na 200,- €. Podľa informácií zástupcov sociálneho a bytového odboru mesta Žilina, na to aby tejto rodine mesto pridelo nájomný byt je potrebné, aby rodina nemala voči mestu žiadnu podlžnosť, a musí mať zaplatený poplatok za komunálny odpad. Podmienka bezdlžnosti voči mestu sa týkala aj využívania bezplatnej

Mária Patakyová, výjazd: Prešov, Košice, 2018
Foto: KVOP

mestskej dopravy deťmi. Ak rodičia detí neplatili za komunálny odpad, z detí sa stali dlžníci, bez možnosti využívať dopravu zadarmo. Tento princíp je v rozpore s Ústavou SR, na čo VOP upozornila. Regionálny výjazd do Žiliny zamestnanci Kancelárie VOP zopakovali aj v roku 2019. Počas opakovaného výjazdu sa opätovne zaujímali o vývoj na Bratislavskej ulici.

V rámci regionálneho výjazdu do Prešova a Košíc VOP a zamestnanci Kancelárie VOP navštívili aj obce, ktoré

obývajú ľudia z rómskej komunity a zamerali sa na podmienky, v akých žijú. Nevyhnutným základom pre lepší životný štandard je prístup k pitnej vode, ktorá však, žiaľ, vo viacerých miestach, ktoré VOP spolu so zamestnancami Kancelárie VOP navštívili, stále nie je samozrejmou. V obci Svinia majú napr. obyvatelia k dispozícii iba jednu studňu, ktorej voda však už dávnejšie nebola podrobená kvalitatívnej kontrole. Je všeobecne uznanou skutočnosťou, že bez prístupu nielen k pitnej vode, ale tiež k teplej úžitkovej vode, nie je možné zabezpečiť osvojenie si základných hygienických návykov, ktoré sú nevyhnutným predpokladom pre základné spoločenské kontakty, akými sú napríklad školská dochádzka a práca.

V rámci tohto výjazdu zamestnanci Kancelárie VOP diskutovali aj s policajtm, ktorí v snahe znižovať kriminalitu spolupracujú s tzv. občianskymi hliadkami, teda s vybranými obyvateľmi obcí, ktorí prispievajú k udržiavaniu poriadku a napomáhajú odvrátiť konflikty. V prípadoch, ktoré si vyžadujú policajný zásah, by však aj samotní policajti uvítali funkčné kamery. Podľa ich názoru takéto kamery dokážu nielen objektívne zaznamenať ich zásah, resp. to, čo takémuto zásahu predchádzalo, no zároveň sú účinným nástrojom na predchádzanie konfliktov. VOP dlhodobo upozorňuje aj jednotlivých ministrov vnútra, na potrebu zabezpečiť funkčné kamery pre všetkých zasahujúcich policajtov.

Počas výjazdu do Prešova a do Košíc mala VOP možnosť zoznámiť sa aj s rodinami, ktorým sa podarilo vymaniť z prostredia s nízkymi životnými štandardmi. Sledovala aj príklad z obce Rankovce, kde sa mimovládnej organizácii ETP Slovensko podarilo zabezpečiť potrebné finančné prostriedky (tzv. mikropôžičky) pre viacerých príslušníkov marginalizovanej komunity na svojpomocnú

výstavbu vlastného obydli, a zabezpečiť im tak dôstojné podmienky pre život.

Počas regionálneho výjazdu v Nitre v novembri 2018 sa VOP stretla s pani Eleonórou Grófovou, riaditeľkou Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Nitra – Chrenová, v ktorom sú umiestnené ženy. Oboznámila sa s aktuálnou situáciou v ústave a prezrela si jeho priestory a materiálne vybavenie. Osobitne sa sústredila na zabezpečenie zdravotnej starostlivosti pre umiestnené väzenkyne. Keďže o tomto ústave je známe, že osoby vo výkone trestu odňatia slobody v ňom vyrábajú topánky a rôzne druhy pracovného ošatenia, VOP sa zaujímala aj o podmienky pri vykonávaní pracovnej činnosti odsúdených.

Počas výjazdu do Banskej Bystrice VOP diskutovala o ľudských právach so študentmi Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela.

V rámci regionálneho výjazdu v Prešove v roku 2019 sa VOP stretla s rómskymi aktivistkami, s ktorými pracuje Poradňa pre občianske a ľudské práva. Diskutovalo sa o celom rade problémov, s ktorými sa táto komunita stretáva, medzi inými aj o doposiaľ nedoriešených sterilizácií prevažne rómskych žien v rozpore s právom.

Spolupráca s tretím sektorom

Olympiáda ľudských práv patrí už niekoľko rokov k aktivitám, nad ktorými VOP preberá záštitu. Právnicki a právničky Kancelárie VOP sa aktívne zapájajú do diania olympiády či už formou prednášok, prípravy modelových situácií pre študentky a študentov, ktorí sa rozhodli do súťaže zapojiť alebo vyhodnocovaním úvah, pričom jednu

Zamestnanci a zamestnankyne KVOP na klímaštrajku, 2019
Foto: KVOP

zo spracúvaných tém vždy navrhuje Kancelária VOP.

V rámci olympiády majú mladí ľudia za úlohu vyjadriť svoj postoj k modelovým prípadom, v ktorých by mohlo dochádzať k zasahovaniu do ľudských práv, a tiež napísať úvahu na vybratú tému, ktorú následne hodnotí osobitná porota. Víťazné práce odmeňuje VOP knižnými darmi alebo možnosťou absolvovať krátkodobú stáž v Kancelárii VOP.

Ďalším podujatím, nad ktorým VOP rovnako niekoľko rokov preberá záštitu je Human forum, ktorého iniciátorom

je občianska platforma Nie v našom meste. Ide o podujatie, ktoré sa venuje ľudskoprávnym témam spojeným s otázkami demokracie, právneho štátu, občianskej angažovanosti či volieb, ako základného nástroja demokratického štátu.

Od roku 2019 VOP pravidelne preberá záštitu aj nad projektom „Otvorené školy“, počas ktorého oceňuje riaditeľov zapojených škôl za ich neoceniteľný vklad do problematiky ochrany ľudských práv na Slovensku. Projekt spája mladých zaietých ľudí s mladšími žiakmi, ktorých vzdelávajú o demokratických hodnotách a šíria osvetu o fungovaní právneho štátu.

VOP a pracovníci Kancelárie VOP dlhodobo spolupracujú aj s občianskym združením Náruč, ktoré sa zameriava na ochranu práv detí. Po viacerých pracovných stretnutiach sa predstavitelia oboch organizácií zhodli na potrebe otvorenia tejto témy v širšom kontexte, a to prostredníctvom stretnutí za okrúhlym stolom, nad ktorými VOP prevzala záštitu. Na takto organizovaných diskusných stretnutiach sa zúčastňujú zástupcovia ministerstiev a iných kompetentných orgánov a inštitúcií. Ich výsledkom sú odporúčania na zlepšenie ochrany a postavenia detí v trestnom konaní (napr. dôsledné uplatňovanie statusu obete, potreba organizovať vypočúvanie dieťaťa spôsobom, ktorý nespôsobí jeho traumatizáciu, voľba správneho miesta a spôsobu vypočúvania, zabezpečenie špeciálnych výsluchových miestností zohľadňujúcich stav a vek dieťaťa). Dôležitou témou týchto diskusií je aj snaha definovať konkrétne problémy v trestnom konaní, v ktorom vystupujú ako obeť násillia deti a zároveň navrhnúť riešenia ako čo najviac zapojiť orgány sociálnoprávnej ochrany detí do týchto konaní. Doteraz sa zrealizovalo k tejto problematike šesť stretnutí za okrúhlym stolom.

VOP prevzala záštitu aj nad premiérou filmu slovenskej

režisérky, pani Maie Martiniak, ktorý zachytáva príbehy troch žien, rozprávajúcich o svojich skúsenostiach s pôrodom. Práve na túto tému sa neskôr zamerala osobitná pozornosť VOP. Hovoriť o pôrodoch nahlas a otvorene je, podľa VOP, veľmi dôležité preto, aby bolo možné jasne identifikovať problémy a následne rozprúdiť nielen odbornú, ale aj širšiu verejnú diskusiu. Trvalou snahou VOP je otváranie širšej diskusie zameranej na práva osôb patriacich ku LGBTI komunite. Kancelária VOP zorganizovala niekoľko prípravných stretnutí, ktoré mali vyústiť do spoločného rokovania za okrúhlym stolom, na ktorom by sa stretli zástupcovia LGBTI komunity a zástupcovia konzervatívneho či umierneného názorového prúdu. Jadrom troch parciálnych stretnutí bola prezentácia dôvodov, pre ktoré by sa párom osôb rovnakého pohlavia mal poskytnúť právny rámec na úrovni tzv. minimálneho štandardu podľa relevantnej judikatúry ESLP. Vzhľadom na názorovú roztrieštenosť zástupcov LGBTI komunity a zástupcov konzervatívneho názorového prúdu, sa však nakoniec rokovanie za okrúhlym stolom nepodarilo zrealizovať. Na základe pozvania Iniciatívy Inakosť sa preto VOP rozhodla aspoň opakovane podporiť „Dúhový Pride“, čím dala najavo svoju podporu pre vytvorenie potrebného právneho rámca pre uznanie práva na vlastnú identitu príslušníkov LGBTI komunity a pre rovnosť a dôstojnosť v živote každého človeka v našej spoločnosti.

Zamestnanci Kancelárie VOP sa v septembri 2019 zúčastnili tiež klimatického štrajku v Bratislave, čím vyjadrili svoju podporu a podporu VOP ochrane planéty a hľadaniu potrebných riešení pre jej záchranu. VOP a zamestnanci Kancelárie VOP sa po smutne známom zásahu policajných zložiek v Moldave nad Bodvou z roku

Mária Patakyová, vedúci Kancelárie verejného ochrancu práv Marián Török, Milan Igor Hudák, advokát Milan Kvasnica, súdne pojednávanie, 2020
Foto: KVOP

2013 od samého začiatku zúčastňovali sa súdnych pojednávaníach v Košiciach. V týchto pojednávaníach vystupovali obeť tejto policajnej razie v pozícii obžalovaných z krivej výpovede. Ako však dlhodobo upozorňoval ich obhajca, počas vyšetrovania došlo k viacerým porušeniam práv týchto osôb, napríklad na spravodlivý proces. V roku 2021 napokon príslušný súd oslobodil päť zo šiestich obžalovaných zo skutkov, ktoré boli predmetom ich obžaloby. Kauza sa ťahala takmer osem rokov, počas ktorých tieto obeť čelili boju s orgánmi činnými v trestnom konaní,

za podpory iba niekoľkých právnikov a VOP. Je smutné, že slovenský súd dospel k svojmu oslobodzujúcemu rozsudku až po predchádzajúcom rozhodnutí ESLP zo septembra 2020 v tej istej veci, ktorému VOP poskytla stanovisko ako tretia strana (amicus curiae) a v ktorom jasne konštatovala, že počas razie policajných zložiek v Moldave nad Bodvou došlo k viacerým porušeniam základných práv obetí.

Festival Pohoda je už tradične príjemné letné podujatie, na ktorom sa zúčastňuje nielen VOP ako pozvaný hosť, ale v rámci svojho dovolenkového voľna aj viacerí zamestnanci Kancelárie VOP. VOP, pani Jana Dubovcová, vystúpila na tomto podujatí v roku 2014 v rámci diskusie nazvanej „Štyri pohľady - vzdelávanie (ne)mainstreamových detí“ a pani Mária Patakyová sa kvôli pandémie v roku 2020 zapojila do upraveného formátu (Pohoda in the Air) formou online diskusie s autorkou filmu „Orchester z krajiny ticha“, pani Luciou Kašovou. Diskutovali o obsahu filmu, o právach žien, a tiež aj o potrebe edukácie a osvetu, o výročnej správe VOP a o pandémii.

Prednášky na školách, osвета a program
pre stážistov a stážistky

S cieľom priblížiť aktivity a činnosť Kancelárie VOP žiakom a študentom realizuje Kancelária VOP pravidelne prednášky a diskusie s VOP, prípadne s právnikmi a právničkami Kancelárie VOP na všetkých stupňoch škôl, od základných až po univerzity.

V rámci série prednášok Practitioner Series, ktoré organizuje Centrum pre riadenie a ľudské práva /

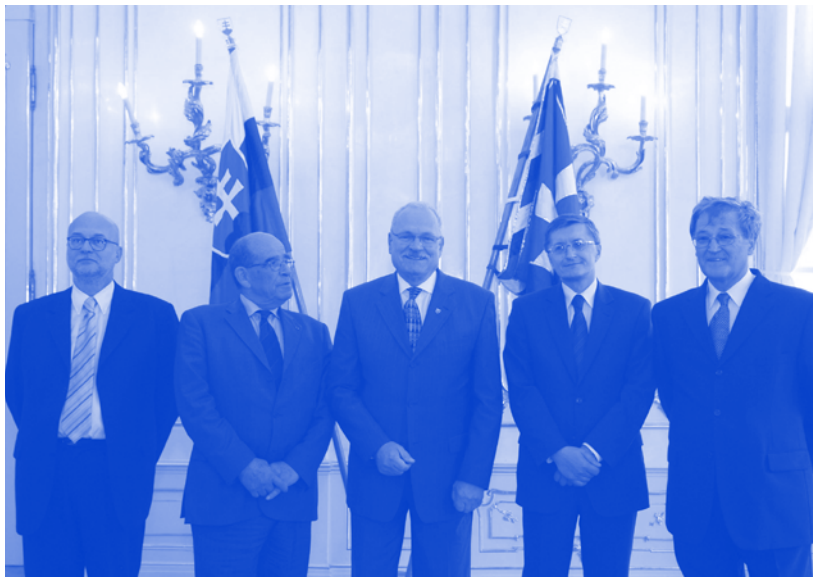

Pavel Kandrác, návšteva materskej školy, 2008
Foto: KVOP

Centre of Governance and Human Rights (CGHR) pri Cambridge University uskutočnila VOP online prednášku (marec 2021) pre študentov tejto univerzity so zameraním na zistenia a opatrenia prijaté na Slovensku v núdzovom stave s cieľom potlačenia pandémie COVID-19.

Témy týchto prednášok a diskusií sa líšia podľa záujmu školy, vekovej štruktúry žiakov a študentov a ich študijného zamerania. V niektorých prípadoch býva súčasťou prednášky aj hodnotový kvíz, riešenie prípadových štúdií či simulácia ústneho pojednávania na úrade.

**Zahraničné
stretnutia a členstvo
v medzinárodných
organizáciách**

Pavel Kandráč, stretnutie ombudsmanov V4, 2008
Foto: TASR / Miroslav Košířer

VOP od vzniku svojho úradu podporuje medzinárodnú spoluprácu a výmenu skúseností s podobnými inštitúciami v zahraničí a osobitne v rámci krajín V4. Ako sa totiž už veľakrát preukázalo, medzinárodná spolupráca „ombudsmanských“ inštitúcií dokáže významným spôsobom prispievať k zvyšovaniu efektivity ich práce a rozhodujúcim spôsobom prispieva k zefektívňovaniu ochrany ľudských práv a základných slobôd.

Spoločná zodpovednosť a partnerstvo, rovnako tiež prijatie a realizácia spoločných záväzkov vyplývajúcich

z medzinárodných dohovorov významne ovplyvňujú zlepšenie života jednotlivcov na celom svete. A preto bola snaha stať sa aktívnym členom v medzinárodných ľudskoprávných inštitúciách prirodzenou iniciatívou aj Kancelárie VOP.

S iniciatívou vytvorenia dlhodobej spolupráce ombudsmaniek a ombudsmanov na úrovni krajín V4 prišiel už prvý VOP Slovenskej republiky, pán Pavel Kandráč, v roku 2004.

V tom istom roku sa uskutočnilo vôbec prvé stretnutie tohto formátu vo Vysokých Tatrách. Založila sa tak tradícia pravidelných stretnutí VOP v stredoeurópskom priestore.

Cieľom každoročného rotujúceho predsedníctva v rámci krajín V4 je, po odborných diskusiách dospieť k záverom vychádzajúcim z najlepšej praxe tej ktorej krajiny a zhrnúť ich v spoločnom memorande. Tieto závery sa potom premietajú do praktických opatrení, či do prípadných návrhov na legislatívne zmeny. Jednotlivé diskutované témy si dohodnú VOP vopred a zameriavajú sa na aktuálne problémy ochrany základných práv a slobôd v danom roku.

V júli 2005 sa Kancelária VOP stala členom Medzinárodnej ombudsmanskej inštitúcie / International Ombudsman Institute (IOI), ktorá bola založená v roku 1978 ako svetová sieťová organizácia ombudsmanských inštitúcií.

Inštitucionálnymi členmi sú štátne nezávislé ombudsmanské inštitúcie z celého sveta, špecializované ombudsmanské inštitúcie a verejné ľudskoprávne organizácie.

IOI svoje aktivity zameriava na problémy súvisiace s ochranou ľudských práv a slobôd, podporuje svojich členov v ľudskoprávných projektoch a aktivitách. Zásadnou udalosťou ovplyvňujúcou činnosť VOP na poli

ochrany práv detí bolo získanie pozície pridruženého člena¹⁷ v Európskej sieti detských ombudsmánov / European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) v roku 2008.

Vstup do tejto medzinárodnej siete združujúcej detských ombudsmánov členských štátov Rady Európy umožnilo Slovenskej republike využívať skúsenosti špecializovaných inštitúcií na ochranu práv detí a zapojiť sa do koordinovaných aktivít v tejto oblasti, vrátane monitorovania implementácie Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

Okrem vzájomnej výmeny informácií k jednotlivým konkrétnym témam a okrem mapovania miery implementácie štandardov zakotvených v Dohovore OSN o právach dieťaťa, je prejavom spolupráce v sieti aj podpora iniciatív jednotlivých členov siete, či prijímanie spoločných stanovísk ENOC ku konkrétnym témam.

S Úradom Európskeho ombudsmana si VOP vymieňa informácie o aktuálnych aktivitách, správy o činnosti a prostredníctvom zamestnancov Kancelárie VOP aktívne spolupracuje aj v rámci siete styčných úradníkov / Liaison officers network, ktorí pravidelne neformálne elektronicky komunikujú a prispievajú nielen k rýchlejšim riešeniam jednotlivých podnetov so zahraničným prvkom, no vytvárajú zároveň aj priestor pre komparatívne analýzy a konzultácie konkrétnych problémov v jednotlivých členských krajinách Európskej únie. VOP sa pravidelne zúčastňuje aj na konferencii ombudsmánov členských a kandidátskych krajín Európskej únie, ktoré organizuje Úrad Európskeho ombudsmana. Tieto konferencie sú nielen priestorom na vzájomnú výmenu skúseností, ale sú aj expertným diskusným fórom o problémoch, ktoré presahujú národnú úroveň a nadobúdajú európsky rozmer.

Vôbec prvá návšteva európskeho ombudsmana, pána Nikiforosa Diamandourosa, na Slovensku sa uskutočnila v roku 2004. Ďalšiu návštevu SR uskutočnil v roku 2009, počas ktorej okrem oficiálnych prijatí najvyššími ústavnými činiteľmi – prezidentom SR, premiérom a podpredsedom parlamentu sa európsky ombudsman stretol s vedením Slovenskej advokátskej komory, vedením Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory a členmi Európskej podnikateľskej siete. Na Ekonomickej univerzite v Bratislave vystúpil s prednáškou, v ktorej študentom a akademickej obci objasnil svoje postavenie „strážcu transparentnosti“ Európskej únie. VOP, pána Pavla Kandráča, pán Nikiforos Diamandouros informoval taktiež o prípadoch, na ktoré ho upozornili občania Slovenskej republiky.

V roku 2018 sa zástupcovia Kancelárie VOP zúčastnili konferencie Európskej siete ombudsmánov v Bruseli. Na tomto stretnutí upozornili na problematiku menších, ako na jeden z dlhodobý systémovo neriešených problémov Slovenskej republiky a prezentovali aj zistenia VOP z prieskumu zameraného na prístup sociálne znevýhodnených občanov k pitnej vode. Upozornili tiež, že napriek tomu, že Slovenská republika má k dispozícii európske zdroje, ktoré sa dajú využiť aj na odstránenie nevyhovujúcej situácie sociálne znevýhodnených občanov v prístupe k pitnej vode, značná časť starostov dotknutých obcí o ich čerpanie prejavila len minimálny záujem.

V roku 2018 zorganizovala Európska sieť ombudsmánov na pôde Kancelárie VOP stretnutie zástupcov ombudsmánskych inštitúcií z Poľska, Českej republiky, Rakúska, Chorvátska a Slovinska. Diskusia sa zamerala na problematiku migrácie, s osobitným zreteľom na

Pavel Kandráč, britská královna Alžbeta II., prezident Ivan Gašparovič, 2008
Foto: TASR / Pavel Neubauer

overovanie identity migrujúcich maloletých bez sprievodu a na dobrovoľné návraty migrantov do krajiny pôvodu.

V roku 2018 sa VOP, pani Mária Patakyová, zúčastnila na základe pozvania Európskej ombudsmanky, pani Emily O'Reilly, na spoločnom zasadnutí vybraných výborov Európskeho parlamentu (Výbor pre právne veci a Výbor pre petície). Toto stretnutie jej umožnilo prezentovať pred poslancami Európskeho parlamentu jej zistenia z oblasti dopadu výstavby malých vodných elektrární na životné prostredie.

Intenzívna komunikácia s európskou ombudsmankou, pani Emily O'Reilly, pretrvávala aj počas šíriacej sa pandémie COVID-19. Európsku ombudsmanku zaujímalo nielen fungovanie Kancelárie VOP v čase obmedzenia pohybu (lockdown), ale tiež aj obsah podnetov, odporúčaní a stanovísk, ktoré Kancelária VOP počas tohto obdobia riešila a vydávala.

Zamestnanci Kancelárie VOP sa pravidelne zúčastňujú na odborných konferenciách, ktoré organizuje Agentúra Európskej únie pre základné práva / The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). Táto agentúra sa zameriava na poskytovanie odbornej pomoci a poradenstva o základných právach, a taktiež aj o právnych normách Európskej únie. Poradenstvo realizuje prostredníctvom odborných konferencií, seminárov a školení, a tiež aj publikovaním správ a manuálov na svojom webovom sídle.

Kancelária VOP sa stala v roku 2018 oficiálnym členom Európskeho ombudsmanského inštitútu / The European Ombudsman Institute (EOI), ktorý bol založený v roku 1988. Táto nezávislá inštitúcia je dôležitým centrom pre výmenu skúseností a informácií medzi inštitúciami ombudsmana. Tesne po začlenení sa do tohto inštitútu mala Kancelária VOP v roku 2019

Stretnutie Európskej siete ombudsmanov, 2017
Foto: EÚ: Európska sieť ombudsmanov

možnosť usporiadať na území Slovenskej republiky zasadnutie jeho predsedníctva, na ktorom sa zúčastnili predstavitelia viac ako 20 ombudsmanských úradov a ďalší hostia. Toto stretnutie využila VOP, pani Mária Patakyová, na oboznámenie prítomných so svojou činnosťou, a tiež s aktivitami Kancelárie VOP. Popri členstvách v medzinárodných ľudskoprávných organizáciách sa VOP zameriava aj na spoluprácu s ďalšími medzinárodnými organizáciami a spoluprácu s vysokými predstaviteľmi európskych a medzinárodných inštitúcií. Príkladom je spolupráca s úradom Vysokého komisára

Pavel Kandráč sa stretol s Nikiforosom Diamandourosom, 2009
Foto: TASR / Tomáš Halász

pre národnostné menšiny Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe / Organization for Security and co-operation in Europe (OBSE). V roku 2018 VOP, pani Mária Patakyová, na stretnutí v Bratislave diskutovala s vysokým komisárom, pánom Lambertom Zannierom, o problematike životných podmienok národnostných menšín žijúcich na Slovensku. Osobitný dôraz pritom kladla na právo na prístup k pitnej vode, vzdelávanie

v materinskom jazyku a na situáciu detí zo sociálne znevýhodneného prostredia.

V marci 2018 mali pracovníci Kancelárie VOP možnosť diskutovať s Komisárom Rady Európy pre ľudské práva, pánom Nilsom Muižnieksom, a s jeho delegáciou o problematike vzdelávania rómskych detí, o policajných zásahoch voči príslušníkom rómskej komunity, o problematike osôb so zdravotným postihnutím, ale tiež aj o obsahu Istanbulskeho dohovoru a o situácii LGBTI komunity v Slovenskej republike. Na pôde Kancelárie VOP sa v pravidelných intervaloch vedú diskusie aj so zástupcami Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii Rady Európy (ECRI) o stave ľudských práv na Slovensku. V rámci monitoringu, ktorý títo zástupcovia vykonávajú, ich Kancelária VOP vždy informuje o aktuálnych zisteniach týkajúcich sa porušovania alebo prehliadania práv menšín, upozorňuje na tie oblasti, ktoré sú dlhodobo neriešené a oboznamuje ich s navrhovanými riešeniami.

V roku 2020 prijala VOP, pani Mária Patakyová, delegáciu pozorovateľskej misie OBSE. Diskusia sa týkala viacerých tém na ktoré sa zameriava Kancelária VOP, okrem iného napr. možnosti zúčastňovať sa na voľbách pre občanov Slovenskej republiky žijúcich v zahraničí, moratória na predvolebné prieskumy a podnetov dotýkajúcich sa výkonu aktívneho a pasívneho volebného práva.

Vzhľadom na závažnosť prípadu slovenského občana, pána Jozefa Chovanca, ktorý prišiel o život následkom neprimeraného postupu belgickej polície, a s ohľadom na skutočnosť, že VOP sa môže zaoberať iba podnetmi, ktoré poukazujú na možné porušovanie základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy Slovenskej republiky,

sa VOP, pani Mária Patakyová, v roku 2020 rozhodla listom osloviť belgického federálneho ombudsmana a ombudsmanku a požiadala ich o preskúmanie postupu belgickej polície.

VOP aktívne rozvíja spoluprácu a komunikáciu s diplomatickými zástupcami akreditovanými na území Slovenskej republiky. Pravidelne sa s nimi stretáva na oficiálnych stretnutiach alebo na ďalších protokolárnych podujatiach.

V júli 2019 napr. VOP, pani Mária Patakyová, na stretnutí s francúzskym veľvyslancom, pánom Christophe Léonzi, diskutovala o problematike ochrany práv komunity LGBTI, ochrany práv žien a seniorov, a tiež o ochrane detských obetí násilia. Zhodli sa na potrebe presadiť vhodný právny rámec garantujúci slobodný a dôstojný život pre každého, pričom pán veľvyslanec osobitne ocenil postoje VOP k diskutovaným témam.

V júni 2020 sa uskutočnilo na pôde slovinského veľvyslanectva stretnutie so zástupcami 20 veľvyslanectiev. VOP, pani Mária Patakyová, na tomto stretnutí odprezentovala najdôležitejšie časti výročnej správy za rok 2019. Následná diskusia sa zamerala najmä na problematiku neprimeraných policajných zásahov voči príslušníkom rómskej komunity a na problematiku segregácie vo vzdelávaní.

V júni 2021 sa na základe iniciatívy kanadského Chargé d'affaires uskutočnilo online stretnutie k výročnej správe za rok 2020. VOP prezentovala najvýznamnejšie zistenia z činnosti, a to v členení na opatrenia vo vzťahu k pandémie COVID-19 a na opatrenia vo vzťahu k štandardnej činnosti VOP. Na opatrenia a na pôsobnosť VOP počas mimoriadnych stavov sa zamerala aj následná diskusia.

Na základe návrhov veľvyslancov Spolkovej republiky

Nemecko a Francúzskej republiky dostala VOP pri príležitosti medzinárodného dňa ľudských práv 10. decembra 2020 ocenenie v oblasti ľudských práv a právneho štátu.

- 2004 Prvé stretnutie organizované slovenským VOP, pánom Pavlom Kandráčom, vo Vysokých Tatrách bolo zamerané na pôsobnosť a kompetencie VOP po vstupe do Európskej únie, možnosti využitia mimoriadnych opravných prostriedkov VOP v právnom systéme daného štátu, vzťah VOP k ÚS SR, dohľad nad dodržiavaním práv a slobôd v ústavoch na výkon väzby a v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a na spoluprácu VOP s mimovládnyimi organizáciami.
- 2005 Stretnutie organizované maďarským VOP bolo zamerané na uplatňovanie práv na sociálne istoty, práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa, práva na bezplatnú zdravotnú starostlivosť, práva na vzdelanie, sociálne dávky a podporu rodiny.
- 2006 Stretnutie organizované českým VOP v Brne bolo zamerané na právne postavenie cudzincov a na aplikáciu práva iných štátov v činnosti ombudsmana.
- 2007 Stretnutie sa neuskutočnilo.
- 2008 Stretnutie organizované slovenským VOP bolo zamerané na potrebu uplatňovania princípu dobrej správy v činnosti orgánov verejnej správy, nezávislosť ombudsmanských úradov, zvyšovanie právneho vedomia fyzických osôb a právnických osôb v duchu princípov právneho štátu, včasné a spravodlivé konanie a rozhodovanie.
- 2009 Stretnutie organizované poľským VOP bolo zamerané na právnu pomoc a informácie, ekonomické prekážky v prístupe k spravodlivosti

Jana Dubovcová, stretnutie ombudsmanov a ombudsmaniek V4, 2015
Foto: KVOP

a prostriedky odstraňovania týchto bariér, vzťahy medzi ombudsmanom a parlamentom a na finančnú nezávislosť ombudsmana.

2010 Stretnutie sa neuskutočnilo.

2011 Stretnutie organizované maďarským VOP bolo zamerané na medzinárodné právo, najmä ustanovenia Charty Európskej únie, OPCAT a NHRI, sociálne problémy, s ktorými sa podávateľia na úrad ombudsmana najčastejšie obracajú.

2012 Stretnutie organizované českým VOP v Brne bolo zamerané na porovnanie rozsahu kompetencií VOP jednotlivých krajín V4 voči súdnej moci.

Mária Patakyová, stretnutie ombudsmanov a ombudsmaniek V4, Brno, 2017
Foto: KVOP ČR

- 2013 Stretnutie organizované slovenským VOP v Účelovom zariadení NR SR Častá-Papiernička bolo zamerané na pôsobnosť VOP vo vzťahu k presadzovaniu dobrej správy a vzťahu parlamentov a VOP.
- 2014 Stretnutie organizované poľskou VOP bolo zamerané na kontrolné funkcie VOP v prípadoch zneužitia právomoci verejného činiteľa, pričom VOP prezentovali svoje skúsenosti v tejto oblasti a diskutovali o praktických otázkach.
- 2015 Stretnutie organizované maďarským VOP vo Vyšehrade bolo zamerané na ochranu práv

najzraniteľnejších skupín, konkrétne, na situáciu rómskej komunity, ochranu práv detí, seniorov, ľudí so zdravotným znevýhodnením, žien, menšín a cudzincov.

- 2016 Stretnutie organizované slovenskou VOP za účasti prezidenta SR, pána Andreja Kisku, bolo zamerané na zabezpečenie práva na nezávislé a účinné vyšetrenie policajného postupu, na zariadenia pre cudzincov a podmienky v nich. Diskutovalo sa tiež o najzávažnejších problémoch/prípadoch ombudsmanov v krajinách V4 a stretnutie bolo zakončené témou naplňania Rezolúcie 1959/2013 Parlamentného zhromaždenia Rady Európy.
- 2017 Stretnutie organizované českou VOP v Brne bolo zamerané na otázky ako efektívne a transparentne komunikovať s podávateľmi podnetov, ako byť prítomní čo najbližšie k ľuďom v regiónoch, ako presadzovať odporúčania systémového charakteru tak, aby orgány verejnej správy promptne odstránili zásahy do práv.
- 2018 Stretnutie organizované poľským VOP v Gdaňsku bolo zamerané na slobodu prejavu, vzdelávanie v oblasti ľudských práv a úlohu medzinárodných zmlúv a dohovorov v prípade potreby ratifikácie OPCAT a neodkladného vytvorenia národného preventívneho mechanizmu v Slovenskej republike, ktorá je poslednou z krajín Európskej únie, ktorá tak ešte neučinila.
- 2019 Stretnutie organizované slovenskou VOP v Bratislave bolo zamerané na práva detí a ich ochranu pri zabezpečovaní náhradnej rodinnej starostlivosti, desegregáciu vo vzdelávaní, adopcie a pestúnsku starostlivosť, ale aj na právo na bývanie

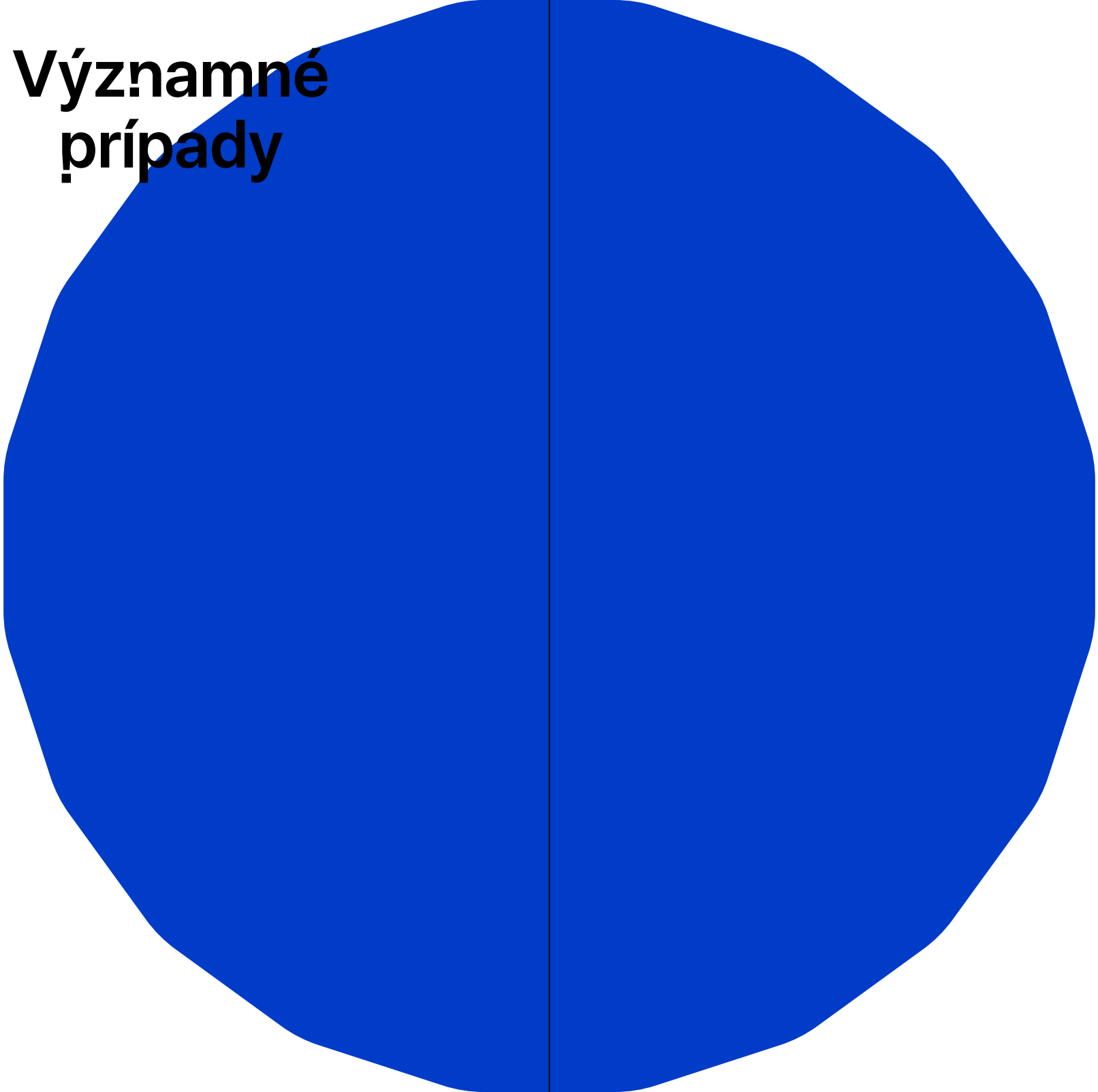
spojené s bezdomovectvom. Účastníci venovali pozornosť aj téme novej zodpovednosti úradu ombudsmana za škody spôsobené výkonom verejnej moci.

2020 Stretnutie sa pre pandémiu COVID-19 neuskutočnilo.

2021 Stretnutie organizované maďarským VOP bolo zamerané na implementáciu OPCAT, ochranu práv žien, národnostných menšín a budúcich generácií.

17 Pozícia pridruženého člena nedáva VOP možnosť stať sa členom vedenia siete ENOC, zostávajú mu však zachované všetky ďalšie práva plného člena siete.

**Významné
případy**

VOP sa podieľa na ochrane základných práv a slobôd každého, a teda aj osôb, ktoré sa nachádzajú vo výkone väzby a vo výkone trestu odňatia slobody.

Podávateľ, ktorý sa nachádzal vo výkone trestu odňatia slobody sa obrátil na VOP s poukazom na to, že mu v roku 2014 Okrsková volebná komisia (podľa vtedy platného a účinného zákona) neumožnila účasť na voľbe do Európskeho parlamentu a ani účasť na priamej voľbe prezidenta SR preto, lebo sa nachádzal vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý mu bol uložený za spáchanie obzvlášť závažného zločinu.

Platný a účinný zákon o podmienkach výkonu volebného práva totiž obsahoval ustanovenie ktoré konštatovalo, že výkon trestu odňatia slobody za spáchanie obzvlášť závažného zločinu je prekážkou pre výkon aktívneho volebného práva.

VOP vykonal test proporcionality a dospel k záveru, že toto obmedzenie jedného z najvýznamnejších politických práv je príliš extenzívne a tiež, že nie je ani v súlade s ústavným zákazom „dvojitého trestania“. Využil preto možnosť obrátiť sa na ÚS SR s návrhom na začatie konania o súlade dotknutého ustanovenia zákona o podmienkach výkonu volebného práva.

ÚS SR sa stotožnil s návrhom VOP a rozhodol o protiústavnosti napadnutého ustanovenia. Zákonodarca následne novelou zákona o podmienkach výkonu volebného práva napadnuté ustanovenie z jeho textu vypustil.

Súčasťou väzenského systému je aj používanie donucovacích prostriedkov. VOP v rámci ich použitia sleduje najmä ich opodstatnenosť, ale tiež aj primeranosť ich použitia.

Medzi preskúvanými podnetmi sa stále častejšie vyskytujú prípady, keď osoby nachádzajúce sa vo výkone trestu odňatia slobody namietajú neoprávnené použitie donucovacích prostriedkov. Je na mieste, že v prípadoch, v ktorých vznikne potreba ochrany majetku, zdravia a života v dôsledku protiprávneho konania odsúdeného, je použitie donucovacích prostriedkov príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže voči odsúdenému legitímne. Avšak donucovacie prostriedky musia byť použité len v nevyhnutnej miere a primerane.

K takémuto použitiu donucovacích prostriedkov príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže však nedošlo v prípade odsúdeného nachádzajúceho sa v Ústave na výkon väzby a v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Ilava.

Príslušníci tohto ústavu v októbri 2016 porušili základné práva a slobody odsúdeného, voči ktorému použili silu v situácii, ktorá takýto zásah pre zabezpečenie poriadku nevyžadovala. Navyše týmto zásahom spôsobili odsúdenému závažné poškodenie zdravia, v dôsledku čoho upadol do kómy.

Neprimerané použitie donucovacích prostriedkov preukázali po vyšetroaní odsúdeného lekárske správy a čiastočne aj kamerové záznamy z ústavu. VOP v tomto prípade konštatoval, že postupom ústavu boli porušené ustanovenia Európskeho dohovoru o ľudských právach a Ústavy SR, ktoré zakazujú mučenie a neľudské a ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie.

Keďže to nebol jediný prípad, VOP navrhol MS SR prijatie systematických zmien, medzi ktoré patrí aj používanie telových kamier príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže pri vykonávaní služobných zákrokov.

Materiálne podmienky väznenstva

Osoby vo výkone väzby a vo výkone trestu odňatia slobody v podnetoch adresovaných VOP často namietajú aj nedôstojné materiálne podmienky vo väzniciach, napríklad nedostatočné rozmery cely, chlad, nedostatok denného svetla alebo nedostatočné hygienické štandardy.

ESLP pritom dlhodobo zdôrazňuje, že výkon trestu odňatia slobody v nevyhovujúcich podmienkach má vážne negatívne dopady na odsúdeného a môže spôsobiť porušenie práva na ochranu pred mučením, ponižujúcim a neľudským zaobchádzaním.

S takýmito podnetmi sa na VOP obrátili napríklad odsúdení zo žilinskej a košickej väznice. K najväčším nedostatkom, ktoré VOP počas preskúmavania týchto podnetov zistila, patrila najmä malý priestor na cele (len niečo málo cez 3m² na osobu), toaleta v blízkosti stola bez odvetrávania oddelená len látkovým závesom, umiestnenie zdroja pitnej vody priamo nad toaletu a nedostatočný prisun denného svetla a čerstvého vzduchu.

Takéto väzenské podmienky zjavne nevyhovujú medzinárodným štandardom, ktoré upravujú podmienky výkonu trestu odňatia slobody a predstavujú systémové porušovanie ľudskej dôstojnosti obvinených a odsúdených. VOP preto väznicom v Žiline a v Košiciach odporučila pokračovať v snahách o zabezpečenie rekonštrukcie priestorov týchto väznic.

Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice akceptoval odporúčania VOP a zabezpečil napr. osadenie umývadiel na celách, vymurovanie priečok vedľa toaliet, ktoré zabezpečili ich oddelenie od zvyšku cely, osadenie nových toaliet, svietidiel a dverí na toalety. Do cieľ boli rovnako umiestnené nové skrinky, stoličky, stoly a lôžka. V žilinskom ústave prebieha momentálne posledná fáza vydávania povolení potrebných na výstavbu nového objektu a príprava rekonštrukcie existujúcej budovy ústavu.

Umiestňovanie vo „vyhradených priestoroch“ na policajných staniciach

VOP sa dlhodobo zaoberá problematikou umiestňovania zadržaných osôb na policajných staniciach v tzv. „vyhradených priestoroch“. Tieto priestory nie sú doposiaľ vhodne legislatívne upravené, čo vytvára významný priestor pre možné porušovanie základných práv a slobôd zadržaných osôb.

Na VOP sa obrátilo viacero podávateľov, ktorí boli v týchto priestoroch obmedzení na osobnej slobode niekedy aj takmer 24 hodín, pričom tieto miestnosti nie sú pre dlhodobý pobyt zadržaných osôb adekvátne vybavené (absencia toalety, lôžka, vetrania).

V prípade osoby obmedzenej na osobnej slobode a umiestnenej príslušníkmi Policajného zboru vo „vyhradených priestoroch“, VOP, pani Mária Patakyová, počas svojho prešetrovania jedného podnetu zistila, že podávateľ bol umiestnený v malom zamrežovanom priestore s kovovou stoličkou bez operadla pripevnenou k zemi, aj počas noci. Celý čas bol pritom pripútaný o stoličku. Do cely policajného zaistenia bol podávateľ umiestnený až po viac ako 24 hodinách od jeho zadržania.

Ako ďalší problém sa ukázala aj skutočnosť, že zadržaným osobám sa nezriedka neposkytne včasná zdravotná starostlivosť, a to aj napriek prípadným zraneniam.

Na základe zistených skutočností VOP konštatovala, že využívanie „vyhradených priestorov“ na policajných stanicích je v rozpore s ústavným zákazom mučenia a neľudského zaobchádzania a navrhla vypracovanie zodpovedajúcich právnych noriem upravujúcich využívanie týchto priestorov v nevyhnutnej miere a v minimálnom čase a pri rešpektovaní všetkých medzinárodných ľudskoprávných štandardov. Vhodná legislatívna úprava sa v súčasnosti pripravuje aj za účasti VOP a zamestnancov Kancelárie VOP.

Policajný zásah v Moldave nad Bodvou

V rámci svojej činnosti sa VOP zaoberala aj problematikou policajných zásahov v regiónoch s vylúčenými rómskymi komunitami, ktorými došlo k porušeniu ich základných práv a slobôd.

Na základe podnetu občianskeho združenia preskúmala VOP policajný zásah uskutočnený v roku 2013 v rómskej osade Budulovská v Moldave nad Bodvou. Predmetom preskúmania bola policajná akcia, ktorú polícia označila ako plánovanú pátraciu akciu po siedmich hľadaných osobách a po veciach pochádzajúcich z trestnej činnosti.

Na policajnej akcii sa zúčastnilo 63 policajtov vyzbrojených obuškami a paralyzátormi, v sprievode policajných psov. Počas akcie policajti použili proti obyvateľom osady donucovacie prostriedky aj napriek tomu, že sa im nepodarilo vypátrať ani jednu zo siedmich hľadaných

Jana Dubovcová a Chalani z chatrče z Moldavy nad Bodvou, 2014
Foto: Equity

osôb, a ani žiadnu vec pochádzajúcu z trestnej činnosti.

VOP však počas svojho prieskumu tiež zistila, že počas policajnej akcie došlo zo strany polície k neoprávneným vstupom do obydľia obyvateľov osady a viaceré osoby boli predvedené na útvary polície a zadržované niekoľko hodín bez toho, aby polícia zistovala či overila ich totožnosť. Obyvatelia osady k priebehu policajnej akcie uviedli, že pri zásahu policajti ničili ich príbytky a tiež, že došlo k zraneniam viacerých osôb v dôsledku fyzického násillia zo strany polície. Na preukázanie svojich tvrdení predložili fotografie a lekárske správy.

Na základe všetkých zistených skutočností VOP, pani Jana Dubovcová, dospela k záveru, že polícia svojím postupom porušila základné práva a slobody obyvateľov osady, ktorí sa počas vykonávania policajnej akcie ocitli na mieste policajného zásahu, a tiež tých osôb, ktoré policajti predviedli z osady na policajné oddelenie, kde boli zadržované na neprimerane dlhý čas (najmä právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, právo na osobnú slobodu a právo na nedotknuteľnosť obydlia).

S podnetom na preskúmanie zákonnosti tejto policajnej akcie sa obrátil splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity aj na Úrad inšpekčnej služby MV SR. Ten však dospel k záveru, že postup policajtov bol v súlade so zákonom.

V súvislosti s týmto podnetom a na základe aktuálnej judikatúry ESLP, VOP poukázala aj na ďalší závažný nedostatok, ktorý spočíva v neexistencii skutočne nezávislého orgánu, oprávneného vyšetřovať postup polície a takýto stav pretrváva dodnes. V súčasnosti totiž postup polície podriadenej ministrovi vnútra vyšetřuje orgán, ktorý je rezortne rovnako podriadený tomu istému ministrovi. Na odstránenie uvedeného nedostatku VOP navrhla NR SR, aby prijala takú zákonnú úpravu, ktorá zabezpečí nezávislosť vyšetřovania postupu polície. Doposiaľ však k prijatiu navrhnutého riešenia nedošlo.

Za problematické VOP tiež považovala to, že z namietanej policajnej akcie nebol vyhotovený kamerový záznam, a to aj napriek tomu, že bola vopred plánovaná. Preto nebolo možné riadne preskúmať priebeh policajného zásahu. Prezidentovi Policajného zboru preto VOP navrhla prijať opatrenie, aby polícia z každej plánovanej policajnej akcie, kde možno predpokladať použitie donucovacích

prostriedkov, zadovážila kamerový záznam o jej priebehu.

Aj následkom uvedeného návrhu opatrenia prezident Policajného zboru vydal v roku 2015 príkaz, ktorým nariadil povinnosť vyhotovovať obrazové, zvukové a iné záznamy zo služobnej činnosti pod jednotným velením. VOP, pani Mária Patakyová, však v roku 2021 počas preskúmania iného podnetu zistila, že platnosť tohto príkazu už zanikla. Opätovne preto vyzvala prezidenta Policajného zboru na vydanie príkazu obsahujúceho povinnosť vyhotovovať záznamy zo služobnej činnosti polície pod jednotným velením. Policajný prezident takýto príkaz opätovne vydal v júli 2021.

V súvislosti s namietaným policajným zásahom využila VOP v januári 2019 prvýkrát v histórii možnosť vstúpiť ako tretia strana (poradný subjekt) do súdneho konania ESLP, na ktorý sa obrátili obeť policajnej akcie z Moldavy nad Bodvou. V roku 2020 ESLP rozhodol v prospech dvoch obetí policajnej akcie a uznal neprimeranosť násillia použitého pri tomto policajnom zásahu.

Neprimeraný policajný postup v Útvare policajného
zaistenia pre cudzincov Medveďov

V roku 2015 vykonala VOP z vlastnej iniciatívy prieskum zameraný na použitie sily voči zaisteným osobám v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov Medveďov, o ktorom sa dozvedela z masovokomunikačných prostriedkov.

Podľa získaných informácií sa časť cudzincov po raňajkách nepremiestnila do izieb, ostala v jedálni a hlasným pokrikom dávala najavo svoju nespokojnosť s umiestnením v uzavretom a stráženom zariadení a dožadovала sa prepustenia.

Na obnovenie vnútorného poriadku v zariadení boli nasadené policajné sily a prostriedky, a to celkovo 68 policajtov pohotovostných policajných útvarov. Policajti cudzincov informovali, že porušujú právny poriadok a vyzvali ich, aby v skupinkách opustili priestor jedálne, pričom začali vykonávať ich osobné prehliadky a prehliadky ich izieb v zariadení.

Výzvy policajtov voči cudzincom pritom prekladal do anglického jazyka jeden zo zaistených cudzincov. Z preskúmaného kamerového záznamu bolo zjavné, že tlmočenie tohto cudzinca bolo nepresné a nejasné. Potom, ako zaistení cudzinci pochopili obsah policajnej výzvy, túto poslúchli a pokojne začali opúšťať priestor jedálne bez toho, aby kládli akýkoľvek odpor. Napriek tomu polícia voči cudzincom použila putá a donucovacie prostriedky. V zásahu polícia pokračovala aj v ubytovacích priestoroch zariadenia. Výsledkom policajného zásahu bolo viacero zranených zaistených cudzincov.

Preskúmaním podkladov sa nepotvrdila skutočnosť, že zaistení cudzinci svojím konaním ohrozovali verejný poriadok, zdravie, bezpečnosť alebo majetok. VOP preto konštatovala, že použitie donucovacích prostriedkov v tejto situácii nebolo nevyhnutné a bolo neprimerané.

VOP tiež konštatovala, že policajným zásahom došlo k porušeniu zákazu mučenia, podrobovania krutému, neľudskému, či ponižujúcemu zaobchádzaniu. Zároveň pri prieskume zistila aj závažné nedostatky v samotnom zariadení (napr. nedostatok kvalifikovaných tlmočníkov, absencia jasného vymedzenia práv a povinností zaistených osôb vo vnútornom poriadku zariadenia). VOP o svojich zisteniach informovala vedenie zariadenia a navrhla potrebné opatrenia na odstránenie zistených

nedostatkov. Vedenie zariadenia sa nestotožnilo s navrhovanými opatreniami a nepokladalo za potrebné ich zaviesť do praxe.

Práva seniorov

V rokoch 2017 a 2018 sa VOP rozhodla vykonať celoslovenský prieskum zameraný na úroveň kontroly dodržiavania ľudských práv v zariadeniach sociálnych služieb pre seniorov.

Z prieskumu vyplynulo, že v porovnaní s počtom zariadení je počet kontrol neprimerane nízky. MPSVR SR ich ročne vykonalo v priemere osem, vyššie územné celky 90 a obce 120, čo je vzhľadom na počet sledovaných zariadení (756) nedostatočné.

Ak totiž štát dostatočne nekontroluje stav úrovne poskytovaných služieb v zariadeniach pre seniorov, táto sa môže nielen výrazne odlišovať v jednotlivých zariadeniach, no je aj predpoklad, že sa v mnohých z nich porušujú ľudské práva.

Prieskum tiež ukázal, že zákon o sociálnych službách nedostatočne definuje jednotlivé kompetencie kontrolných orgánov. Dôkazom toho bolo, že ani samotné kontrolné orgány nevedeli, či a ktoré zariadenia majú kontrolovať. Negatívnym zistením tiež bolo, že vykonávané kontroly sa často zameriavali iba na administratívne otázky a nevenovali pozornosť reálnym podmienkam seniorov v zariadeniach.

S týmito zisteniami a návrhmi na odstránenie nedostatkov sa VOP obrátila na MPSVR SR. Ministerstvo jej odporúčania síce akceptovalo, ale nie všetky urýchlene uviedlo do praxe. Pozitívne však je, že dôležitosť kontroly

si začali uvedomovať vyššie územné celky, ktoré posilnili svoje kontrolné tímy a zvýšili počet vykonávaných kontrol.

V rámci pokračujúceho prieskumu zameraného na práva seniorov vykonali zamestnanci Kancelárie VOP v roku 2019 šesť návštev v zariadeniach pre seniorov. Tento prieskum odhalil viacero nedostatkov v organizovaní života seniorov, no taktiež aj v správaní sa personálu týchto zariadení (povinné vstávanie, skorá ranná hygiena, povinné večierky, pevné časy stravovania, uzamykanie niektorých priestorov, personál vstupujúci do ubytovacích priestorov seniorov bez zaklopania, automatické odobratie osobných dokladov pri nástupe do zariadenia, nepoužívanie oddelujúcich paravánov pri hygienických úkonoch, či nemožnosť uzamknúť sa na toailete a v sprche).

Po vykonaní prieskumu VOP požiadala navštívené zariadenia o prijatie opatrení na zlepšenie stavu, pričom tieto zariadenia takmer všetky navrhované opatrenia akceptovali. Na základe výsledkov tohto prieskumu VOP navrhla aj MPSVR SR viaceré opatrenia na zlepšenie stavu dodržiavania práv seniorov v sociálnych zariadeniach.

Zariadenia pre seniorov by mali tiež zabezpečovať alebo poskytovať ošetrovateľskú starostlivosť seniorom (napríklad podávanie liekov, starostlivosť o preležaniny). V praxi to však viaceré nerobia, alebo na ošetrovateľskú starostlivosť využívajú agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti. Dôvodom je nedostatočné financovanie týchto zariadení a vysoké náklady za takúto činnosť. VOP informovala o týchto svojich zisteniach všetky dotknuté orgány a odporučila NR SR, aby prijala právnu úpravu, ktorá zaviazze zariadenia priamo poskytovať sociálne služby a rovnako aj zdravotnú starostlivosť.

OCP PZ sú dlhodobo terčom kritiky za spôsob a organizáciu vybavovania žiadosti stránok, ktoré sa na nich obracajú.

Z uvedeného dôvodu sa v roku 2018 VOP rozhodla zamerať svoju pozornosť na ich činnosť formou prieskumu zameraného na zisťovanie, ako cudzinecká polícia pristupuje k cudzincom, ako sú prístupné priestory (bezbariérovosť), v ktorých sú cudzinci vybavovaní a tiež, aká je kvalita, dostupnosť a zrozumiteľnosť poskytovaných informácií cudzincom.

Hlavnými zisteniami, ktoré vyplynuli z tohto prieskumu, boli nedostatočný rozsah úradných hodín (najmä na OCP PZ Bratislava), zastaraný spôsob organizácie práce, dlhé čakacie doby pre cudzincov v nevyhovujúcich podmienkach (najmä na OCP Bratislava) neprehľadné a nedostatočné informácie nachádzajúce sa na webovej stránke MV SR, poskytovanie nedostatočných alebo nesprávnych informácií v rámci telefonického kontaktu, nedostatočné informačné materiály na niektorých OCP PZ, nedostatočná odborná pripravenosť príslušníkov cudzineckej polície a ich slabá jazyková vybavenosť a nedostatočné materiálno-technické a hygienické podmienky.

VOP informovala o svojich zisteniach MV SR a Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, pričom navrhla aj potrebné opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov.

Z dôvodu pokračujúcich podaní a sťažností na spôsob vybavovania cudzincov a na dlhé čakacie doby na vybavenie, predovšetkým v období zvýšeného náporu žiadateľov, sa VOP rozhodla aj v roku 2019 vykonať ďalší prieskum zameraný na prácu OCP PZ.

Výsledky tohto prieskumu však potvrdili pretrvávajúce

nedostatky a dokonca poukázali aj na viaceré nové problémy (nedostatočné personálne obsadenie OCP PZ, slabá jazyková výbava príslušníkov OCP PZ, čo nútilo cudzincov prichádzajúcich na stránkové pracovisko, aby využívali sprevádzajúcu osobu, ktorá ovláda slovenský jazyk, absencia informačných materiálov pre cudzincov v anglickom jazyku, vytváranie neformálnych poradovníkov čakajúcich cudzincov v ranných hodinách ešte pred otvorením jednotlivých pracovísk a ďalšie).

O svojich zisteniach VOP opätovne informovala Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru a MV SR, pričom tiež navrhla niektoré opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. Niektoré z odporúčaní MV SR uviedlo do praxe (napr. odstupovanie žiadostí o udelenie prechodného pobytu len v rámci pôsobnosti príslušného riaditeľstva hraničnej a cudzineckej polície, či vytvorenie nových pracovných miest pre civilných zamestnancov na OCP PZ). Aj napriek tomu sa však stále vyskytujú prípady, keď žiadatelia preto, aby mohli vybaviť svoju žiadosť na OCP PZ, musia čakať od skorého rána dlho pred otvorením príslušného pracoviska a pretrvávajú aj viaceré zo zmienených nedostatkov.

Právo na pobyt manžela občana Slovenskej republiky
rovnakého pohlavia

VOP sa na základe podnetu zaoberala situáciou občana Slovenskej republiky a jeho manžela rovnakého pohlavia, občana Nového Zélandu, ktorí uzavreli manželstvo na Novom Zélande, v súlade s právom tejto krajiny.

Po príchode na Slovensko však slovenské orgány

neumožnili manželovi slovenského občana požiadať o udelenie trvalého pobytu na základe jeho postavenia rodinného príslušníka slovenského občana argumentujúc, že slovenský právny poriadok fakticky vylučuje možnosť príslušníkom tretích krajín (krajín mimo Európskej únie) požiadať o pobyt na Slovensku, pokiaľ so slovenským občanom tvoria zväzok a sú osobami rovnakého pohlavia.

Manžel podávateľa žiadal na území Slovenskej republiky o udelenie trvalého pobytu ako cudzinec a rodinný príslušník občana Slovenskej republiky.

Na odmietavé rozhodnutie slovenských orgánov reagovala VOP konštatovaním porušenia základného práva na rodinný a súkromný život pre žiadateľa o trvalý pobyt, pretože jediným dôvodom, ktorý občanovi Nového Zélandu bránil v udelení trvalého pobytu na území Slovenskej republiky, bola jeho sexuálna orientácia a skutočnosť, že s občanom Slovenskej republiky uzavrel manželstvo a išlo o manželstvo medzi osobami rovnakého pohlavia. Pokiaľ by išlo o rovnakú situáciu medzi osobami opačného pohlavia, občanovi tretej krajiny by trvalý pobyt na území Slovenskej republiky bol udelený.

Pretože v zmysle slovenského právneho poriadku patrí sexuálna orientácia medzi zakázané a neprípustné dôvody diskriminácie osôb, VOP konštatovala v tomto prípade aj porušenie zákazu diskriminácie v zmysle Ústavy SR a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

VOP preto navrhla MV SR zmenu právnej úpravy, aby cudzinci z tretích krajín (manželia alebo partneri občanov Slovenskej republiky rovnakého pohlavia) mali možnosť požiadať o udelenie pobytu z dôvodu ich postavenia rodinných príslušníkov slovenských

občanov. MV SR však návrh VOP odmietlo. Vzhľadom na to, že tento problém sa do dnešného dňa nepodarilo vyriešiť, VOP zvažuje podniknutie ďalších krokov v rámci svojich právomocí, na odstránenie tohto neprípustného stavu.

Problematika tzv. povinnej štátnej karantény počas pandémie a niektoré ďalšie súvisiace prípady

Počas prvej vlny pandémie ochorenia COVID-19 na jar 2020 zaviedli príslušné orgány povinnosť všetkých osôb vstupujúcich na územie Slovenskej republiky zo zahraničia podrobiť sa povinnej karanténe v štáte určených zariadeniach.

Z pohľadu zásahu do základných práv a slobôd išlo nepochybne o najzávažnejšie protipandemické opatrenie. Po preskúmaní celého radu podnetov od osôb, ktoré boli nedobrovoľne umiestnené v štátnej karanténe, dospela VOP k záveru, že právna úprava ukladania štátnej karantény porušovala viacero základných práv a slobôd. Predovšetkým však osobnú slobodu a s ňou spojené procesné záruky. Problémom však bola aj vtedajšia nedostatočná kompetencia Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky plošne obmedzovať osobnú slobodu osôb bez potreby náležitého posúdenia individuálnych prípadov, absencia stanovenia maximálnej dĺžky pozbavenia osobnej slobody v štátnej karanténe, či opakované predlžovanie pozbavenia osobnej slobody osôb v štátnej karanténe. Vtedajšia právna úprava neumožňovala ani urýchlený súdny prieskum zákonnosti a opodstatnenosti pozbavenia osobnej slobody v štátnej karanténe, s prípadnou možnosťou nariadiť prepustenie osoby z karantény.

Problematické pritom bolo aj vymáhanie nákladov za umiestnenie v štátnej karanténe od osôb, ktoré boli takto nedobrovoľne pozbavené osobnej slobody, pričom, ako sa ukázalo, sa takéto vymáhanie navyše realizovalo nezákonným spôsobom (povinnosť úhrady sa neukladala formou rozhodnutia) a náklady vymáhal nepríslušný orgán – MV SR. V zmysle zákona mal túto právomoc Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. Všetky tieto, a taktiež aj viaceré ďalšie nedostatky, no najmä neochota príslušných štátnych orgánov prijímať navrhované odporúčania VOP ju viedli k tomu, že v roku 2021 podala na ÚS SR návrh na vyslovenie nesúladu viacerých ustanovení zákona o ochrane verejného zdravia s Ústavou SR a s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. O jej návrhu ÚS SR doposiaľ nerozhodol.

Veková diskriminácia pri priznávaní kompenzačných príspevkov

Na VOP sa obrátila komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím. Požiadala ju o podanie návrhu na ÚS SR vo veci súladu zákona o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia s Ústavou SR a s medzinárodnými dohovormi.

Konkrétne išlo o ustanovenia, podľa ktorých nebolo možné priznať príspevok na kúpu motorového vozidla osobám so zdravotným postihnutím, ktoré dovŕšili 65 rokov, a rovnako aj peňažný príspevok na osobnú asistenciu bolo možné priznať takýmto osobám iba vo veku od šesť do 65 rokov. Komisárka v tomto vekovom obmedzení videla diskrimináciu osôb so zdravotným postihnutím. VOP sa s jej názorom stotožnila a vo veci

vypracovala a podala návrh na ÚS SR, aby preskúmal ústavnosť takýchto obmedzení.

ÚS SR preskúmal návrh VOP a konštatoval protiústavnosť namietaných zákonných ustanovení. Keďže NR SR do šiestich mesiacov protiústavnú právnu úpravu nenapravila, problematické ustanovenia stratili platnosť. Následkom toho je v súčasnosti možné priznať kompenzačné príspevky ľuďom so zdravotným postihnutím bez akéhokoľvek vekového obmedzenia.

Československí dôchodcovia

Prakticky od vzniku úradu verejného ochrancu práv rezonovala, okrem iných tém, aj problematika tzv. československých dôchodcov.

Ide o ľudí, ktorí pracovali ešte počas existencie spoločného československého štátu a ktorým má doba zamestnania v spoločnom štáte na účely priznania a vyplácania dôchodku, hodnotiť Česká republika. Takíto československí dôchodcovia teda poberajú dva dôchodky – český a slovenský. Ako problém sa od vzniku tohto systému javila skutočnosť, že ich súčet nie vždy dosahuje takú sumu, akú by mal ich dôchodok, keby sa im celá doba dôchodkového poistenia hodnotila iba v Slovenskej republike.

Tento fakt mnohí oprávnené pociťovali ako diskrimináciu, pretože po celý život žili a pracovali na území Slovenska, avšak ich zamestnávateľ mal sídlo na území Českej republiky.

VOP na túto skutočnosť opakovane upozorňovali príslušných ministrov, a tiež poslancov NR SR prostredníctvom svojich výročných správ. Žiadali o takú

zmenu právnej úpravy, ktorá by umožnila dorovnávanie rozdielov v sumách dôchodkov pre túto kategóriu občanov Slovenskej republiky.

Postupne sa aj prijímali určité legislatívne zmeny. Najprv bol zavedený inštitút vyrovnávacieho príplatku, pri ktorom však platili pomerne prísne podmienky nároku a spočiatku sa mohol priznať iba poberateľom starobných a neskôr aj predčasných starobných dôchodkov. Následne sa zaviedol osobitný spôsob výpočtu dôchodku pre skupinu československých dôchodcov, a to za oveľa menej prísnych podmienok, pričom nárok naň sa rozšíril aj na invalidných dôchodcov.

Aj naďalej však zostala bez povšimnutia tá skupina československých dôchodcov, ktorým v Českej republike nevznikol nárok na dôchodok, resp. vznikne im oveľa neskôr ako na Slovensku. Za československú dobu poistenia im teda žiaden nástupnícky štát nevypláca dôchodok a sú odkázaní na poberanie iba veľmi nízkeho slovenského dôchodku.

Tejto skupiny sa zastala VOP, pani Mária Patakyová, ktorá sa v tejto súvislosti obrátila nielen na ministra práce, príslušné výbory NR SR, ale aj na prezidenta SR. Žiaľ, zatiaľ bez úspechu, aj keď v súčasnosti MPSVR SR ohlásilo prípravu novely zákona, ktorá by mala pomôcť aj tejto kategórii dôchodcov.

Exekúcie vedené voči deťom

Pri vybavovaní dvoch individuálnych podnetov a pri prieskume z vlastnej iniciatívy VOP narazila na problém vymáhania nedoplatkov na miestnom poplatku za komunálny odpad od maloletých detí.

Konkrétne išlo o mesto Žilina, ktoré napr. ku koncu roka 2017 exekučne vymáhalo nedoplatky na uvedenom poplatku od 337 detí. Mesto vychádzalo zo zákona o miestnych daniach, podľa ktorého sú poplatníkom poplatku za komunálny odpad aj maloleté deti.

VOP dospela k záveru, že deti sú vystavené povinnosti, ktorej splnenie od nich nemožno rozumne očakávať, pretože na rozdiel od plnoletých osôb, nemajú vytvorené podmienky, aby poplatkovú povinnosť mohli splniť.

V januári 2018 sa preto obrátila na ÚS SR vo veci súladu právnych predpisov. Hoci sa ÚS SR stotožnil s názorom VOP, jej návrh odmietol, lebo dospel k záveru, že v prípade napadnutého ustanovenia je možný výklad v prospech ochrany práv maloletých poplatníkov. Podľa ÚS SR povinnosť zaplatiť poplatok za komunálny odpad preberá zákonný zástupca. Nesplnenie tejto povinnosti zákonným zástupcom nemožno následne vymáhať v exekučnom konaní od maloletého dieťaťa.

V nadväznosti na rozhodnutie ÚS SR zmenilo MF SR zákon o miestnych daniach a výslovne upravilo prechod poplatkovej povinnosti na zákonných zástupcov maloletých osôb.

Nútené sterilizácie rómskych žien

Podpora sterilizácií, ako prostriedku na reguláciu pôrodnosti sociálne slabších vrstiev, vrátane rómskeho obyvateľstva, nebola doménou iba eugenických hnutí zo začiatku minulého storočia.

Tieto praktiky boli aktuálne aj v socialistickom Československu 70. a 80. rokov a nevymizli dokonca ani po zmene režimu a po vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Ilúziu, že v súvislosti so sterili-

Mária Patakyová a ženy sterilizované v rozpore s právom, 2018
Foto: TASR / Dano Veselský

záciami v rozpore s právom možno hovoriť len o individuálnom zlyhaní jednotlivcov, po prvýkrát vyvrátila správa mimovládnej organizácie Telo i duša (2003), ktorá popisovala konkrétne prípady sterilizácií prevažne rómskych žien v rozpore s právom a medzi nimi aj prípady bezprostredne predchádzajúce vydaniu správy, dokumentujúc, že v skutočnosti ide o systematické porušovanie ľudských práv dotknutých žien. Téma si na dlhé roky vyžiadala pozornosť viacerých VOP a ďalších ľudskoprávných inštitúcií, vrátane medzinárodných, ktoré intervenovali v záujme prijatia mechanizmu na odškodnenie obetí nútených sterilizácií. Výsledkom

však boli iba čiastkové pokroky v oblasti právnej regulácie podmienok vykonávania sterilizácie, vrátane informovaného súhlasu, ktoré však neboli spôsobilé napraviť či primerane odškodniť v minulosti už spôsobenú ujmu na právach obetí nútených sterilizácií.

Jednou z úloh inštitúcie VOP je pôsobiť ako zosilnený hlas tých, ktorým je, alebo bola spôsobená ujma na ich právach. Aj VOP, pani Mária Patakyová, pokračovala v aktivitách svojich predchodcov a v záujme dosiahnutia nápravy verejne vystupovala a opakovane apelovala na MS SR, ako aj na poslancov NR SR, aby iniciovali prijatie právneho rámca na odškodnenie obetí nútených sterilizácií.

Spojenie hlasu VOP s ochotou štátnych inštitúcií prijať zodpovednosť za spôsobenú ujmu, sa aktuálne premietlo do krokov, ktoré smerujú nielen k prijatiu symbolického gesta v podobe ospravedlnenia sa obetiam nútených sterilizácií, ale tiež k vytvoreniu právneho rámca pre mechanizmus zabezpečujúci rýchly a účinný prístup k odškodneniu obetí nútenej sterilizácie žien.

Nedobrovoľné sterilizácie aj pri prepise rodu

Nedobrovoľnými sterilizáciami sa VOP zaoberala aj v súvislosti s právami transrodových osôb. Ide o ľudí, ktorí sa nestotožnili s rodom, ktorý im bol pripísaný na základe ich fyziognómie (pohlavných orgánov, s ktorými sa narodili). Mnohí z nich sa snažia dosiahnuť „oficiálne uznanie“ rodu/pohlavia, s ktorým sa identifikujú s ohľadom na svoje vnútorné prežívanie.

Proces prepisu rodu (zahŕňajúci okrem iného aj zmenu rodného čísla i zmenu mena a priezviska) je však

v praxi podmieňovaný podstúpením chirurgického zákroku s cieľom odstrániť reprodukčné orgány, resp. dosiahnuť neplodnosť osoby.

Takýto postup je, podľa VOP, v rozpore s viacerými základnými ľudskými právami. Za uvedený stav je v Slovenskej republike zodpovedná najmä neurčitá a nejasná právna úprava. Tá umožňuje výklad, v zmysle ktorého proces prepisu rodu možno podmieňovať práve podstúpením chirurgického zákroku zameraného na odstránenie reprodukčných orgánov, resp. dosiahnutie neplodnosti žiadateľa alebo žiadateľky.

VOP preto navrhla MZ SR niekoľko opatrení. Jedným z nich bolo aj prijatie usmernenia, v ktorom budú upravené štandardy poskytovania zdravotnej starostlivosti pre transrodové osoby v súvislosti s procesom prepisu ich rodu.

Aj napriek tomu, že oslovené ministerstvo deklarovalo snahu o vyriešenie problému, dokonca bol pripravený už aj návrh odborného usmernenia, dodnes nie je situácia uspokojivo vyriešená.

Požiar bytového domu v Žiline

V októbri 2016 vypukol v jednom z bytových domov v Žiline požiar. Išlo o byty vo vlastníctve mesta, v ktorých žilo viac ako 90 ľudí, z toho 31 detí a 26 žien.

Dôsledkom požiaru bola evakuácia obyvateľov, asanácia bytového domu a presťahovanie nájomcov do obytných kontajnerov.

VOP zrealizovala v súvislosti s touto udalosťou prieskum, výsledkom ktorého bolo konštatovanie porušenia viacerých základných práv a slobôd. Pochybenia boli zistené

Jana Dubovcová, návšteva Bratislavskej ulice v Žiline, 2016
Foto: KVOP

pri odstránení stavby, pri zabezpečení pomoci dotknutým rodinám, či pri poskytnutí náhradného bývania v obytných kontajneroch, ktoré nespĺňali ani podmienky na vybavenie bytov nižšieho štandardu. Pre ilustráciu možno uviesť, že vnútorné rozmery jedného kontajnera boli 13,5 m², pričom v čase vykonania prieskumu v ňom bolo ubytovaných v niektorých prípadoch aj 11, 12, ba až 17 ľudí. Priemerne mala jedna osoba k dispozícii obytnú plochu o rozlohe 1,84 m². Obyvatelia platili za jednu uni-mobunku na mesiac až 200 € (za poskytnutie prídeleného priestoru 40 € a za poskytované služby 160 €).

V nasledujúcom roku došlo k zbúraní ďalšej bytovky v Žiline, čím sa počet ľudí ubytovaných v provizórnych

podmienkach ešte zvýšil. I napriek zlepšeniu bytovej situácie niektorých rodín sa nepriaznivú situáciu do-teraz úplne odstrániť nepodarilo.

Zaobchádzanie s deťmi v reedukačných centrách

Povinné gynekologické prehliadky, strihanie dohola po návrate z úteku, osobné prehliadky po úplnom vyzlečení, či hlad – aj takéto zistenia vyplývali z prieskumov, ktoré realizovala VOP vo viacerých reedukačných centrách.

Tieto prieskumy odštartoval útek dvoch chovancov, ktorí hľadali útočisko práve v Kancelárii VOP.

Pracovníci Kancelárie VOP navštívili v roku 2013 šesť z 13 reedukačných centier. Zistili mnohé systémové nedostatky – od umiestňovania detí do reedukačných centier, pri ktorých sa nekládol do popredia najlepší záujem dieťaťa (štúdium, blízkosť rodiny a pod.), cez nezohľadňovanie kapacitných možností jednotlivých centier, zaobchádzanie s deťmi, ktoré bolo neraz ponížujúce a zasahovalo do ich osobnej integrity, až po nadmerné obmedzovanie osobnej slobody umiestňovaním detí do ochrannej miestnosti, neprimerané trestanie, nízku kvalitu vzdelávania a stravy.

VOP tiež konštatovala, že vo viacerých centrách chýba akákoľvek systematická spolupráca s rodinou umiestneného maloletého. VOP preto upozornila jednotlivé reedukačné centrá na všetky zistené nedostatky. Kladne možno hodnotiť skutočnosť, že tieto upozornenia sa stretli s pozitívnou odozvou a viaceré zistené nedostatky boli odstránené.

Aj napriek uvedeným skutočnostiam VOP konštatovala, že systém reedukácie detí na Slovensku stále ešte nie je na požadovanej úrovni.

Aj keď osobitný systém sociálneho zabezpečenia pre policajtov a profesionálnych vojakov bol vytvorený s cieľom poskytnúť im priaznivejšie podmienky sociálneho zabezpečenia v porovnaní so všeobecným systémom, v prípade starostlivosti o narodené dieťa je to práve naopak.

VOP pri prešetrovaní niekoľkých podnetov zistila, že otcovia – príslušníci ozbrojených zborov – majú horší prístup k materskému v porovnaní s otcami – bežnými zamestnancami. Zatiaľ čo všeobecný systém sociálneho zabezpečenia umožňuje otcom čerpať materské aj vtedy, keď prevezmú starostlivosť o dieťa na základe dohody s matkou, v osobitnom systéme sociálneho zabezpečenia pre policajtov a profesionálnych vojakov takáto možnosť absentuje (čerpať materské je im umožnené iba vtedy, ak nastanú zákonom presne stanovené situácie – napr. matka dieťaťa zomrela, nie je zdravotne spôsobilá na starostlivosť o dieťa, dieťa bolo súdom zverené do starostlivosti otca).

VOP rovnako zistila, že v osobitnom systéme sociálneho zabezpečenia, napriek rovnakému odvodovému zaťaženiu a rovnakým podmienkam vzniku nároku na materské (vo vzťahu k dobe poistenia, ako aj vo vzťahu k dĺžke pobrania) je materské o 6 až 30 % nižšie ako vo všeobecnom systéme. Najcitelnejšie sa tieto rozdiely ukazujú najmä u osôb s priemernými, prípadne s nižšími zárobkami. Kým v poradí druhý menovaný problém (rozdielna výška materského) sa podarilo vyriešiť zmenou právnej úpravy, prvý problém (rozdielne podmienky vzniku nároku otcov na materské) stále pretrváva.

VOP preto požiadala ÚS SR, aby posúdil ústavnosť dotknutej právnej úpravy.

Na VOP sa obrátila podávateľka s podnetom, v ktorom žiadala o pomoc pri riešení nezákonne vybudovaného spomaľovacieho prahu na ceste pred jej rodinným domom. Namietala, že nebola dodržaná dostatočná vzdialenosť spomaľovacieho prahu od domu, že pri výstavbe sa nebrali do úvahy negatívne vplyvy na životné prostredie ako zvýšená hlučnosť, prašnosť a vibrácie. Poukazovala aj na zhoršenie kvality bývania, a tiež na problémy s odvodňovaním cestnej komunikácie.

Podávateľka upozornila obec na skutočnosť, že ide o tzv. „čiernu stavbu“, lebo podľa informácie z MDV SR, ktorou disponovala, na výstavbu spomaľovacieho prahu bolo potrebné vydanie stavebného povolenia. Obec sa touto skutočnosťou nezaoberala, nezačala príslušné konanie podľa stavebného zákona a ani neskúmala, či stavbu spomaľovacieho prahu možno dodatočne povoliť alebo je potrebné ju odstrániť.

Vzhľadom na rozdielne postupy v praxi požiadala VOP o súčinnosť a vyjadrenie právneho názoru na charakter stavby predmetného dopravného zariadenia MDV SR. Následne, zhodne s ministerstvom, VOP dospela k záveru, že obec bola v tomto prípade povinná postupovať podľa ustanovení stavebného zákona a začať konanie o dodatočnom povolení stavby, resp. o odstránení stavby. Keďže sa tak však nestalo, VOP obci oznámila, že jej postupom došlo k porušeniu základného práva podávateľky na právnu ochranu a uložila jej prijať opatrenia na odstránenie protiprávneho stavu. Obec však VOP oznámila, že dospela k záveru, že v tomto prípade postačí vydať iba oznámenie k ohláseniu stavebných úprav.

VOP preto požiadala príslušnú prokuratúru o preskúmanie

takéhoto postupu obce, keďže tento postup nebol v súlade s obsahom stavebného zákona. Prokurátor podal proti vydanému oznámeniu obce protest, po ktorom došlo k odstráneniu spomaľovača spred domu podávateľky.

Vymazaná vlastníčka v katastri nehnuteľností

Na VOP sa pravidelne obracajú občania, ktorí namietajú chybné zápisy v katastri nehnuteľností.

V jednom z prípadov podávateľka uviedla, že v dôsledku opravy zápisu v katastrálnom operáte, ktorý vykonal okresný úrad, katastrálny odbor, už nie je v katastri nehnuteľností zapísaná ako vlastníčka pozemku.

Namietala preto zásah do svojho vlastníckeho práva. VOP zistila, že opravou chyby v katastrálnom operáte skutočne došlo k úplnému zániku a výmazu parcely z príslušného listu vlastníctva. VOP ďalej zistila, že v konaní o prešetrovaní údajov katastra začatom na podnet geodeta, nepostupoval katastrálny odbor v súlade so zákonom, pretože oprava chybných údajov v katastri nehnuteľností smerujúca k oprave výmery či chybne zobrazenej hranice parcely registra E okresným úradom nemôže mať za následok výmaz vlastníka nehnuteľnosti.

VOP preto v tomto prípade konštatovala porušenie základného práva podávateľky na právnu ochranu.

Vzhľadom na skutočnosť, že predmetné konanie už bolo skončené vydaním protokolu o oprave chyby, požiadala VOP o súčinnosť príslušnú prokuratúru, ktorá v danej veci podala protest prokurátora.

Okresný úrad, katastrálny odbor následne opäť zapísal podávateľku v katastri nehnuteľností ako vlastníčku dotknutej parcely.

Právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov v súdnom konaní je najčastejšie porušovaným základným právom v praxi VOP. Tento problém namieta veľký počet doručených podaní.

V priebehu niekoľkých rokov sa na VOP obracal opakovane podávateľ, ktorý namietal zbytočné prieťahy v rámci jedného súdneho konania. Išlo o menší spotrebiteľský spor, pri ktorom nič nenasvedčovalo tomu, že by sa takéto konanie malo viesť viac ako 10 rokov bez jediného rozhodnutia vo veci samej.

VOP dvakrát konštatovala zbytočné prieťahy v danom súdnom konaní, čo následne rovnako vo svojom náleze konštatoval aj ÚS SR. Keďže ani po týchto rozhodnutiach dotknutý súd stále nekonal, podávateľ sa opätovne obrátil na VOP.

Vzhľadom na opakované porušovanie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, na základe dostupných podkladov smerujúcich k možnému spáchaniu disciplinárneho priestupku zo strany sudcu, podala VOP návrh na začatie disciplinárneho stíhania dotknutej zákonnej sudkyne.

Po začatí disciplinárneho konania sa zákonná sudkyňa sama vzdala výkonu funkcie.

Pomalá spravodlivosť je odmietnutá spravodlivosť

Podávateľ sa obrátil na VOP so žiadosťou o pomoc v exekučnej veci. Na príslušný súd podal návrh na zastavenie exekúcie, ktorá bola proti nemu vedená, lebo pohľadávku výživného, ktorá bola jej predmetom, už riadne splatil.

Tento návrh urgoval na súde sám celkovo trikrát a osemkrát tak urobila dokonca aj sama súdna exekútorka. Po dobu niekoľkých rokov však nedostali od súdu žiadnu odpoveď.

VOP preto požiadala súd o stanovisko. To spôsobilo, že súd sa začal vecou zaoberať a o návrhu na zastavenie exekúcie konečne rozhodol, a to po piatich rokoch od jeho podania. V tomto prípade sa jednoznačne nečinnosť súdu prejavila výrazným zásahom do základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov účastníka konania. Podávateľ bol dlhodobo vystavený právnej neistote, vedená exekúcia negatívne ovplyvňovala jeho právne postavenie.

V tomto prípade nad všetky pochybnosti platilo, že pomalá spravodlivosť je odmietnutá spravodlivosť.

Prieťahy v reštitučných konaniach

Na VOP sa opakovane obracali podávatelia s podnetmi, v ktorých namietali zbytočné prieťahy v reštitučných konaniach k poľnohospodárskej a lesnej pôde.

VOP v niektorých prípadoch zistila nečinnosť orgánov verejnej správy po dobu aj niekoľkých rokov. Častokrát až na základe opatrení uložených VOP začal príslušný úrad vykonávať potrebné úkony smerujúce k vydaniu rozhodnutia vo veci. Keďže skutočnosti v podnetoch naznačovali, že ide o systémový problém, začala sa VOP venovať tejto téme aj z vlastnej iniciatívy a v roku 2015 vykonala prvý celoslovenský prieskum.

Na základe zistení z prieskumu a na základe skutočnosti, že naďalej neboli na Slovensku právoplatne ukončené všetky reštitučné konania, v roku 2017 Kancelária VOP uskutočnila opätovný prieskum.

Mária Patakyová prezentuje mimoriadnu správu týkajúcu sa reštitučných konaní v pléne NR SR, 2018
Foto: KVOP

Prieskumy odhalili, že ak na niektorých úradoch nedôjde k prijatiu adekvátnych opatrení, budú reštitučné konania trvať ešte niekoľko nasledujúcich rokov (v exponovaných prípadoch až desiatky rokov).

V správe z prieskumu uložila VOP dotknutým orgánom konkrétne opatrenia, ktoré by mali prispieť k rýchlejšiemu ukončeniu reštitučných konaní.

Vzhľadom na závažnosť problematiky, ktorá sa týkala väčšieho počtu osôb a aj vzhľadom na skutočnosť, že nároky si uplatňovali prevažne starší občania, vystúpila VOP v marci 2018 s mimoriadnou správou o tejto

problematike aj v NR SR. Opatrenia, ktoré VOP navrhla, smerovali k navýšeniu počtu pracovníkov, zvýšeniu platového ohodnotenia, úprave pracovných procesov a k vykonaniu auditu na vybraných úradoch.

Prijatie týchto opatrení (i keď nie v celom rozsahu) a taktiež aj medializácia tejto problematiky VOP, prispeli k zvýšeniu tempa vybavovania reštitučných nárokov.

Azbestová záťaž

V súvislosti so základným právom na priaznivé životné prostredie preskúmavala VOP podnet, v ktorom podávateľia vyjadrili obavu z ohrozenia prírodných liečivých zdrojov, kúpeľného územia a zdravia obyvateľov v dôsledku kontaminácie azbestom, ku ktorej mohlo dôjsť v súvislosti s odstraňovaním stavby rozostavaného kultúrneho domu v kúpeľnom meste.

Podľa podávateľov bol postup odstraňovania stavby uskutočňovaný v rozpore so stavebným zákonom, ako i s právnymi predpismi zabezpečujúcimi ochranu zdravia a životného prostredia pri nakladaní s týmto nebezpečným materiálom. Podávateľia namietali postup viacerých orgánov verejnej správy, na ktoré sa v uvedenej súvislosti obrátili a o ktorých sa domnievali, že boli nečinné.

VOP zistila, že hoci namietané orgány verejnej správy v predmetnej veci určitým spôsobom konali, ich postup nezabezpečil potrebnú ochranu základných práv podávateľov. Vychádzajúc z tzv. pozitívneho záväzku štátu, teda z povinnosti štátu uloženej Ústavou SR, zabezpečovať úlohy v rámci účinnej starostlivosti o životné prostredie, považovala VOP za vylúčené, aby povinný subjekt (štát

reprezentovaný štátnymi orgánmi) rezignoval na plnenie svojich povinností, ktoré sa uskutočňujú vo verejnom záujme.

Výsledkom preskúmania postupu jednotlivých orgánov verejnej správy bolo napokon nielen zistenie porušenia povinnosti ustanovenej stavebným zákonom, ale predovšetkým preukázanie viacnásobného porušenia viacerých základných práv podávateľov (základného práva na priaznivé životné prostredie, základného práva na informácie o stave životného prostredia, a tiež aj základného práva na zdravie).

Napriek čiastočne odlišnému stanovisku vo vzťahu k výsledkom preskúmania podnetu príslušné orgány verejnej správy nakoniec, na základe odporúčaní VOP, prijali potrebné opatrenia.

Neprimeraný hluk

Na VOP sa podávateľia často obracajú s podnetmi, v ktorých namietajú neprimeraný hluk pochádzajúci z rôznych zdrojov. Pôvodcami hluku sú najmä zariadenia pohostinského typu (reštaurácie, bary, diskotéky, cukrárne, bistrá), ale aj zariadenia podnikateľskej povahy (pekárne, penzióny, píly, štrkovne).

V niektorých prípadoch podávateľia namietali hluk spôsobený vysielaním obecného rozhlasu, vyzváňaním kostolných zvonov, prevádzkou oddychového centra (športového ihriska), odvozom smetných kontajnerov, ale aj hlasným štekotom psa. Podávateľia sa nezriedka sťažujú aj na hluk spôsobený susedmi v bytovom dome (napríklad hlasná hudba z rádia alebo z televízie).

VOP v týchto prípadoch preskúmava postup orgánov verejnej správy, na ktoré sa podávateľia so svojimi sťažnosťami

obracali pred podaním podnetu. Sú to najmä obce, ktoré sú oprávnené v rámci predbežnej ochrany pokojného stavu určitú činnosť spôsobujúcu nadmerný hluk zakázať, prípadne problém riešiť aj v priestupkovom konaní.

VOP sa v súvislosti s neprimeraným hlukom zameriava aj na činnosť príslušných regionálnych úradov verejného zdravotníctva, ktoré sú aj v takýchto prípadoch oprávnené vykonávať štátny zdravotný dozor. Výsledné zistenia VOP ohľadom porušovania základných práv podávateľov sa v jednotlivých prípadoch odvíjali od záverov štátneho zdravotného dozoru ohľadne preukázania prekročenia prípustných hodnôt hladiny hluku, a tiež od následného postupu príslušných úradov verejnej správy.

Susedské práva — ochrana poskytovaná obcou

VOP sa pomerne často zaoberá aj podnetmi, ktoré sa týkajú narušených vzťahov medzi občanmi, ako vlastníkmi susediacich nehnuteľností.

Podávatelia pritom namietajú rôzne zásahy do svojho vlastníckeho práva spôsobené napr. výstavbou oplotenia medzi pozemkami, tienením na pozemku spôsobeným susediacou stavbou, rôznymi emisiami, obmedzovaním prístupu na pozemok a iné.

Pretože však v prípade susedských vzťahov ide o občianskoprávne vzťahy, ktoré patria do oblasti súkromného práva, sú z pôsobnosti VOP v zásade vylúčené. Vo vzťahu k susedským právam však podávatelia často najprv žiadali o pomoc obce (mestá) ako orgány verejnej správy a územnej samosprávy. Ak sa však domnievali, že ich podnety neboli orgánom verejnej správy riadne vybavené,

obrátili sa na VOP s podnetom na preskúmanie postupu týchto orgánov.

Z platnej právnej úpravy vyplýva, že ak došlo k zrejmemu zásahu do pokojného stavu, môže sa poškodená osoba domáhať ochrany na obci. Obec pritom v správnom konaní môže predbežne zásah zakázať alebo uložiť, aby sa obnovil predošlý stav.

VOP v mnohých prípadoch zisťuje, že obce neboli ochotné riešiť vzniknuté situácie, prípadne ani nevedeli ako majú postupovať a nezriedka konali v rozpore so správnym poriadkom. Obce zvyčajne vybavovali žiadosti obyvateľov neformálne, bez toho, aby vydali rozhodnutie. Niekedy doručené podania postúpili na iné orgány verejnej správy a často dotknutým osobám len odporúčali, aby sa obrátili na súd.

VOP preto v takýchto prípadoch viackrát konštatovala, že preskúmaným postupom obcí došlo k porušeniu povinností ustanovených zákonom, prípadne k porušeniu základných práv a slobôd podávateľov.

Nepriзнание jednorázového finančného príspevku vojnovým sirotám

Na VOP sa v roku 2018 obrátila podávateľka, ktorej MS SR nepriznalo jednorázový finančný príspevok podľa zákona o príspevku vojnovým sirotám. Ministerstvo argumentovalo, že podávateľka nie je oprávnenou osobou v zmysle zákona, keďže jej otec bol v júni 1944 popravený ako československý politický väzeň, a teda v čase smrti nespĺňal jednu z podmienok formy účasti na národnom boji za oslobodenie, ktoré zákon na poskytnutie finančného príspevku požaduje.

MS SR pritom nebralo do úvahy skutočnosť, že

podávateľkin otec spĺňal podmienky stanovené zákonom v období pred jeho smrťou a odkázalo ju na ďalšie zákony, podľa ktorých si mala uplatniť odškodnenie. Ako však zistila VOP, tieto zákony nebolo možné na prípad podávateľky aplikovať.

Nepriзнание príspevku sirote československého politického väzňa, ktorý bol v určitom období svojho života zároveň príslušníkom československého domáceho ilegálneho hnutia, a teda v tom čase spĺňal podmienky stanovené zákonom (hoci v čase smrti tomu tak nebolo), považovala VOP za arbitrárne a priečiace sa zmyslu zákona o príspevku vojnovým sirotám. Preto konštatovala porušenie práva podávateľky na právnu ochranu a požiadala MS SR o prehodnotenie rozhodnutia vo vzťahu k podávateľke, ale aj vo vzťahu k ďalším osobám, ktorým finančný príspevok nebol priznaný z rovnakého dôvodu.

Ministerstvo akceptovalo právne posúdenie situácie VOP a zamietavé rozhodnutie voči podávateľke, ako aj voči ďalším vojnovým sirotám v podobnej situácii zmenilo, na základe ich opätovných žiadostí. V priebehu nasledujúceho roka došlo z obdobných dôvodov k zmene jedenástich rozhodnutí o neprižnaní finančného príspevku vojnovým sirotám. Dodatočne priznaný finančný príspevok predstavoval celkovú sumu vyše 25 000 €.

Diskriminácia a segregácia rómskych detí
v slovenskom školstve

V roku 2013 sa VOP rozhodla zamerať pozornosť na uplatňovanie práva na vzdelanie rómskych žiačok a žiakov v reakcii na výsledky výskumov domácich i zahraničných

mimovládnych organizácií, ako aj v reakcii na kritiku medzinárodných organizácií na ochranu ľudských práv, ktoré opakovane poukazovali na pretrvávajúcu diskrimináciu a segregáciu rómskych detí vo vzdelávacom systéme Slovenskej republiky.

Po vykonaní prieskumu z vlastnej iniciatívy v tejto problematike VOP označila jeho výsledky, ktoré preukázali vysoké zastúpenie detí rómskeho pôvodu v špeciálnych školách a triedach pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím, za alarmujúce.

Nesprávne zaraďovanie rómskych detí v špeciálnych triedach a školách pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím má totiž zásadný dopad na ich neskoršie uplatnenie sa na trhu práce. Porušovaním ich práva na vzdelanie bez diskriminácie a segregácie štát priamo uzatvára celé generácie detí pochádzajúce z marginalizovaných rómskych komunít do bludného kruhu chudoby.

VOP preto predložila do NR SR celý rad odporúčaní na potrebné legislatívne zmeny v snahe dosiahnuť urýchlenú nápravu zistených nedostatkov.

Vzhľadom na závažnosť problematiky sa VOP venovala uplatňovaniu práva na vzdelanie rómskych žiačok a žiakov aj v nasledujúcich dvoch rokoch. Výsledky jej prieskumov, ako aj obsah individuálnych podnetov, ktoré riešili zamestnanci Kancelárie VOP, však opätovne poukazovali na nesprávne zaraďovanie rómskych detí do škôl a tried určených pre deti s ľahkým mentálnym postihnutím, na nezákonnú prax zriaďovania etnicky homogénnych tried, či na vytváranie etnicky homogénnych bežných škôl pre rómske deti.

K výraznejšiemu posunu v súvislosti s odstránením diskriminácie a segregácie rómskych žiačok a žiakov však nedošlo, a to aj napriek tomu, že v roku 2015 iniciovala Európska komisia voči Slovenskej republike konanie

Mária Patakyová na návšteve ZŠ v Chminianskych Jakubovanoch v rámci projektu Otvorené školy, 2021
Foto: KVOP

pre podozrenie z porušenia Smernice Rady 2000/43/ES o rasovej rovnosti. Na základe výsledkov analýzy auditového prieskumu o dodržiavaní a o ochrane základného práva na vzdelanie VOP preto konštatovala, že od začatia konania Európskej komisie proti Slovenskej republike, zmeny, ktoré prijalo MŠVVŠ SR, nepriniesli badateľný pokrok v súvislosti s odstránením diskriminácie a segregácie v systéme vzdelávania. Prístup k vzdelávaniu pre rómske deti z marginalizovaných

rómskych komunit sa naopak ešte výrazne zhoršil v roku 2020, pri prechode na dištančné vzdelávanie v dôsledku pandémie COVID-19. Výskumy odhadujú, že až 60 % rómskych žiačok a žiakov nemalo počas prvej vlny pandémie kontakt s učiteľom a až 70 % z nich nebolo vôbec zapojených do vyučovania v dôsledku chýbajúceho počítačového vybavenia, prístupu k internetu alebo v dôsledku nedostatočných zručností a rodinných podmienok pre prácu vo virtuálnom priestore.

Napriek tomu, že MŠVVŠ SR práve v tomto roku deklarovalo záväzok odstrániť diskrimináciu a segregáciu rómskych žiačok a žiakov vo vzdelávacom systéme, doposiaľ neprijalo všetky potrebné konkrétne kroky na jej elimináciu v praxi.

Reformu v oblasti inkluzívneho vzdelávania by mala pri-niesť novela školského zákona, ktorú schválila vláda SR v auguste 2021. Pozitívnu zmenou je tiež novozavedená povinnosť predprimárneho vzdelávania v materských školách pre päťročné deti, ktorú schválila NR SR v roku 2019. Úspešná implementácia tejto zmeny však nevyhnutne vyžaduje zásadnejšie rozšírenie kapacít materských škôl.

**Úloha inštitúcie
pri abstraktnej
kontrole ústavnosti**

Jednou z najvýznamnejších kompetencií VOP v slovenskom právnom poriadku je jeho oprávnenie predložiť ÚS SR návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva a slobody.

Ide o oprávnenie, ktoré umožňuje VOP prispieť k systémovému riešeniu nevyhovujúcej právnej úpravy tam, kde využitie iných kompetencií nevedlo k želanému výsledku. Táto kompetencia bola VOP priznaná novelou Ústavy SR a novelou zákona o VOP v roku 2006, pričom prvýkrát bola realizovaná v roku 2008.

Do dnešného dňa podali VOP na ÚS SR celkovo 14 návrhov, pričom ÚS SR vyhovel doposiaľ len dvom z nich. O troch podaniach VOP doteraz ÚS SR nerozhodol.

Aj napriek prijatej novele Ústavy SR a zákona o VOP je potrebné konštatovať, že cesta k ústavne konformnému výkladu oprávnenia VOP obrátiť sa s návrhom na ÚS SR bola značne komplikovaná.

Samotný ÚS SR totiž k tomuto oprávneniu VOP spočiatku pristúpil pomerne reštriktívne, pretože prijal interpretáciu, v zmysle ktorej je VOP oprávnený namietat neústavnosť len takého zákona, ktorý upravuje základné práva a slobody a ktorého aplikácia prichádza do úvahy v takej veci, ktorú preskúmava v konaní o podnete právnickej alebo fyzickej osoby, alebo z vlastnej iniciatívy bez podnetu, ale v súvislosti s konkrétnou činnosťou v rámci Ústavou SR zverenej právomoci.

Inak povedané, v zmysle výkladu ÚS SR sa VOP môže domáhať abstraktnej kontroly ústavnosti právneho predpisu len v tom prípade, ak k záveru o porušovaní základných práv a slobôd dospeje na základe prieskumu konkrétneho podnetu, alebo na základe konania z vlastnej iniciatívy v konkrétnej veci.

Táto interpretácia viedla ÚS SR v roku 2014 k odmietnutiu návrhu VOP, pani Jany Dubovcovej, ktorým sa domáhala určenia neplatnosti ustanovenia zákona o azyle, ktoré umožňovalo neodôvodňovať rozhodnutie o neudelení azylu v prípade, ak išlo o bezpečnostný záujem Slovenskej republiky.

Na odmietnutie tohto návrhu reagovala pani Jana Dubovcová ďalším návrhom, ktorým ÚS SR preukázala, že poznatky vedúce k podaniu návrhu vyplývajú priamo z preskúmaných podnetov. ÚS SR však aj tento jej návrh opätovne odmietol, tentokrát preto, že návrh sa týkal veci, o ktorej už rozhodol (urobil tak aj napriek tomu, že jeho predchádzajúce rozhodnutie bolo procesným rozhodnutím a nie rozhodnutím vo veci samej). Reštriktívny prístup ÚS SR voči VOP pritom bránil napĺňaniu jeho ústavnej úlohy – poskytovať skutočnú a efektívnu ochranu základným právam a slobodám fyzických a právnických osôb v prípadoch, keď sú ohrozované alebo porušované uplatňovaním všeobecne záväzných právnych predpisov.

Tento prístup tiež nezodpovedal vymedzeniu a postaveniu VOP v systéme ústavných orgánov. Pôsobenie VOP je neformálne, na rozdiel od pôsobenia iných štátnych orgánov a inštitúcií. Platí to nielen vo vzťahu k iniciácii konania, ale aj vo vzťahu k výsledku konania VOP, ktorým je v zásade reflexia, ktorú poskytuje príslušným orgánom verejnej správy a vyúsťuje do odporúčaní, s ktorými sa majú príslušné orgány povinnosť vyrovnáť, avšak nie vždy majú povinnosť ich akceptovať. VOP je teda orgánom „soft power“, ktorý chráni základné práva a slobody fyzických a právnických osôb tým, že nastavuje príslušným orgánom verejnej správy a iným orgánom verejnej moci „zrkadlo“. Keďže VOP nedisponuje

nariadovacou právomocou a nie je oprávnený meniť či rušiť právoplatné rozhodnutia, využitie kompetencie obrátiť sa na ÚS SR má, zo strany VOP, najväčší význam práve vtedy, ak ju využije na abstraktnú kontrolu ústavnosti, čo znamená, že ju využije bez ohľadu na to, či je preukázaný negatívny dopad určitej právnej normy na konkrétny prípad.

Už samotná existencia právneho predpisu, ktorý je v rozpore so základnými právami totiž, bez ohľadu na existenciu konkrétneho prípadu, vždy ohrozuje základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb. Takýto predpis môže, pri jeho aplikácii, privodiť negatívny následok kedykoľvek.

V roku 2015 vniesla rozhodovacia činnosť ÚS SR do výkladu súvisiaceho s aktívnou legitimáciou VOP novú reštrikciu.

V konaní o návrhu VOP, týkajúceho sa porušovania práv reštituentov, totiž ÚS SR vyslovil názor, že pre splnenie podmienok aktívnej legitimácie nestačí iba zdokladovať, že sa ÚS SR zaoberal konkrétnou vecou, avšak je potrebné navyše preukázať, že ide o právoplatne skončenú vec.

Keďže v prejednávanej veci bolo vyše dvadsať rokov trvajúce reštitučné konanie pred Obvodným pozemkovým úradom stále „živé“, ÚS SR odmietol návrh VOP ako návrh podaný zjavne neoprávnenou osobou.

Prístup ÚS SR poznamenaný spomenutým zužujúcim výkladom aktívnej legitimácie VOP sa začal meniť až v roku 2018, v rámci jeho konania o podaní VOP, v ktorom namietala nesúlad zákonných vekových obmedzení vo vzťahu k nároku na peňažné príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia.

V uznesení o prijatí návrhu na ďalšie konanie ÚS SR označil podmienku vyžadovania právoplatného skončenia vo

veci ako formalistickú, nemajúcu priamy vzťah k obsahu napadnutej právnej úpravy a obmedzujúcu pôsobnosť VOP. V samotnom meritórnom rozhodnutí sa ÚS SR stotožnil s argumentmi VOP a vyslovil nesúlad napadnutých ustanovení zákona, ktorých aplikácia diskriminovala ťažko zdravotne postihnuté osoby v prístupe k príspevkom na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia na základe veku s Ústavou SR a s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach.

Zmeny v personálnom obsadení ÚS SR v roku 2019 priniesli ďalšiu pozitívnu zmenu v jeho dovtedajšom postoji, poznamenanom zužujúcim výkladom návrhového oprávnenia VOP.

V uznesení, v ktorom ÚS SR prijal na ďalšie konanie návrh namietajúci protiústavnosť niektorých ustanovení zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, súd upustil od doteraz judikovaných podmienok aktívnej legitimácie VOP, pričom zároveň uviedol, že na uplatnenie aktívnej legitimácie je postačujúce ohrozenie základných práv a slobôd vyvolané napadnutým právnym predpisom.

ÚS SR akcentoval, že existencia ohrozenia musí reflektovať zodpovedajúcu spoločenskú realitu, nepostačuje iba akademický, resp. teoretický potenciál zásahu do základných práv a slobôd napadnutým právnym predpisom.

Ďalšie nedostatky v možnostiach VOP participovať na abstraktnej kontrole ústavnosti sa objavili v roku 2020, v ktorom bola Slovenská republika konfrontovaná s pandemiou COVID-19 a v snahe zabrániť šíreniu nákazy prijímala opatrenia obmedzujúce základné práva a slobody.

VOP totiž nie je oprávnený obrátiť sa na ÚS SR s návrhom, aby preskúmal rozhodnutie o vyhlásení núdzového stavu, a ani ďalšie, na toto nadväzujúce rozhodnutia. Vo veciach, ktoré sa priamo týkajú obmedzovania

základných práv a slobôd orgánmi verejnej moci teda VOP nie je oprávnený konať pri splnení podmienky, že tieto obmedzenia boli prijímané rozhodnutiami priamo nadväzujúcimi na vyhlásenie núdzového stavu.

Európska komisia pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia) vo svojej správe z roku 2020 pritom uviedla, že inštitúcie ombudsmana môžu na základe svojho mandátu podporovať a chrániť ľudské práva zásadným spôsobom, a tak prispievať k riešeniu otázok ľudských práv v núdzovom stave a pomáhať občanom postihnutým núdzovými opatreniami. Svojou činnosťou tak inštitúcie ombudsmana môžu účinne dopĺňať parlamentnú a súdnu kontrolu, čo súčasná slovenská právna úprava počas vyhláseného núdzového stavu VOP neumožňuje.

V prípade podozrenia, že protipandemické opatrenia nadväzujúce na vyhlásenie núdzového stavu môžu byť protiústavné, sa preto VOP môže v súčasnosti obrátiť iba na niektorý z oprávnených subjektov a požiadať ho, aby príslušný návrh podal na ÚS SR. Takýto subjekt samozrejme žiadosti môže, ale aj nemusí vyhovieť.

Aj z tohto dôvodu by bolo do budúcnosti vhodné rozšíriť oprávnenia VOP pri ochrane základných práv a slobôd v čase krízových a mimoriadnych situácií.

**Ombudsmanské
ďakujem**

Od roku 2015 si VOP v spolupráci s Kanceláriou VOP každoročne pripomínajú prijatie Všeobecnej deklarácie ľudských práv a vyhlásenie dňa 10. decembra za „Medzinárodný deň ľudských práv“ slávnostným podujatím s názvom Ombudsmanské ďakujem.

Túto tradíciu zaviedla VOP, pani Jana Dubovcová, pričom cieľom podujatia je upozorniť na výnimočných ľudí a na výnimočné organizácie, ktorých význam práce v oblasti osvetu a ochrany základných práv a slobôd zostáva nepovšimnutý, ale ich práca má zároveň mimoriadny prínos pre spoločnosť, a tiež dopad na formovanie mienky spoločnosti vo vzťahu k ľudským právam. Všetky ocenené osobnosti dostávajú ocenenie vo forme keramického srdiečka, ktoré je vyrábané v Chránenej dielni Domova sociálnych služieb Rohov. Podujatie je zároveň príležitosťou na stretnutie a neformálne rozhovory rôznych osobností z ľudskoprávneho prostredia.

Jana Dubovcová, prvý ročník odovzdávania poďakovaní, 2015
Foto: Adam Kováč

Mária Patakyová, odovzdávanie Ombudsmanského ďakujem, 2018
Foto: Adam Kováč

Foto: Adam Kováč

Ocenené osobnosti za rok 2015:

Laco Oravec, programový riaditeľ Nadácie Milana Šimečku, angažovanie sa v téme ochrany ľudských práv a menšín a v boji proti nerovnakému zaobchádzaniu

Lubica Kováčiková a Katarína Kročilová, verejné vystúpenie v referendovej kampani, ktoré viedlo k zmene obsahu diskusie o právach LGBTI komunity na Slovensku

iniciatíva Výzva k ľudskosti, vytvorenie priestoru pre všetkých, ktorí cítili potrebu vyjadriť solidaritu s ľuďmi na úteku pred vojnou a hladom

Ernest Valko, in memoriam

Foto: Adam Kováč

Ocenené osobnosti za rok 2016:

Erik Baláž a Karol Kaliský, filmári a propagátori ochrany prírody, rozširovanie povedomia o prírodných bohatstvách Slovenska a približovanie témy ochrany prírody verejnosti

Mária a Ivan Leitmanovci, občianske združenie Náruč, dlhoročná ochrana týraných a sexuálne zneužívaných detí a poskytovanie im odbornej pomoci a starostlivosti

Michal Hvorecký, spisovateľ, poukazovanie na prešľapy politických a kultúrnych elít, diskutovanie o hrozbách extrémizmu, podpora utečencov a LGBTI komunity

Michal Kaščák, festival Pohoda, organizácia podujatí na podporu napr. Hedvigy Malinovej, Mareka Kalužu, obyvateľov z Moldavy nad Bodvou, apelácia na potrebu chrániť práva všetkých ľudí

Roman Polák, režisér a činohra SND, boj proti extrémizmu, presadzovanie ľudskosti, humanizmu, demokracie a tolerance

Ekonomická univerzita v Bratislave, aktívna účasť v edukačno-podpornom programe pre študentov z marginalizovaných komunít

Foto: Adam Kováč

Ocenené osobnosti
za rok 2017:

Michaela Knošková a Adriána Repáňová,
študentky gymnázia, reagovanie na šírenie
populistických a extrémistických prúdov
v spoločnosti, najmä medzi rovesníkmi hrou
Create & Control

Červený nos, prispievanie k zlepšeniu
psychického, a tým aj celkového
zdravotného stavu detí a dospelých
v nemocniciach

Marek Roháček, občianske združenie
Návrat, dlhoročná pomoc rodičom, ktorí
poskytujú domov deťom bez rodiny
a pomoc rodinám v ťažkých životných
situáciách

Miroslav Kusý, zdieľanie osobnej
skúsenosti s neslobodou minulého režimu
a s hodnotami ukotvenými v Charte 77 so
súčasnými generáciami

Hana Ponická – in memoriam

Foto: Adam Kováč

Ocenené osobnosti
za rok 2018:

Lucia Mikulinová a Marián Ruňanin,
vzdelávanie o demokracii v projekte
Otvorené školy

Mariana Kováčová, ochrana práv detí
a žien, ktoré sa stali obeťami domáceho
a rodovo podmieneného násillia, Centrum
Slniečko

Eva Siracká, Liga proti rakovine

Zuzana Pohánková, práca s ľuďmi bez
domova, Proti prúdu

Anton Srholec – in memoriam

Foto: Adam Kováč

Ocenené osobnosti
za rok 2019:

Eva Mosnáková, Klub seniorov prežívších holokaust, boj za spravodlivosť a pravdu

Slávka Mačáková, pomoc ľuďom ohrozeným generačnou chudobou

občianske združenie Cesta von, inovatívny prístup projektu Omama

Fridays for future, Emma Zajačková, Jakub Hrbáň a Jakub Andacký, ktorí organizovali štrajky za ochranu klímy na Slovensku

Peter Štaffen, prínos v boji proti predsudkom, cez aktivity, ktoré ukazujú, že hendikep nie je prekážkou k zamestnaniu

Ján Langoš – in memoriam

Ocenené osobnosti
za rok 2020:

organizácia Človek v ohrození

Waldemar Švábenský, festival Svet podľa Gabriela

Kristína Križanová, priekopníčka paliatívnej medicíny

Organizácia muskulárnych dystrofiíkov v Slovenskej republike

organizácie Prima a Stopa, pomoc ľuďom bez domova nielen v čase pandémie

Ondrej Pavella – in memoriam

Ocenené osobnosti
za rok 2021:

rodina Vaculčiakovcov – in memoriam – ocenenie za záchranu života detí Pavla Eliho Vaga a jeho sestry Ester, ktoré sa museli skrývať v horách pred perzekúciami Židovského kódexu, prijatého v ére ľudáckej Slovenskej republiky

občianske združenie Maliček, ocenenie za pomoc predčasne narodeným deťom a ich rodinám

občianske združenie Mareena a Liga za ľudské práva, ocenenie za dlhodobú iniciatívu v rámci integrácie migrantov na Slovensku, vrátane pomoci ľuďom z Afganistanu

iniciatíva Nebudeme ticho (ženské organizácie: Možnosť voľby, Aspekt, Povstanie pokračuje), ocenenie aktivít občianskych združení za ich iniciatívu Nebudeme ticho, ktorou upozorňujú na nebezpečenstvo prijatia zákonov, ktorých snahou je obmedziť prístup k bezpečným interrupciám

Poradňa pre občianske a ľudské práva, ocenenie za neúnavný boj za práva prevažne rómskych žien sterilizovaných v rozpore s právom

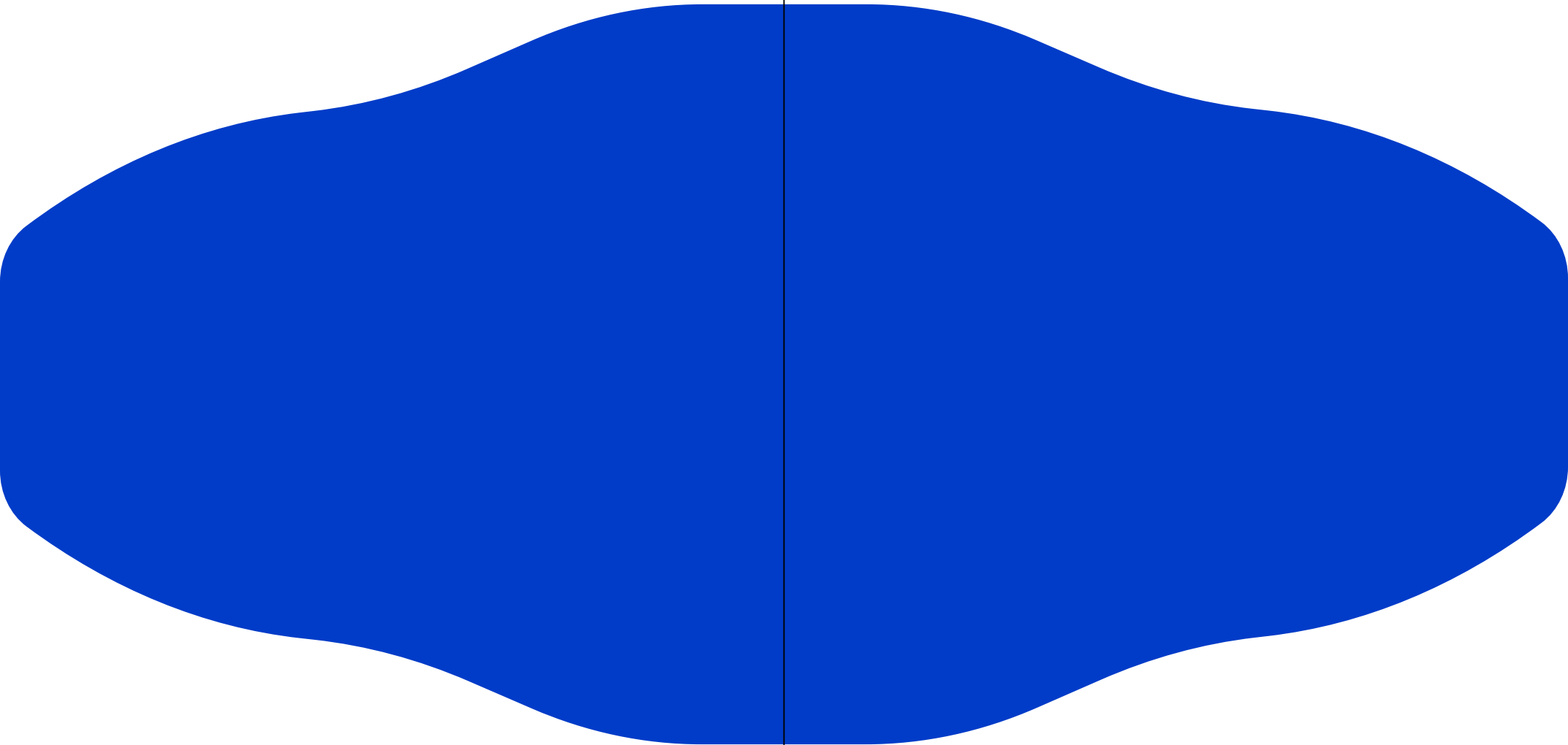
Roman Kvasnica a Dalibor Kuciaň, za neodbytný boj v prípade obetí policajnej razie z Moldavy nad Bodvou

Martin Korčok, ocenenie za aktivity spojené s bojom proti antisemitizmu, xenofóbii a za aktivity súvisiace so vzdelávaním ohľadom holokaustu ľudských práv

Ján Markoš, ocenenie za publikáciu Medzi dobrom a zlom, v ktorej autor rieši 16 etických dilem 9. občianske združenie Detstvo deťom, ocenenie za včasnú intervenciu v rodinách s deťmi, ktorých vývoj je ohrozený z dôvodu života v prostredí poznačenom generačnou chudobou

občianske združenie Detstvo deťom, ocenenie za včasnú intervenciu v rodinách s deťmi, ktorých vývoj je ohrozený z dôvodu života v prostredí poznačenom generačnou chudobou

Získané ocenenia

VOP, pán Pavel Kandráč, prevzal dňa 11. mája 2010 od veľvyslanca Poľskej republiky v Slovenskej republiky Andrzeja Krawczyka vysoké poľské štátne vyznamenanie, Zlatý kríž Poľskej republiky, ktorý mu udelil tragicky zosnulý prezident Poľskej republiky Lech Kaczyński na návrh taktiež tragicky zosnulého poľského ombudsmana Janusze Kochanowského za zásluhy v oblasti spolupráce verejných ochrancov práv krajín V4.

Vyznamenanie za zásluhy pri ochrane ľudských práv

VOP, pán Pavel Kandráč, získal v marci 2012 vyznamenanie poľskej verejnej ochrankyne práv, pani Ireny Lipowitz, za zásluhy pri ochrane ľudských práv.

Human Rights Defender

VOP, pani Jana Dubovcová, získala v apríli 2014 cenu „Human Rights Defender“ od veľvyslanca Spojených štátov amerických na Slovensku, pána Theodora Sedgwicka, za intenzívnu ochranu ľudských práv.

Rad Ludovíta Štúra I. triedy

Prezident SR, pán Andrej Kiska, 8. januára 2019, udelil pani Jane Dubovcovej štátne vyznamenanie, Rad Ludovíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj demokracie, o ochranu ľudských práv a slobôd a o rozvoj práva a spravodlivosti.

Rad Ludovíta Štúra je určený občanom SR za mimoriadne zásluhy o demokraciu a jej rozvoj, ľudské práva a slobody. Tiež za ochranu, obranu a bezpečnosť Slovenskej republiky, mimoriadne zásluhy v oblasti politiky, riadenia a správy štátu, rozvoj v oblasti hospodárstva, územnej samosprávy, vedy a techniky, školstva, kultúry, umenia, športu a za mimoriadne zásluhy v sociálnej oblasti alebo za mimoriadne šírenie dobrého mena Slovenskej republiky v zahraničí.

Cena SDGs 2020 v kategórii Verejný sektor

VOP, pani Mária Patakyová, získala ocenenie SDGs 2020 za príspevok k napĺňaniu cieľov udržateľného rozvoja. Oceňovanie organizuje nadácia Pontis. Ceny sú udeľované za projekty, ktoré majú napomôcť zmeniť svet k lepšiemu do roku 2030, a to napríklad hľadaním riešení odstraňovania chudoby, bojom proti nerovnostiam či proti klimatickej kríze.

Ocenenie za angažovanosť v oblasti ľudských práv a právneho štátu

Francúzske a nemecké ministerstvá zahraničných vecí od roku 2016 udeľujú spoločné ocenenie pri príležitosti pripomenutia prijatia Všeobecnej deklarácie ľudských práv 15 osobnostiam v oblasti obhajovania ľudských práv na celom svete. VOP, pani Márii Patakyovej, bolo ako jedinej osobnosti z Európy v roku 2020, udelené nemecko-francúzske ocenenie, ktoré získala za zasadzovanie sa za práva rómskej menšiny, za reprodukčné práva a za humánne štátne karanténne opatrenia. Rovnako tiež

Jana Dubovcová preberá ocenenie Human Rights Defender, 2014
Foto: TASR / Martin Baumann

Mária Patakyová preberá francúzsko-nemecké ocenenie, 2021
Foto: TASR / Pavel Neubauer

za angažovanosť v otázkach rešpektovania rovnoprávnosti mužov a žien a za boj proti diskriminácii na základe sexuálnej orientácie alebo na základe rodovej identity.

Lúč z tmy

VOP, pani Mária Patakyová, získala v novembri 2021 ocenenie Lúč z tmy, ktoré udeľujú občianske združenie eduRoma a Ústav romologických štúdií za záslužnú činnosť v zlepšení života Rómov a Rómok na Slovensku.

Národná cena za dizajn pre vizuálnu identitu VOP

Vizuálna identita VOP získala Národnú cenu za dizajn. Jej autori Andrej & Andrej ju postavili na jedinečnom písme, ktoré využíva symbol výkričníka ako upozornenie na porušovanie základných práv a slobôd. Ako sa uvádza v článku Denníka N, „bez zaváhania sa medzi vystavené diela, ale aj medzi ocenených dostala identita pre úrad verejnej ochrankyne práv. Autori – Andrej Barčák a Andrej Čanecký v nej využili výkričník, z ktorého urobili súčasť písma. Výkričník v písme tak prirodzene symbolizuje samotnú funkciu ombudsmanky v spoločnosti, a teda, že jej úrad upozorňuje na nepravosti.“ „Je to veľmi nadčasový návrh, ktorý môže fungovať veľmi dlho, bude jasne identifikovateľný a dá sa ďalej rozvíjať“, komentoval rozhodnutie poroty Boris Meluš. Víťazný koncept autorov vzišiel z dôkladne pripravenej súťaže zabezpečenej tímom Kancelárie VOP, ktorej predchádzalo množstvo konzultácií s odborníkmi a odborníkmi na verejné obstarávanie, ako aj s profesionálkami a profesionálmi v oblasti grafického dizajnu.

Summary

ECHR
European Court
of Human Rights

Health Ministry
the Ministry of Health
of the Slovak Republic

PDR
the Public Defender of
Rights (ombudsman/
ombudswoman)

PDR Office
Office of the Public
Defender of Rights

NHRI
a national human rights
institution

PDR Act
Act No. 564/2001 Coll.
on the Public Defender
of Rights

V4 countries
the Visegrad Group
countries

Parliament
the National Council
of the Slovak Republic

Transport Ministry
the Ministry of Transport
and Construction of the
Slovak Republic

APD
an aliens police
department

Finance Ministry
the Ministry of Finance
of the Slovak Republic

OPCAT
the Optional Protocol
to the Convention against
Torture and other Cruel,
Inhuman or Degrading
Treatment or Punishment

Labour Ministry
the Ministry of Labour,
Social Affairs and Family
of the Slovak Republic

Slovak president
the President of the
Slovak Republic

Justice Ministry
the Ministry of Justice
of the Slovak Republic

Slovak Constitution
the Constitution of the
Slovak republic

Education Ministry
the Ministry of Education,
Science, Research and
Sports of the Slovak
Republic Interior Ministry
the Ministry of the
Interior of the Slovak
Republic

Constitutional Court
the Constitutional
Court of the Slovak
Republic Slovak
government the
Government of
the Slovak Republic

Foreword

Quo vadis institution of the Public Defender
of Rights in Slovakia?

The Public Defender of Rights in the Slovak Republic is a type of ombudsman institutions. The diverse nature of the rights falling within the remit of these institutions depends on the constitutional and legislative frameworks under which they operate in a particular jurisdiction. The information and insights exchanged and shared at the meetings of the International Ombudsman Institute (IOI), the European Ombudsman Institute (EOI), the European Network of Ombudsmen (ENO) and the Visegrad Group countries evidence such diversity, as do the conclusions from various studies and surveys conducted in this regard.¹ Protecting the fundamental rights and freedoms of natural and artificial persons against violations caused by actions, inaction or decision-making of public authorities is the core mission of the Public Defender of Rights in Slovakia as an element of open governance.²

Even though the mandates and characteristics of ombudsman institutions around the world are diverse, the principle of independence undoubtedly is the cornerstone of their constitution and subsequent operation. If the Public Defender of Rights is to impartially examine complaints against practices, procedures and actions taken by public authorities and provide recommendations on the basis of national laws and legal principles in compliance with the

principles of democracy and the rule of law, while taking into account the international law commitments arising from the conventions and treaties by which the Slovak Republic is bound, and to interpret them, than he/she must not be reliant on the power of the state. His/her mission is to investigate complaints while preserving the *audia alteram partem* principle,³ and if any violation of the rights of a claimant is ascertained, to consistently side with the claimant, that is, to propose measures for a public authority to take, expecting a positive feedback from that authority, and where no feedback is received, to continue communicating with the authority concerned in order to rectify the situation. What he/she may do in that case is to repeatedly urge and require that the recommendations be complied with; if they are rejected, to communicate the matter with a superior authority up to the level of the Government of the Slovak Republic, and where a system-level failure is involved, to utilize the power to propose, that the conclusions of an extraordinary report be discussed by the Parliament, or, if the relevant conditions are met, to make use of his/her ultimate right to refer the matter to the Constitutional Court with a proposal to rule on its unconstitutionality. If the investigation does not lead to a conclusion, that the claimant's fundamental rights and freedoms have been violated, the PDR will notify the result to the claimant and the public authority concerned.⁴ But how should be the term independence defined and deciphered? As far as formal (*de iure*) independence is concerned, it would suffice to define it in law.⁵ The functional, *de facto* independence needs to be considered against the real conditions under which an institution performs;

it means that even if its formal independence is guaranteed, the factual independence may be absent.⁶ The independence may also be considered in the context of an entity from which the relevant institution should be independent – from politicians, MPs, government members, business sector. Of course, ensuring the full independence is more of a utopia. Nevertheless, we may distinguish among a number of elements of independence such as the presentation of the outcomes of work, institution's internal design, separation from government, independence of the head and persons working in the institution, financial autonomy, prevention of the conflict of interest.

The principle of independence had long not been reflected in the position of ombudsman institutions at the international law level. The Paris Principles of 1993 applied to national human rights institutions (NHRI) designed for the promotion and protection of human rights.⁷ However, those ombudsman institutions that do not serve as NHRI at the same time are exempt from the application of these principles, as is also the case with the Slovak Republic.⁸ The Council of Europe's Venice Commission adopted the first set of 25 principles serving as an international standard for ombudsman institutions.⁹ As the Public Defender of Rights in Slovakia, I may say that said principles are only partially respected in some areas. I will discuss some of them in more detail.

Under principle 6, nominating and electing the Public Defender of Rights should be conducted in a manner that strengthens the impartiality, independence and legitimacy of the institution, preferably through a vote by qualified majority of MPs. Under the Slovak law, only a group of at least 15 MPs is empowered to nominate candidates for

the position of ombudsman, which makes the nomination process seem creating a bond between the nominee and the group of MPs, whereas no other groups are allowed to make nominations.¹⁰ Therefore, the *de lege lata* procedure does not contribute to strengthening the impartiality, independence and legitimacy of the PDR institution, coupled with the requirement of simple majority of votes instead of qualified majority required for the election.

Pursuant to principle 7, the procedure for nomination of candidates should include a public call and the selection process should be public, transparent, based on accomplishments achieved in the field of protection of human rights, objective, and provided for by the law. Unquestionably, there is room for further improvement in this regard, since the PDR Act and the Act on the Rules of Procedure of the National Council of the Slovak Republic permit only a single way of making nominations,¹¹ followed by the hearing of nominated candidates before the parliamentary committee.¹²

The criteria for nominating the ombudsman are included in principle 8: high moral character, integrity and appropriate professional expertise and experience, including in the field of human rights. The Slovak *de lege lata* provisions included in the PDR Act contain the following requirements for PDR nominees: at least 35 years of age, full legal capacity, clean criminal record, education, capacity and moral qualities to duly perform the office, no membership of any political party, and permanent residence in the territory of the Slovak Republic. These requirements are complemented by a recommendation of the Slovak Government Council for Human Rights, National Minorities and Gender Equality¹³ which, however, has no legal binding force. Meeting the requirements imposed

on the proposed candidates is considerably hampered in practice by the closed system of nominations exclusively linked to political parties, or a group of 15 MPs.

The election of the ombudsman goes hand in hand with creating adequate conditions for the effective functioning of his/her office. For this reason, principle 21 requires that sufficient financial resources be allocated and, in conjunction with principle 22 which requires that the ombudsman institution have sufficient staff, aims at ensuring the proper discharge of the PDR's and PDR Office's responsibilities and functions. Slovakia considerably fails on achieving this standard because the PDR Office has no separate budgetary envelope, that is, it has no financial autonomy, and lacks resources necessary to recruit and retain such a number of employees as approved by a government resolution.

One of the core principles (principle 14) is very brief but clear in stating that the ombudsman shall not be given nor follow any instructions from any authorities. This principle embodies several aspects associated with the "soft law" institution which relies on the "voluntary" acceptance of its recommendations and warnings by those to whom they are addressed, because conclusions from PDR's investigations and reviews cannot be enforced through a state backed power unlike the decisions that bear a "round" seal with the national emblem. For this reason, decisions issued by courts, police investigators and prosecutors are exempt from review by the PDR and legal circumstances and facts of the case once reviewed and decided upon by these authorities cannot be reviewed by the PDR in order to avoid a differing legal assessment of the case and to maintain inner consistency of democratic institutions and the rule of law. At the same time, the acceptance of

the authority of the ombudsman institution depends on the maturity of democracy and political culture in a country. The ability to perceive PDR's recommendations matter-of-factly, rather than as a personal criticism, and on the other hand, to weigh one's words addressed to the PDR where they may be seen as commands or instructions requires a certain level of maturity. According Finland's ombudsman, public authorities appreciate his recommendations as the means to remove individual or system-level failures and shortcomings. In order to preserve an optimistic perception of the public administration, I would like to ascribe this approach to a wider context of a 100 years old tradition of ombudsman's institution in Finland compared against just twenty years of its existence in Slovakia. However, I wish that we achieve this level of maturity sooner than in the next century.

In connection with the said principle, the maturity of democracy and political culture is also reflected in principle 20, especially as regards the presentation of PDR's reports to the Parliament at least once a year. In these reports, the PDR can at his/her own discretion present examples of the lack of compliance with the fundamental rights and freedoms in public governance, as well as report on specific issues and problems in this area. Annual and extraordinary reports should be made available to the public. The applicable legislation¹⁴ reflects the content of this principle save for its most important element which requires that the reports and the recommendations should be duly taken into account by the competent bodies (authorities). Reporting to the parliament certainly includes the requirement of putting a (extraordinary) report on the agenda as well as the requirement of a cultivated

debate on its content, yet the near-empty room during the plenary session is apparently not in line with what one would expect in light of these requirements. The “established practice” of voting on the acknowledgement of the report is in stark contrast with the requirement for competent authorities, including the Parliament itself, to duly take into consideration the findings contained in the report. The latter could be put in the context by reference to principle 24 under which the states, on the one hand, shall refrain from taking any action aiming at or resulting in the suppression of the ombudsman institution or in any hurdles to its effective functioning, and, on the other hand, shall effectively protect it from any such threats.

After this brief assessment of how some of the recommended international standards have been complied with, it is time to answer the question asked at the beginning – where is the institution of the Public Defender of Rights heading after the twenty years of its existence?

I believe it is following the road leading to a cultivated public discourse because it is only in an environment that is capable of recognising the subtle shades of the topics resonating with society that this institution can express and realise its full potential. I believe that through the arguments presented in the conclusions drawn from the investigations into individual complaints it creates links between international, European and Slovak legal frameworks. I believe that it matures in its ability to explain the content of the fundamental rights and freedoms and their relevance for individuals and the society in our domestic setting.

prof. JUDr. Mária Patakyová, PhD., Public Defender of Rights
(2017 to present)

- 1 OECD, Eurzpean Ombudsman: The Role of Ombudsman Institutions in Open Government. OECD Working Paper on Public Governance No. 29. Available at: <https://www.oecd.org/gov/the-role-of-ombudsman-institutions-in-open-government.pdf> [online, 2019-12-07].
- 2 Ibid.
- 3 “Listen to the other side” or “let the other side be heard as well”.
- 4 This is reflected in the ratio of so-called “qualified” complaints with respect to which a violation of fundamental rights and freedoms has been found to the total number of such complaints, which is roughly 1:8. The qualified complaint means a complaint which the PDR undertakes to investigate because it falls within his/her powers defined by the law.
- 5 Alves, S., Capiou, J. and Sinclair, A.: Principles for the Independence of Competition Authorities. *Competition Law International* 11(1), 2015, pp. 13-27, p. 16.
- 6 Winter, H. Regulatory Enforcement in the Netherlands: Struggling with Independence. In: Comtois S. and de Graaf, K. (eds.), *On judicial and quasi-judicial Independence*, The Hague: Eleven International Publishing, 2013, pp. 157-166, p. 166.
- 7 United Nations: National Human Rights Institutions (NHRI). A handbook on the establishment and strengthening of national institutions for the promotion and protection of human rights, Professional Training Series No 4, 1995, para. 39.
- 8 The Slovak NHRI is the Slovak National Centre for Human Rights.
- 9 European Commission for Democracy through Law (Venice Commission)’s Opinion No. 897/2017: Principles on the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution (“The Venice Principles”). Available at: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)005-e) [online, 2019-12-13].
- 10 This became particularly prominent during a parliamentary discussion on the 2019 report when, due to the changes after the February 2020 election, the political party that had nominated the PDR was not represented in the Parliament and a call was made for the Public Defender of Rights to step down on ground that she had no “political” backing in the Parliament.
- 11 By at least 15 MPs, as already mentioned above.
- 12 The parliamentary committee for human rights and national minorities, Act No. 564/2001 Coll. on the PDR, Act No. 360/1996 Coll., the Rules of Procedure, as amended.
- 13 Of December 2016.
- 14 Provisions of §23 and §24 of the PDR Act.

I was invited by the incumbent Public Defender of Rights to contribute to a publication the Office of the Public Defender of Rights intends to publish to celebrate the 20th anniversary of establishment of this constitutional institution in Slovakia. I was asked to write two or three pages on which I would “share with the readers the views of the first woman in the office of the Public Defender of Rights on the development of this institution and on its importance for society”. I was honoured to accept this invitation and will gladly share my views with the readers. Yet, I am not going to do it from the viewpoint of the first woman in this function in Slovakia, but rather from the position of an individual who, profoundly convinced about the benefits of this constitutional institution, sought to deliver its constitutional and legislative mandate the best way possible in order to cultivate our society.

As a child I grew up under a people’s democratic regime, spent my youth in socialism and when my generation came of age, we were given a chance to live in democracy and an opportunity to participate in the building of democratic institutions without which no true democracy can function well.

The period between 1998 and 2005 was the time when laws were adopted to create the conditions for, and shape democracy in our society. We have adopted legislation on free access to information, set up the institution of the Public Defender of Rights and passed a law that governs its functioning in line with the Constitution; we have made changes in the judiciary system. Opportunities have opened for citizens and public bodies to review how the state enforces and exercises its powers. Conditions have

been created for the state to better protect the fundamental rights and freedoms of natural and artificial persons, to restrict and prosecute corruption, and to improve public governance. However, they are changes that will regularly face the risk of being abolished or restricted, because ruling in a democracy in a democratic manner is not easy.

Before I decided to run for the position of the Public Defender of Rights I had worked as a judge; over the years of my decision-making practice I would find myself in situations where I encountered the strictness of the law which I could not mitigate in my capacity as a judge. And I was a witness to some really peculiar workings of the judiciary, too. That is why I have joined a community of judges who tried hard to push through essential changes in the judiciary to improve its functioning and increase its credibility, as well as to make some legislative changes in private and public law and constitutional amendments. I am writing about this because all these activities shaped my views of the content and mission of the institution of the Public Defender of Rights and later my discharge of this function.

Under the Constitution, the Public Defender of Rights protects the fundamental rights and freedoms of natural and artificial persons in proceedings before public administration bodies and public authorities and may participate in holding the persons working in public administration bodies accountable/liable if they have violated a fundamental right or freedom. If the fundamental rights and freedoms are violated by a generally binding regulation, the PDR has a right to file a motion for its constitutional review before the Constitutional Court. The Public Defender of Rights exercises his/her

powers in a manner and scope laid down by the Act on the Public Defender of Rights. The PDR presents a regular report to the Parliament once a year, which contains not only the findings on violations of fundamental rights and freedoms, but also recommended measures. If the Public Defender of Rights ascertains extensive or recurring violations of fundamental rights and freedoms, he/she has a right to present an extraordinary report on that matter.

I have always seen the mission of the Public Defender of Rights as two dimensional. One dimension involves affording protection to individuals who feel their rights being infringed by actions taken by public administration bodies or public authorities against them. It is the Public Defender of Rights who can assure them that the actions of a public administration body will be duly reviewed to find out whether that body has indeed violated their fundamental rights and freedoms. In my opinion, the mission of the Public Defender of Rights is to seek redress, gradually employing all means available, if he/she concludes that a public administration body or public authority has interfered with an individual's fundamental right or freedom. The foregoing should apply even if he/she has established that the conduct of the public administration body was in line with the law but, nevertheless, caused an infringement of a fundamental right or freedom of an individual. After all, unlike the courts, the Public Defender of Rights can request the competent authorities to make legislative changes. The other dimension of the work of the Public Defender of Rights involves contributing to improvements in the work of public administration bodies and public authorities vis-a-vis the public. Improving the relations of public administration bodies and public authorities towards the

public contributes to increasing public trust towards the state. The Public Defender of Rights is permitted by law to carry out reviews and investigations on his/her own initiative too, not only on the basis of complaints submitted by natural or artificial persons. This way he/she can examine whether the conduct and exercise of powers both by the state and local authorities in such areas as the institutional care, the prison system, the police, the judiciary or education do not infringe upon the fundamental rights and freedoms of natural or artificial person, and whether they exercise the powers entrusted to them in compliance with the principles of good governance. The Public Defender of Rights investigates whether these systems do not overlook or violate the fundamental rights and freedoms of individual persons or group of persons, and whether downplaying the importance of respecting the fundamental rights and freedoms for various operational, historical or personal reasons has not become a regular institutionalised practice such systems. This may involve, for example, serving supper to inmates in prisons at 3:30 pm or generally accepted non-humane conditions in provisional police cells, as well as violations of a right to be delivered a proper decision including advice on available remedies. An example of the violation of a fundamental right accepted at the system-level is the application of the fundamental right under Article 34(2) of the Slovak Constitution which guarantees, under the conditions prescribed by the law, to members of national minorities or ethnic group a right to education in their native language, in addition to the right to learn the official state language.

According to the Schools Act, the language of instruction at Slovak schools is the official state language, but children and pupils of parents who are members

of national minorities or ethnic groups are also afforded the right to education and training in their native language, in addition to the right to learn the official state language. Based on the findings of the Public Defender of Rights dating back to 2014, even the schools with 100% of Roma pupils held classes in the official state language only and had no Roma speaking teachers. As a result, the Roma children were denied the possibility to receive education and training in their native language. This approach, based on the violation of children's fundamental right to education, has become a regular practice accepted by the state. Changing this situation is a must.

Through his/her activities, the Public Defender of Rights sensitises the public to fundamental rights and freedoms of individuals and increases public demand for well-functioning public administration bodies and public authorities. He/she thus contributes to shaping the democratic setting in which state authorities cannot exercise their powers without public scrutiny and with no respect for fundamental human rights and freedoms. Based on my experience, this is what I consider the most important contribution of the public defender of right to further development of our society. From the long-term perspective, building a democratic environment and democratic society based on the respect for and protection of fundamental human rights and freedoms is by far more important than whether the authorities affected by the outcomes of Public Defender of Rights' investigation, or the Parliament, accept his/her findings voluntarily, willing to redress the violations found, or not.

JUDr. Jana Dubovcová, former Public Defender of Rights
(2012-2017)

The Public Defender of Rights, Mrs Mária Patakyová, invited both of her predecessors to write a brief address. Mr JUDr. Pavel Kandráč, CSc., the former Public Defender of Rights from 2002 to 2012, did not contribute to the publication.

Constitutional and legislative position of the PDR over the past 20 years

The outcome of the general election of 1998 created the conditions for the establishment of a Public Defender of Rights as a constitutional authority in the Slovak Republic. Six political parties qualified for the Parliament in the election, having achieved the 5% threshold of votes required by law: HZDS, SDK (a coalition of five political parties comprising KDH, DÚ, SDSS, DS and SZS), SDE, SMK - MKP, SNS and SOP.¹⁵ After negotiations lasting more than a month, a new ruling coalition was formed, consisting of SDK, SDE, SMK - MKP and SOP, with a constitutional majority of 93 MPs in the Parliament.

A reform of the constitutional system was one of the first tasks on the agenda of the new ruling coalition, a thing its representatives had clearly advertised even before the election. The Parliament had first passed Constitutional Act No. 9/2000 Coll., which had introduced a direct presidential election in Slovakia and

considerably strengthened presidential powers, and in 2001, after more than 14 months of discussions, it also adopted a so-called “big amendment” to the Slovak Constitution (constitutional Act No. 90/2001 Coll.) which, in addition to other major changes, introduced the Public Defender of Rights institution into the Slovak Republic’s system of constitutional authorities. The establishment of this institution was also one of the conditions at that time which the Slovak Republic needed to meet in order to join the European Union.

The establishment of ombudsman institution and the creation of a PDR Office also presented a challenge for Slovakia to find its relevant place in the context of a new Europe in which the protection of human rights and fundamental freedoms is considered one of the highest priorities. The creation of the PDR institution was also driven by the belief that modern democracies were increasingly using other, than just strictly formal means of judicial review to protect the citizens against interventions by public authorities into their rights and freedoms guaranteed by law.

Therefore, the establishment of a special and independent parliamentary proxy – whose key role was to provide informal support and assistance to citizens in those cases where administrative judiciary would also have been authorised to act under certain circumstances – was rightly expected to provide some relief to the overstrained judiciary.

The institutions of ombudsman/ombudswoman, as this proxy may also be informally referred to around the world, is closely linked to the theory of the separation of powers owing to their tasks and status. PDRs not only provide direct and instant help to citizens, but they also draw law-makers’ attention to defects and shortcomings

in the public administration, a particularly important task especially in the light of the growing importance of their decision-making role in current society.

The roots of this institution can be traced back to the early 18th century Sweden where the first office of ombudsman was formed as a body providing special protection to citizens against decisions of state and public authorities. According to several historical sources, its establishment was initiated by King Charles XII of Sweden after he had learnt that his tax collectors defrauded the citizens by collecting higher taxes than originally imposed by the king.

Based on the positive experiences, other democratic countries followed suit. The operation of “ombudspersons” as parliamentary proxies proved especially well not only due to the protection of citizens’ rights and freedoms they provided, but also due to their capacity to effectively counter the state-sponsored bureaucracy.

This now holds true not only in Sweden, but also in all other countries that have gradually integrated ombudsman institutions into their constitutional systems (e.g., Finland, Denmark, Germany, US, UK, France, Portugal, Switzerland, Ireland, the Netherlands, Spain, Latin American countries, Poland and, since 1999, the Czech Republic and Hungary).

In 2001, the Slovak legislature included the PDR in section two of title eight of the Slovak Constitution, following the section concerning the public prosecution because it was assumed that the PDR would function alongside the prosecution of the Slovak Republic but would not intervene in its constitutional powers in any way (Article 151a of the Slovak Constitution).

The explanatory report to the constitutional act by

which the PDR institution had been established stated as follows: “... it is assumed that the Public Defender of Rights will be involved in the protection of rights and freedoms of natural and artificial persons against actions, decisions or inactivity of public authorities where such actions, decisions or inactivity would be in conflict with the law or with the principles of a democratic state or the rule of law.”

The original wording of Article 151a of the Slovak Constitution was quite a brief one, governing only, in addition to the basic description of this new institution, the way of nominating a PDR who is elected by the parliament for a five-year tenure, the qualification criteria a proposed candidate must meet, and the termination of the PDR’s office term.

Under the constitution, a candidate for the post may be nominated by at least 15 MPs, and he/she must be a Slovak citizen who can be elected to the Parliament and who is 35 years old on the day of election.

Since the PDR is designed to be an independent constitutional authority, candidates for the post cannot be members of any political party or political movement.

The details on the election and recall of the PDR, on his/her powers and competences, on the conditions for the exercise of the function, on the manner of legal protection and on the enforcement of the rights of natural and artificial persons are included in a separate law – the PDR Act.

The explanatory report to this legislative proposal specified that the PDR’s mission would mainly involve providing informal support and assistance to persons dissatisfied with the outcomes of actions taken by public administration authorities and/or to persons who complain against actions or inactivity of public authorities, and/

or to persons dissatisfied with the conduct of such authorities' officials and employees.

Thus, from its very establishment, the PDR's competence has applied to state administration bodies, local government authorities, as well as to artificial and natural persons who are entrusted with decision-making on the rights and obligations of natural and legal persons in public administration matters, or who otherwise intervene in such rights and obligations under a separate law. However, the PDR's competence does not cover the actions of the Parliament, the Slovak President, the Slovak Government, a commissioner for children, a commissioner for people with disabilities, the Constitutional Court, the Supreme Audit Office of the Slovak Republic, intelligence services, police force investigators, the prosecution service and the courts (except for the judiciary administration and governance bodies and cases where a disciplinary offence by a judge and/or prosecutor is involved).

It means the PDR mainly provides support to individuals who cannot or are unable to make use of all statutory means afforded by administrative proceedings, or if procedural conditions of such proceedings are too complicated and complex for them to understand. Given its focus and powers, the PDR in a way supplements and completes the existing judicial review system overseeing the lawfulness of actions carried out by public authorities.

However, the PDR does not only provide immediate assistance to individuals who ask it for help, but it also warns of potential non-compliance with applicable laws by public authorities.

Therefore, one of the PDR's powers is to file a petition to abolish a legal provision with that public authority which issued the regulation in cases where the PDR has concluded

that the regulation violates human rights and freedoms.

Perhaps the most important competence as well as obligation of the PDR vis-à-vis the Parliament is submitting annual reports on his/her activities to this law-making body.

In addition to informing the MPs about PDR's operations and activities, the annual reports also present PDR's findings on the observance of fundamental rights and freedoms of natural and artificial persons by public authorities.

The reports regularly contain PDR's proposals and recommendations to remedy the identified shortcomings and/or to improve the applicable legislation. If the PDR finds evidence indicating a particularly substantial violation of a fundamental right or freedom and/or one that affects a larger group of individuals, the PDR has a right to submit an extraordinary report to the Parliament to that effect. Five such extraordinary reports have been submitted so far.

Soon after its establishment, the PDR proved its position as an institution that effectively completes the system of bodies for the protection of fundamental rights and freedoms in the Slovak Republic.

It earned its clearly defined place in the system with the necessary powers, means, methods and forms of supervision over public authorities, quickly establishing itself within the system of out-of-court legal protection.

In the few first years of its existence, the PDR developed into a functioning legal institution capable of delivering its mission free of any political interventions. However, the scope of power of the PDR under the Slovak Constitution and the PDR Act had if not aimed at the protection of the legal order of the Slovak Republic as such.

The PDR, indeed focuses on complaints submitted by

natural and artificial persons with respect to specific areas of public administration, examining the fairness and lawfulness of decisions taken by public authorities against natural and artificial persons if they suggest, that a specific public authority has breached the law in their case. It means that the PDR only provides the protection of subjective rights of natural and artificial persons.

The PDR's activities are governed by the Slovak Constitution and the law. The PDR has a constitutional and statutory obligation to oversee the work of public authorities, and whether their actions, proceedings and decisions are in compliance not only with the Slovak Constitution and applicable laws, but also with the principles of democracy and the rule of law.

A PDR's task is also to examine whether public authorities are active or inactive. As a supervisory body over public authorities, the PDR fulfils its obligations not only in compliance with the law, but also in compliance with the basic ethical standards and the principles of good public governance.

Under the applicable legislation, the PDR mainly acts in response to particular submissions made by natural or artificial persons. However, PDR has also been granted a power to start proceedings on its own initiative.

Despite notable achievements in the protection of fundamental rights and freedoms, it soon became clear that the original scope of its powers limits the PDR in a way.

Therefore, the parliamentary committee for human rights, nationalities and women's status initiated the preparation of, and submitted an amendment to the Slovak Constitution in 2006, albeit small in size, but important from the PDR's perspective, which the Parliament adopted in the form of Constitutional Act No. 92/2006 Coll.

The amendment expanded the list of institutions entitled to initiate constitutional review before the Constitutional Court under Article 125(1) of the Slovak Constitution where the continued application of a legal provision may pose a risk to the fundamental rights and freedoms or human rights and fundamental freedoms arising from an international convention, to also include the PDR.

The possibility to directly address the Constitutional Court significantly strengthened the importance of the PDR. The amendment also enabled the PDR to participate, in cases specified by law, in holding the public administration workers liable if they have violated a fundamental right or freedom of natural or artificial persons.

In addition, the amendment imposed an obligation for all public authorities to provide the PDR with the necessary assistance.

The content of this constitutional amendment was implemented by Act 122/2006 Coll. which amended the PDR Act and represents the most extensive amendment to the legislation governing the position, competences and activities of the PDR to date.

A total of 22 amendments to the PDR Act have been passed to date, but apart from the 2006 amendment, almost all other amendments only concerned wages and status of the PDR Office employees.

15 HZDS – Movement for Democratic Slovakia (Hnutie za demokratické Slovensko)
SDK – Slovak Democratic Coalition (Slovenská demokratická koalícia)
KDH – Christian Democratic Movement (Kresťanskodemokratické hnutie)
DÚ – Democratic Union (Demokratická únia)
SDSS – Social Democratic Party of Slovakia (Sociálnodemokratická strana Slovenska)
DS – Democratic Party (Demokratická strana)
SZS – Green Party of Slovakia (Strana zelených Slovenska)
SDL – Party of Democratic Left (Strana demokratickej ľavice)
SMK – MKP – Hungarian Community Party (Strana maďarskej komunity – Magyar Közösség Pártja)
SNS – Slovak National Party (Slovenská národná strana)
SOP – Party of Civic Understanding (Strana občianskeho porozumenia)

PDR Office

The PDR Office was established under the PDR Act in order to carry out tasks related to expert, organisational and technical resources needed for PDR's activities. However, its creation and operation was accompanied by considerable problems and difficulties from the very beginning.

After the Parliament had adopted the PDR Act on 4 December 2001, the Slovak Government started to work on technical arrangements necessary for the functioning of the office. However, the government turned down the concept presented by the then deputy prime minister for human rights, minorities and regional development Pál Csáky and the first-ever Slovak ombudsman, Mr Pavel Kandráč, assumed the function without being equipped with any material resources necessary to start the work of his office. Even though the PDR Act granted the PDR a six month period to start his work, the first complaints started arriving very soon after he had been elected in March 2002.

The first issues that had to be resolved were the premises for the PDR Office, its funding and, of course, personnel. The Slovak Government failed to prepare any of this and even some legislative arrangements for its proper operation were still missing in a number of areas. For example, there were no legislative arrangements made for the PDR Office to draw funds from the state budget or for recruiting lawyers who were supposed to carry out the tasks under the PDR's authority as civil servants. However, the most pressing issue was to find and procure the premises

for the PDR Office. Under the PDR Act, the office had to be located in Bratislava but despite his enormous efforts, the ombudsman failed to acquire suitable office premises from the government. Pavel Kandráč therefore had to accept an offer by the then prosecutor general, Mr Milan Hanzel, for a temporary lease of nine office rooms in the building of the General Prosecutor's Office.

After several unsuccessful attempts at finding office premises in a state-owned building, the PDR Office finally signed an agreement with a private company and moved into an administrative building at Nevädzová street in November 2002.

This solution, however, put a disproportionate strain on the budget of the PDR Office because more than a half of its budgetary funds earmarked for the purchase of goods and services had to be spent on rent payments.

After Mrs Jana Dubovcová had been appointed the PDR in 2012, the PDR Office again contacted several government bodies and organisations in order to find its own office premises.

The situation did not change before 2015 when the PDR Office finally signed an agreement with the Diplomatic Corps Services, a.s., a joint-stock company wholly owned by the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic, on the lease of a portion of premises in a building at Grösslingova street in Bratislava, where it has been headquartered ever since.

The Slovak Constitution defines the Public Defender of Rights as an independent authority of the Slovak Republic. The independence principle is reflected not only in how the PDR is created, but also in the powers and, in particular, the nature of PDR's relationship to individual government authorities.

In day-to-day operation, however, the PDR's activities are largely dependent on the size of allocated budgetary funds. The size of the budget directly determines the scope of actual possibilities to deliver all the tasks expected from the PDR under the Slovak Constitution and the PDR Act, i.e., it determines the scope of protection of fundamental rights and freedoms of natural and legal persons.

Pursuant to the PDR Act, the PDR Office is a government agency funded from the state budget and had its own budgetary envelope in the first two years of its existence. The separate budgetary envelope was cancelled in 2004 as part of a public finance reform and the original conditions have since then not been restored despite numerous attempts.

As a result, the Finance Ministry proposes an expenditure ceiling for the PDR Office during the preparation of a general government budget and the budgetary funds allocated by the ministry are not always sufficient to cover its needs, especially in terms of necessary innovation and personnel resources.

According to the PDR Act, the strategic decision-making on the number of employees falls within the exclusive authority of the PDR and is also one of the guarantees of its independence.

The number of the PDR Office staff was for the first time set by the Finance Ministry on 19 April 2002 at 41 employees, including the PDR. This number has been considered insufficient ever since the PDR Office was established.

After she had been elected the PDR in 2012, Mrs Jana Dubovcová issued new organisational rules according to which the PDR Office needs 54 employees in order to duly and effectively deliver the tasks entrusted to it. However, the Slovak Government considered this demand

inappropriate and adopted a resolution by which it set the number of the PDR Office employees to 50.

The number of the PDR Office staff increased to the necessary level as late as 2017, when a government resolution increased their number to 57. However, even in this case the budget allocated for wage expenditures did not correspond to the specified number of employees, therefore, it was not possible to fill all positions. Strengthening the PDR Office's personnel capacities thus remained one of the priorities for a new PDR, Mrs Mária Patakyová, who took office in March 2017.

However, the year 2020 and the heavy economic losses and unprecedented public spending prompted by the COVID-19 pandemic resulted in restrictions that also affected the functioning of the PDR Office. They were reflected not only in the reduction in the limit of employees, but also in a decrease in public funds allocated to finance the PDR's activities.

On 14 October 2020, the Slovak Government adopted a resolution to the proposal of the general government budget for 2021-2023 which reduced the number of PDR Office employees by five, to a total of 52.

Despite this unilateral decision taken by the government without any previous consultations, the PDR respected the society-wide need to implement general consolidation measures, and issued a decision on organisational changes, upholding the reduced number of employees. This way of imposing limits on the number of the PDR Office employees cannot be accepted as a common practice because it intervenes in the original competences of the constitutional authority and directly disrupts the legislative guarantees of its independence. Also, it is in conflict with both the Recommendation of the Parliamentary

Assembly of the Council of Europe 1615 (2003)¹ on the institution of ombudsman and Resolution 1959/2013 of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on strengthening the institution of ombudsman in Europe.

The PDR Office had 52 positions planned as at 1 January 2021, of which 31 employees were in charge of performing the tasks falling within the PDR's authority. The PDR office also pays attention to the management of human resources and personnel capacity planning and building. It seeks to create a convenient working environment for its employees, with opportunities for their further training and career growth. The PDR Office regularly offers internships to students – prospective future employees – in order to encourage them to participate in decision-making and processes of public sector, and towards social responsibility and protection of human rights.

Reports on PDR's activities and surveys

A comprehensive summary of PDR's work is presented in annual reports that are submitted to the Parliament by the end of March of a subsequent calendar year.

These reports are the most important presentations of the PDR's achievements not only vis-à-vis the general public and the media, but also for all political parties that are represented in the Parliament. They contain findings from the PDR's investigations and activities, information about violations of fundamental rights and freedoms, as well as achievements the PDR accomplished in the protection of human rights in the previous year.

Suggestions and recommendations for improvement of identified shortcomings are an integral part of the reports, intended to serve as guidelines for law-makers to facilitate their work towards improvements of the legislative framework.

Since the work of the Slovak PDR is structured around two pillars – complaints/submissions made by natural and artificial persons, and actions taken by the PDR of own initiative – the findings and recommendations presented in the reports also cover the two areas.

Generally speaking, violations of fundamental rights and freedoms notified by natural and artificial persons (pillar 1) are often remedied and removed already during a review of complaints or shortly after the PDR concludes that there has been a violation (in more than 90% of cases); on the other hand, where the PDR's findings concern system-level shortcomings (pillar 2) those can only be addressed through changes in the existing legislation. In most cases, they are rarely resolved (in less than 10% of cases).

The PDR Act also anticipates that the PDR may point at even more serious issues. It therefore allows the PDR to present an extraordinary report in the Parliament whenever the PDR may find a violation of fundamental rights of a larger group of persons, or a serious violation of any of the fundamental rights and freedoms. The PDR has also a right to ask the parliamentary speaker to include the extraordinary report on the agenda to be discussed at the next parliamentary sessions. Once the PDR submits a report to the Parliament, the report is first discussed by a parliamentary committee responsible for the human rights agenda, i.e., the parliamentary committee for human rights and national minorities. The outcome of the discussion by the committee should indicate the position of the parliamentary plenary session on the PDR's findings and recommendations, but the opposite is true.

If a regular or extraordinary report focuses on some specific issue in more detail, the parliamentary speaker may assign it for discussion to some of other committees, too, e.g. the parliamentary committee for agriculture and the environment, the parliamentary committee for social affairs, or the parliamentary committee for education, science, youth and sports.

The experience from discussions on the reports and other documents (e.g., a PDR's notification that measures taken by an authority that violated the fundamental rights and freedoms are insufficient; a proposal/petition to a parliamentary committee pursuant to the Act on the Rules of Procedure of the National Council of the Slovak Republic regarding a specific issue) show that individual MPs usually accept and support the PDR's findings at a parliamentary committee meeting but they frequently take a different position when the plenary session votes to acknowledge the report.

The committees discuss the materials presented by the PDR in a cultured, matter-of-fact and professional manner whereas at the plenary sessions, some MPs tend to get carried away by emotions and instead of discussing the protection of human rights they verbally attack specific groups of population whose rights have been affected, and sometimes even the PDR himself/herself, thereby directly attacking the independence of the ombudsman institution in a democratic country governed by the rule of law.

Such behaviour, including in some other countries, too, had not passed unnoticed by the European Commission for Democracy through Law (the Venice Commission) which expressed concern in its principles on the protection and promotion of the ombudsman institution about the fact that this institution is at times under different forms of attacks and threats, even including physical or mental coercion. Both Slovak ombudswomen, Mrs Jana Dubovcová and Mrs Mária Patakyová, also had similar experience.

Communication with the Slovak Government, the supreme executive authority in the country, also plays an important role in the PDR's activities.

In case the PDR ascertains a violation of a fundamental right or freedom by a public authority directly reporting to the Slovak Government or by an authority that has no superior institution and that authority fails to take necessary measures as proposed by the PDR, the PDR has a right to inform the government to that effect and the government has an obligation to notify the PDR within 20 days of the measures it has taken in response.

Since it is a relatively rare situation, individual PDRs have exercised this right in a similarly sensitive manner as their right to submit extraordinary reports to the Parliament.

In one case, the Slovak Government discussed such a notification in the presence of the PDR. However, the then prime minister did not allow PDR Jana Dubovcová to present her position and once the discussion on this item on the agenda was over, she had to leave the government meeting.

In other cases, the PDR Office was not even notified if such a notification had been submitted to a government meeting, regardless of the fact whether the government acknowledged the notification or whether it only acknowledged a dissenting opinion of a relevant minister regarding the subject-matter of the notification.

It should also be noted that system-level measures proposed by the PDR are quite seldom formally implemented by the public authorities concerned even though, on the other hand, individual transgressors ultimately abandon the mispractice challenged by the PDR.

Although the substance of the PDR Act is not strictly fulfilled in such cases, this is also one of the ways to reduce violations of fundamental rights and freedoms by public authorities.

In order to eliminate violations of fundamental rights and freedoms reported to the PDR by natural or artificial persons, or which the PDR has found on his/her own initiative, it is often necessary that the PDR communicates with specific members of the Slovak Government.

The communication takes a written form in most cases. But if the PDR arrives at the conclusion that a system-level change is necessary in order to prevent further violation of a fundamental right or freedom, the PDR initiates a face-to-face meeting with a competent government member. Direct interpersonal communication makes it easier to clarify the violation and mutual positions on the matter, and to seek a suitable solution in such cases.

It should also be noted that individual government members were largely reluctant to discuss matters with the PDR in person in the past, and the PDR had to resort to lengthy written exchanges with individual ministries and ministers. After 20 years of existence of the ombudsman institution in the Slovak Republic we can say this negative approach is gradually reversing and the PDR increasingly more often discusses necessary solutions with individual government members at personal meetings.

The responsibility for a flawless operation of most public authorities that directly affect not only the quality of life but also the exercise of fundamental rights and freedoms at the regional level is borne by self-governing regions.

With the raising awareness of their roles and tasks, the self-governing regions and their officials have become yet another key element capable of implementing PDR's system-level recommendations in practice.

It is nice to see that over the past five years the purely

formal written exchange with individual representatives of self-governing regions transformed into interpersonal working communication that accepts and promotes PDR's proposals and suggestions.

Not just desk work

Meetings with Slovak presidents
and representatives of higher territorial units

Slovak presidents have been genuinely interested in the work and initiatives carried out by the PDR. They familiarise themselves not only with the conclusions and findings the PDR presents in annual or extraordinary reports, but also with PDR's positions on individual human rights issues and his/her investigative fieldwork.

A good example is the 2014 visit to a re-educational centre in Hlohovec by President Andrej Kiska and PDR Jana Dubovcová.

At that time, the PDR Office employees were carrying out a repeated investigation into observance of fundamental rights and freedoms of children and juveniles placed in the centre.

At the beginning of the 2018 school year, President Andrej Kiska and PDR Mária Patakyová jointly visited the Čierne srdce (Black Heart) Roma community centre at Budulovská street in Moldava nad Bodvou and the local primary school with kindergarten with 500 Roma pupils.

President Zuzana Čaputová paid a visit to the PDR Office in February 2020 to discuss the possibilities and ways to improve enforceability of law and justice in Slovakia as

the majority of citizens' submissions to the PDR Office are concerned exactly with this issue.

President Zuzana Čaputová and PDR Mária Patakyová paid a joint visit to a senior home in Borský Mikuláš whose operation was analysed by the PDR Office employees as part of an investigation into the system of control in social care institutions for senior citizens. In 2020, President Zuzana Čaputová invited PDR Mária Patakyová to a meeting at the presidential palace in order to discuss the Extraordinary Report of the Public Defender of Rights on the Situation with Resolving Environmental Burdens in the Slovak Republic which the PDR had submitted to the Parliament in October the same year.

The cooperation between the PDR and representatives of higher territorial unites (self-governing regions) usually takes form of individual meetings during PDR's visits to regions where they typically discuss key topics that require immediate solutions.

One of such meetings was held between the PDR and the head of the Žilina self-governing region, Mrs Erika Jurinová, in 2019. At the meeting, the PDR focused on inspection mechanisms in social care facilities for seniors and pointed out the low frequency of inspections and the too formalised, hence ineffective, way of their execution.

The functioning of social care facilities for seniors and their oversight by higher territorial units and municipalities that are their founders were also discussed at a 2019 meeting with heads of self-governing regions (Združenie SK8). Among other things, the PDR noted that the control powers of municipalities and higher territorial units often overlap in this area, making the entire system less transparent.

Working visits to regions across Slovakia have since 2017 become an important part of the work carried out by the PDR and PDR Office employees. They involve meetings with, for example, directors and senior officials of prison and detention facilities, police force officials, heads of self-governing regions, mayors, headmasters, or representatives of non-governmental organisations engaged in the protection of fundamental rights and freedoms.

Their aim is to seek the most effective ways to solve problems and issues in the protection of fundamental rights, as well as to collect data and investigate issues notified in a growing number of complaints received by the PDR Office.

The visits also include educational and awareness-raising activities specifically focused on young people. Since the programme of regional visits is very diverse, here are some examples for better illustration.

During a regional visit to Žilina, the PDR Office employees focused on the housing issues of families living in temporary container houses following a fire in the residential building on the Bratislavská street. In one of the container houses with three beds, a family of eight lived in very confined spaces. The family paid a monthly rent of EUR 200, including utility payments. According to information provided by the employees of the Social and Housing Department of the City of Žilina, in order for the municipality to allocate a rental flat to this family, they have to repay all their debts to the municipality, including a fee for municipal waste. The no debt requirement also applied to the possibility

of using city transport services by their children free of charge. Where the parents were not paying the bills for municipal waste, the children were considered debtors and were not allowed to use city transport services for free. This principle is in conflict with the Slovak Constitution, as the PDR warned. The PDR Office employees again visited Žilina in 2019 in order to learn how the situation on the Bratislavská street had changed since their previous visit.

During a working trip to the regions of Prešov and Košice, the PDR and the PDR Office employees also visited municipalities with Roma communities, focusing on their living conditions. Access to drinking water is key to improving their living standard; unfortunately, it is still not commonplace in a number of locations which the PDR along with the PDR Office employees visited. The residents of the Svinia municipality, for example, have access to a single well only, but the quality of its water has long not been tested. It is generally recognised that without access to drinking water and hot service water, it is not possible to form basic hygiene habits which are an essential prerequisite for basic social contacts, such as going to school and work.

During this trip, the PDR Office employees also discussed with the police officers who, in their effort to reduce crime, cooperate with the so-called neighbourhood watch patrols, i.e. selected local residents in municipalities who contribute to preserving order and help prevent conflicts. However, in situations where a police intervention is necessary, even the officers themselves would appreciate if they were equipped with cameras. In their opinion, the cameras are not only capable of objectively capturing their actions,

or what had happened before they had to intervene, but they also are an effective means to prevent conflicts. The PDR has long been drawing the attention of individual interior ministers to the need to equip all intervening police officers with functional cameras. While visiting the regions of Prešov and Košice, the PDR also met with families who had succeeded to find a way out of the environment with low living standards. An example of good practice noted by the PDR is the Rankovce municipality where non-governmental organisation ETP Slovensko has managed to secure necessary financial resources (so-called microloans) for several members of the local marginalised community to build their own DIY houses, thus contributing to their dignified living conditions.

During a regional trip to Nitra in November 2018, the PDR met with Eleonóra Grófová, director of the Nitra–Chrenová women's prison. She familiarised herself with the current situation in the prison and inspected its premises and material resources, with a special focus on the provision of health care services to inmates. Since the prison is also known for producing shoes and a various types of workwear, the PDR was also interested in the working conditions of the inmates engaged in their manufacture.

During her trip to Banská Bystrica, the PDR discussed human rights with the students of the Faculty of Political Sciences and International Relations at the Matej Bel University.

During her trip to the Prešov region in 2019, the PDR met with female Roma activists engaged in the work of Poradňa pre občianske a ľudské práva (Centre for Civil and Human Rights). They discussed a number of problems encountered by the Roma community, including the still unresolved issue of unlawful sterilisations of Roma women.

The Human Rights Olympics is an awareness-raising competition event that has been organised under the auspices of the PDR's for several years. The PDR Office lawyers actively participate in the event, either by delivering lectures and modelling situations for students who have decided to take part in the competition, or by evaluating their essays; one of the topics for essays is always proposed by the PDR Office.

Contestants are asked to express their opinion on model situations in which human rights could be violated and write an essay on a chosen topic which is then assessed by a special jury. The PDR awards the authors of winning essays with book gifts or with a chance to complete a short-term internship in the PDR Office. Another event that has been held under the PDR's auspices for several years is Human Forum, organised by civic platform Nie v našom meste (Not in Our City). The event concentrates on human rights topics associated with the issues of democracy, rule of law, civic participation or election, as the fundamental tool of a democratic state.

The Otvorené školy (Open Schools) project is also organised under the PDR's patronage, regularly since 2019, to award headmasters of participating schools for their invaluable contribution to the protection of human rights in Slovakia. The project brings together young enthusiasts with school children to teach them about democratic values and to raise their awareness of the functioning of the rule of law.

The PDR and the PDR Office employees have also established a long-term cooperation with civic association Náruč which focuses on the protection of the rights of

children. After several working meetings the two organisations agreed on the need to open this topic in a broader context by organising round table meetings under the PDR's auspices. The round table discussions are attended by representatives of relevant ministries and other competent public authorities and institutions to work on recommendations to enhance the protection and status of children in criminal proceedings (e.g., consistent application of the status of victim, the need to hold interrogations in a manner that will not traumatise a child, choosing the right place and methods of interrogation, providing special interrogation rooms that take into account the mental state and age of a child). These discussions also attempt to define the specific issues in the criminal proceedings in which children have the status of victims, and proposing solutions on how to better engage the authorities for the social and legal protection of children in such proceedings. Six round table meetings have been organised so far.

“Unseen”, a documentary by Slovak filmmaker Maia Martiniak telling the stories of three women talking about their experience with childbirth, has also premiered under the PDR's auspices. The PDR believes it is important to talk about childbirths aloud and openly in order to clearly identify problems and stir up debate not only in the expert circles but also in the general public.

Opening a wider discourse on the rights of people from the LGBTI community is one of the long-term, ongoing goals pursued by the PDR. The PDR organised several preparatory meetings that were supposed to result in a joint round table meeting of the representatives of the LGBTI community and of the conservative or moderate groups. Three partial meetings focused on presenting the reasons

why a legal framework at the level of the so-called minimum standard should be ensured for same-sex couples based on the relevant ECHR's case-law. At the end of the day, the round table was not organised due to diverging opinions of the LGBTI community and the representatives of the conservative groups. At the invitation of the Inakosť (Otherness) initiative, the PDR at least decided to repeatedly support the Dúhový Pride (Rainbow Pride) event in order to express her support to creating a much needed legal framework for the recognition of the right of LGBTI people to their own identity and for equality and dignity in the life of every person in our society.

In September 2019, the PDR Office employees took part in a climate strike in Bratislava to support the protection of our planet and the search for necessary solutions that may help to save it.

Following the notorious police raid in Moldava nad Bodvou in 2013, the PDR and the PDR Office employees took part in court hearings in Košice from their very beginning. The victims of the police raid were accused of false testimony at these hearings. However, as their defence lawyer kept arguing, their right to a fair trial had repeatedly been violated during both their investigation and prosecution. Finally, in 2021, the competent court acquitted five of the six defendants of the crimes with which they had been charged. The case took nearly eight years to come to an end, during which the defendants had to face several law enforcement authorities with the support of a few lawyers and the PDR only. It is sad that the Slovak court arrived at the acquittal only after the previous ECHR ruling of September 2020 in the same case, to which the PDR had provided a third-party opinion (*amicus curiae*) in which she had clearly held that there had been several violations of the victim's fundamental

rights during the police raid in Moldava nad Bodvou.

The Pohoda music festival is a traditional summer outdoor event attended not only by the PDR as an official guest but also by several PDR Office employees in their free time. In 2014, the then PDR Jana Dubovcová took part in a festival discussion entitled "Four Views – Educating (Non)mainstream children". In 2020, Mrs Mária Patakyová participated in an online discussion (due to the COVID-19 pandemic) with Lucia Kašová, author of the "Orchestra from the Land of Silence" documentary, with whom she discussed the content of the film, women's rights, the need for education and awareness-raising, PDR's annual report and the pandemic.

Lectures at schools, awareness-raising activities
and internship programme at the PDR Office

In order to bring its activities and mission closer to students and pupils, the PDR Office organises regular lectures and discussions with the PDR or the PDR Office lawyers at all levels of schools, from kindergartens to universities.

As part of the Cambridge University's Centre of Governance and Human Rights (CGHR) Practitioner Series, PDR Mária Patakyová delivered an online lecture to the CU students (March 2021) on the findings and measures taken to contain and manage the COVID-19 pandemic in Slovakia during the state of emergency. The topics of these lectures and discussions vary depending on a particular school's preferences, age structure of pupils and students, and their field of study. In some cases, the lectures also include a value quiz, solving case studies or simulated oral hearings before a public authority.

PDR's international contacts and PDR Office's membership of international organisations

Since the establishment of this institution, Slovak PDRs have supported and promoted international cooperation and exchange of experience with similar institutions abroad, and with those in the V4 countries in particular. As proved on more than one occasion, international cooperation between ombudsman institutions can significantly contribute to increasing their effectiveness and to enhancing the protection of human rights and fundamental freedoms.

Shared responsibility and partnership coupled with the

adoption and implementation of joint commitments arising from international conventions considerably improve the quality of life of people around the world. Therefore, becoming an active member of international human rights institutions was a natural ambition of the PDR Office, too.

A proposal to establish long-term cooperation of ombudswomen and ombudsmen at the Visegrad Group level was initially presented by the first Slovak ombudsman, Mr Pavel Kandráč, in 2004.

The first ever meeting of this platform was held in the High Tatras the same year, starting the tradition of regular PDR meetings in Central Europe.

The aim of these meetings, with their presidency rotating among the V4 countries every year, is to engage in expert discussions in order to seek and find solutions based on the best practices from all participating countries and summarise them in the form of conclusions presented in a joint memorandum. These conclusions are then transformed into actual measures or proposals for legislative changes. Individual topics for discussion are agreed by the PDRs in advance, always concentrating on the most urgent problems and challenges in the protection of fundamental rights and freedoms in a given year.

In July 2005, the PDR Office became a member of the International Ombudsman Institute (IOI), established in 1978 as a global networking organisation of ombudsman institutions.

Its members include independent ombudsman institutions from all around the world, specialised ombudsman institutions, and public human rights organisations.

IOI focuses its work on addressing the problems related to the protection of human rights and freedoms

and supports its members in human rights projects and activities.

In 2008, the PDR Office became an associate member of the European Network of Ombudspersons for Children (ENOC), which gave a boost to its activities aimed at the protection of the rights of children.

By joining the international network of ombudspersons for children from the Council of Europe member states, Slovakia gained an opportunity to make use of experience of specialised institutions for the protection of the rights of children and to join coordinated activities in this area, including the monitoring of the implementation of the UN Convention on the Rights of the Child.

In addition to exchanging information on individual specific topics and monitoring the level of implementation of the standards embedded in the UN Convention on the Rights of the Child, the network provides support to initiatives of its individual members and adopts joint ENOC positions on specific topics.

The PDR exchanges information with the Office of the European Ombudsman about current activities and activity reports, while the PDR Office employees actively cooperate within the Network of Liaison Officers who regularly informally communicate by electronic means and contribute to speeding up solutions to individual complaints with an international element, but also create space for comparative analyses and consultations on specific problem in individual EU Member States.

The PDR regularly attends conferences of ombudspersons from EU Member States and candidate countries, organised by the European Ombudsman. These conferences are not only an opportunity to exchange experience and good practices, but they also serve as an expert forum to

discuss problems that go beyond the level of individual countries and take on a European dimension.

The first ever visit by a European ombudsman, Mr Nikiforos Diamandouros at that time, to Slovakia took place in 2004. Another visit by Mr Nikiforos Diamandouros to Slovakia took place in 2009 during which he met, in addition to Slovakia's highest constitutional officials – the president, the prime minister, and the parliamentary speaker – with senior officials of the Slovak Bar Association, the Slovak Chamber of Commerce and Industry, and members of the Enterprise Europe Network. He delivered a lecture at the University of Economics in Bratislava on his position as a “transparency watchdog” in the European Union to students and a wider academic community and also informed the then Slovak ombudsman, Mr Pavel Kandráč, about the cases referred to the European Ombudsman by Slovak citizens.

The PDR Office representatives attended a European Ombudsman Network conference in Brussels in 2018. They presented the situation of minorities as one of the long-term unresolved system-level problems in Slovakia and described the PDR's findings on the access of marginalised communities to drinking water. They also noted that even though Slovakia had European funds at its disposal to improve the unsatisfactory situation of marginalised communities in terms of their access to drinking water, a large number of mayors in affected municipalities had showed only little interest in using these funds.

The PDR Office hosted a meeting of representatives of ombudsman institutions from Poland, the Czech Republic, Austria, Croatia and Slovenia in 2018, organised by the European Ombudsman Network.

Discussions focused on migration issues, with special attention paid to the verification of identity of unaccompanied minor migrants and voluntary returns of migrants to a country of origin.

Upon invitation by European Ombudsman Emily O'Reilly, Slovak PDR Mária Patakyová attended a joint meeting of selected committees of the European Parliament (Committee on Legal Affairs and Committee on Petitions) in 2018. She presented her findings on the environmental impacts of the construction of small hydropower plants in Slovakia.

Her intensive communication with European Ombudsman Emily O'Reilly continued throughout the COVID-19 pandemic as well. The European Ombudsman was interested not only in the day-to-day functioning of the PDR Office during the period of lockdown, but also in the content of complaints, recommendations and opinions the PDR Office solved and issued during the lockdown.

The PDR Office employees regularly attend conferences organised by the European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). The FRA provides professional assistance and consultancy on the fundamental rights and European Union's legislation by organising conferences of experts, seminars and training, as well as by publishing reports and handbooks on its website.

In 2018, the PDR Office became an official member of the European Ombudsman Institute (EOI), established in 1988. This independent institution is an important hub for exchanging experience, good practices and information between ombudsman institutions across Europe. Soon after joining the EOI, the PDR Office organised a meeting of its presidency in the Slovak Republic in 2019, hosting representatives of more than 20 ombudsman

institutions and other official guests. Slovak PDR Mária Patakyová used this opportunity to present the results and activities of her office to the participants. In addition to its memberships in international human rights organisations, the PDR also cooperates with other international organisations and high representatives of European and international institutions. One of the examples is her cooperation with the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) High Commissioner on National Minorities. At a 2018 meeting with OSCE High Commissioner Lamberto Zannier in Bratislava, Mrs Maria Patakyová discussed the living conditions of national minorities in Slovakia. She especially emphasised the right to access to drinking water, mother tongue education, and the situation of children from socially marginalised groups of population.

In March 2018, the PDR Office employees met with Council of Europe Commissioner for Human Rights Nils Muižnieks and his delegation to discuss education and training of Roma children, police interventions against members of the Roma community, problems of people with disabilities, as well as the content of the Istanbul Convention and the situation of the LGBTI community in Slovakia.

The PDR Office hosts regular meetings with the representatives of the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) at which the human rights situation in Slovakia is discussed. The PDR Office always provides insights on the most recent findings regarding violations and/or ignorance of minority rights, highlights areas where no improvements have been made in the long term, and presents proposed solutions to inform the monitoring performed by ECRI representatives.

In 2020, Mrs Mária Patakyová received an OSCE observer mission to discuss a number of topics the PDR Office works on, including, for example, the possibilities of Slovaks living abroad to vote in Slovak elections, moratorium on pre-election polls, and petitions concerning the right to be elected and the right to vote.

Given the severity of the case involving the death of Slovak national Jozef Chovanec resulting from the disproportionate use of force by the Belgian police and having regard to the fact that the PDR may only investigate complaints against alleged violations of fundamental rights and freedom by Slovak public authorities, Mrs Mária Patakyová decided in 2020 to send an official letter to the office of the Belgian Federal Ombudsman and request an investigation into the actions taken by the Belgian police.

The PDR actively cooperates and communicates with foreign diplomats accredited in the Slovak Republic through regular official meetings or other protocolary events. For example, Mrs Mária Patakyová discussed the issues concerning the protection of the rights of the LGBTI community, the rights of women and senior citizens, and the protection of child victims of violence with French ambassador to Slovakia Christophe Léonzi in July 2019. They agreed it was necessary to establish a suitable legislative framework to guarantee a free and dignified life for all persons, and His Excellency Christophe Léonzi especially appreciated the PDR's attitudes to these topics.

The Slovene Embassy in Slovakia hosted a meeting of representatives of 20 embassies in Slovakia in June 2020. Mrs Mária Patakyová presented the most relevant parts of her 2019 annual report at the meeting. The follow-up discussion mainly focused on disproportionate police interventions against the Roma

community and segregation in education.

Initiated by the Canadian chargé d'affaires to Slovakia, an online meeting on the 2020 annual report took place in June 2021. The PDR presented the most important findings from her activities, broken down by measures related to the COVID-19 pandemic and measures related to the PDR's standard operations. The subsequent discussion also focused on the measures and PDR's activities carried out during the state of emergency.

Nominated by the ambassadors of Germany and France, Slovak ombudsman Mária Patakyová was honoured for her outstanding contribution to the protection of human rights and the rule of law on the occasion of the International Human Rights Day on 10 December 2020.

Overview of the V4 ombudsman meetings

- 2004 The first meeting organised by Slovak ombudsman Pavel Kandráč in the High Tatras focused on the jurisdiction and powers of the PDR after accession to the European Union, ombudsman's options to use extraordinary remedies under a particular legal system, the PDR's relationship to the Slovak Constitutional Court, monitoring the observance of rights and freedoms in detention and prison facilities, and PDR's cooperation with non-governmental organisations.
- 2005 The meeting hosted by the Hungarian ombudsman focused on the exercise of rights to social security, the right to adequate material provision in old age and in the event of work

disability as well as after losing a family breadwinner, the right to free health care, right to education, social benefits and family allowances.

2006 The meeting hosted by the Czech ombudsman in Brno focused on the legal status of foreign nationals and on the application of a third-country law in ombudsman's work.

2007 No meeting was held.

2008 The meeting organised by the Slovak PDR focused on the need to apply the principle of good governance in the work of public authorities, on the independence and autonomy of ombudsman institutions, on raising legal awareness among natural and legal persons in line with the rule of law principles, and on timely and fair proceedings and decision-making.

2009 The meeting hosted by the Polish ombudsman focused on legal assistance and information, economic barriers in access to justice and the means to remove such barriers, relationships between the ombudsman and the parliament, and ombudsman's financial autonomy.

2010 No meeting was held.

2011 The meeting organised by the Hungarian ombudsman focused on international law, especially on the provisions of the Charter of the European Union, OPCAT and NHRI, and on the most frequent social issues referred to ombudsman institutions.

2012 The meeting organised by the Czech ombudsman in Brno focused on the comparison of the scope of PDRs' competences in individual V4 countries vis-a-vis the judiciary.

2013 The meeting hosted by the Slovak PDR focused

on PDRs' authority in promoting good governance and on parliament-ombudsman relations.

2014 The meeting hosted by the Polish PDR focused on the controlling functions of PDRs' in cases involving misconduct by public officials; individual PDRs share their experience in this area and discussed practical issues.

2015 The meeting organised by the Hungarian ombudsman in Visegrad focused on the protection of rights of the most vulnerable groups of population, namely on the situation of the Roma community, protection of the rights of children, elderly citizens, people with disabilities, women, minorities and foreign nationals.

2016 The meeting hosted by the Slovak PDR and attended by Slovak President Andrej Kiska focused on the right to independent and effective investigation of police interventions and on facilities for foreign nationals and the conditions in such facilities. The participants also discussed the most pressing problems/cases addressed by the PDRs in V4 countries, and the implementation of the Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution 1959/2013.

2017 The meeting organised by the Czech PDR in Brno focused on such topics as effective and transparent communication with claimants, how to increase their presence in regions, and how to promote and pursue system-level recommendations for public administration authorities to promptly eliminate infringements of rights.

2018 The meeting organised by the Polish ombudsman in Gdansk focused on the freedom of

expression, human rights education, and the role of international treaties and conventions with respect to the need to ratify the OPCAT and immediately set up a national preventive mechanism in Slovakia as the last EU country which has not done so yet.

2019 The meeting organised by the Slovak PDR in Bratislava focused on the rights of children and their protection in family foster care, desegregation in the educational system, adoptions and foster care, as well as on the right to housing in the context of homeless persons. The participants also discussed possible liability of the ombudsman institutions for damage caused by the discharge of public authority.

2020 No meeting was held due to the COVID-19 pandemic.

Role of the PDR in the abstract review of constitutionality

One of the most important powers vested in the PDR under the Slovak law is the right to initiate constitutional review before the Constitutional Court a proposal in order to review the compliance of laws and regulations with the constitution where their continued application may threaten the fundamental rights and freedoms.

This power enables the PDR to contribute to a system-level improvement of an unsatisfactory legal arrangement in those cases where the use of other of his/her powers failed to deliver the desired outcome. The PDR had been entrusted this power by an amendment to the Slovak Constitution and to the PDR Act in 2006, and exercised it for the first time in 2008. Slovak PDRs have filed a total of 14 such proposals to the Constitutional Court so far; the Constitutional Court upheld two and no decision has been delivered on three of them.

Despite the amendment to the Slovak Constitution and the PDR Act it should be noted that the path to

a constitutionally conforming interpretation of the PDR's right to file petitions with the Constitutional Court was very complicated.

The Constitutional Court initially took a rather restrictive approach to this right, adopting an interpretation according to which the PDR is only entitled to challenge the constitutionality of such regulations that govern the fundamental rights and freedoms and whose application is possible in those cases which the PDR reviews based on a complaint made by a artificial or natural person, and/or on his/her own initiative where no such complaint has been made, but in connection with a specific task under the powers entrusted to it by the Slovak Constitution.

In other words, according to the interpretation delivered by the Constitutional Court, the PDR may claim the abstract review of constitutionality of a law or regulation only if the violation of fundamental rights and freedoms has been ascertained based on his/her investigation into a specific complaint, or based on the actions taken by the PDR on his/her own initiative in a specific case.

Referring to this interpretation, the Constitutional Court rejected a motion by the then PDR Jana Dubovcová in 2014 by which she sought to invalidate an Asylum Act provision which permits not to provide justification to negative asylum decisions in cases where Slovakia's national security is involved.

Mrs Jana Dubovcová responded by another motion in which she demonstrated to the Constitutional Court that the information on which the action was based directly on the complaints investigated by her. The Constitutional Court again rejected her motion, arguing this time that the action concerned a matter on

which it had already ruled (the Constitutional Court did so despite the fact that said ruling was a procedural decision, not a decision on the merits).

The Constitutional Court's restrictive approach thus prevented the PDR from exercising her constitutional role, that is, to provide actual and effective protection of natural and artificial persons' fundamental rights and freedoms in cases where they are threatened or violated by the application of statutes.

This approach was also in contrast to the definition and position of the PDR within the system of constitutional authorities. Unlike other public authorities and institutions, the PDR is only entrusted with informal powers. This applies not only with respect to initiating proceedings but also to the outcomes of the PDR's actions which basically have a form of feedback provided to competent public authorities and results in recommendations which these authorities have an obligation to consider but no obligation to accept. Hence, the PDR is a so-called "soft power" authority that protects the fundamental rights and freedoms of natural and artificial persons by highlighting the shortcomings in the practices and procedures of competent public administration bodies and other public authorities. Since the PDR has no power to deliver binding rulings and no right to amend or cancel valid and effective decisions, the exercise of the right to petition the Constitutional Court is all the more important exactly where it is used for the abstract review of constitutionality, i.e., the PDR applies this right irrespective of whether a negative impact of a certain regulation on a specific case has been proved or not.

Indeed, the very existence of a regulation that is in conflict with the fundamental rights, irrespective

of whether a specific case exists, poses a risk to the fundamental rights and freedoms of natural and artificial persons. If applied, negative consequences of that regulation may occur at any time.

In 2015, a Constitutional Court's ruling introduced a new restriction in terms of the interpretation of the PDR's standing to bring an action for constitutional review before Constitutional Court.

In the proceedings initiated by PDR's motion, involving a violation of rights of original owners seeking the restitution of their property, the Constitutional Court ruled that in order to meet the standing requirements, it is not enough to evidence that the PDR has reviewed the specific case but, in addition, it is necessary to prove that the final judgment has been delivered in the case. Since the more than twenty years long restitution proceedings before a District Land Office were still pending, the Constitutional Court rejected the PDR's petition as filed by an unequivocally unauthorised person.

This restrictive interpretation of the PDR's right of standing started to change in 2018 when the PDR challenged the constitutional compliance of statutory age restrictions to claim financial compensation for severe disability.

In its resolution on the admission of the petition for further proceedings, the Constitutional Court described the final judgment requirement as formalistic, having no direct bearing on the content of the contested legislative provision and limiting the PDR's powers. In its decision on the merits, the Constitutional Court upheld the PDR's arguments and ruled that the contested provisions discriminated people with severe disabilities in their access to disability compensations based on age, hence they did

not comply with the Slovak Constitution and international human rights treaties.

The 2019 personal changes in the Constitutional Court brought another positive change to its restrictive approach to the PDR's right to make submissions.

In a resolution by which the Constitutional Court accepted the PDR's submission challenging the constitutionality of certain provisions of the Act on Protection, Support and Promotion of Public Health for further proceedings, the Constitutional Court abandoned its previous case-law regarding the PDR's standing and specifically ruled that in order for the PDR to be entitled to make submissions to the Constitutional Court, it is sufficient if the contested regulation poses a risk to fundamental rights and freedoms.

The Constitutional Court emphasised that the existence of a risk must reflect the corresponding social reality and that purely academic and/or theoretical potential of the contested regulation interfering with the fundamental rights and freedoms does not suffice. Further gaps in the PDR's options to participate in the abstract review of constitutionality surfaced in 2020 when the Slovak Republic was hit by the COVID-19 pandemic and took measures restricting the fundamental rights and freedoms in an effort to prevent the spread of the disease.

The PDR has no right file motion to the Constitutional Court to review a decision on the declaration of the state of emergency and other decisions connected to this decision. It means the PDR has no right to act in the matters that directly relate to the restrictions of fundamental rights and freedoms imposed by public authorities where such restrictions have been adopted through decisions directly connected to the declaration of the state of emergency.

In its 2020 report, the European Commission for Democracy through Law (the Venice Commission) noted that ombudsman institutions, on the basis of their mandate to promote and protect human rights, may provide a crucial contribution to flagging human rights issues during times of emergency and assist citizens affected by emergency measures. Through their activities, the ombudsman institutions may effectively complement the parliamentary and judicial review mechanisms which, however, the applicable Slovak legislation currently does not permit when the state of emergency is declared.

Therefore, if there is suspicion that pandemic measures resulting from the declaration of the state of emergency are unconstitutional, the only option the PDR currently has is to ask some of the competent authorities to make a relevant submission to the Constitutional Court. Of course, that authority may but does not have to comply with that request.

It would, therefore, be advisable to expand the PDR's powers with respect to the protection of fundamental rights and freedoms at times of crisis and emergencies.

Ombudsman's “Thank You” event

Each year since 2015, the PDR in cooperation with the PDR Office organises a ceremonial event titled “Ombudsman's Thank You” to commemorate the adoption of the Universal Declaration of Human Rights and celebrate 10 December as the International Human Rights Day.

The tradition was established by the then PDR Jana Dubovcová to appreciate and acknowledge outstanding personalities and organisations whose engagement in awareness-raising and protection of fundamental rights and freedoms remains largely unnoticed but whose work brings extraordinary benefits to society and shapes public opinion on human rights.

All awarded personalities receive a small ceramic heart produced in a sheltered workshop of the Rohov Social Services Home. The event is also an excellent informal meeting place for various human rights personalities.

Awards granted to the PDR and the PDR Office

High Polish state honour

On 11 May 2010, Slovak ombudsman Pavel Kandráč was presented with a high Polish state honour by the Ambassador of the Republic of Poland to Slovakia Andrzej Krawczyk, the Gold Cross of the Republic of Poland, awarded to him by the tragically deceased Polish President Lech Kaczyński upon proposal of the tragically deceased Polish Ombudsman Janusz Kochanowski for his contribution to cooperation among the Public Defender of Rights from the V4 countries.

Award for contribution to the protection of human rights

Slovak ombudsman Pavel Kandráč received the award of the Polish Public Defender of Rights, Mrs Irena Lipowitz, in March 2012 for his outstanding contribution to the protection of human rights.

Human Rights Defender

Ombudswoman Jana Dubovcová received the “Human Rights Defender” award from US Ambassador to Slovakia Theodor Sedgwick in April 2014 for her profound approach to the protection of human rights.

Order of Ľudovít Štúr of the 1st class

Slovak President Andrej Kiska awarded Jana Dubovcová with the Order of Ľudovít Štúr of the 1st class for her outstanding contribution to the promotion of democracy, protection of human rights and freedoms, and promotion of law and justice.

The Order of Ľudovít Štúr is granted to Slovak citizens for their extraordinary contributions to the development of democracy and protection of human rights and freedoms in Slovakia and protection of national security, as well as for extraordinary achievements in politics, public governance, economic development, local administration, science and technology, education, culture, arts, sports and social development, or for outstanding representation of the Slovak Republic abroad.

2020 SDGs Award in the Public Sector category

Mrs Mária Patakyová received the 2020 SDGs Award, granted by the Pontis foundation, for her contribution to meeting the sustainable development goals. These awards

are granted to projects designed to make the world a better place by 2030, for example, by seeking solutions to eradicate the poverty, fight inequalities or climate change.

Award for engagement in promotion of human rights and the rule of law

Since 2016, the French and German Ministries of Foreign Affairs have been awarding joint awards to commemorate the adoption of the Universal Declaration of Human Rights to 15 individuals in the field of human rights advocacy around the world each year.

Mrs Mária Patakyová was the only European personality to receive this Franco-German prize for human rights in 2020; she was awarded for her advocacy in support of the rights of the Roma minority, reproductive rights and humane state-sanctioned quarantine measures, as well as for her engagement in promoting the equal treatment of men and women and fight against discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity.

Ray out of darkness

Ombudswoman Mária Patakyová received the “Ray out of darkness” award from civic association eduRoma and the Institute of Romological Studies in November 2021 for her deserving activities to improve the lives of Roma women and men in Slovakia.

Slovak Design Award for PDR's visual identity

The visual identity of the PDR Office won the 2020 National Award for Design in the Identity category. Its authors, Andrej & Andrej, have built the PDR's visual identity on a unique typeface that uses exclamation mark as a symbol that warns about violations of fundamental rights and freedoms. A Denník N daily newspaper article writes: “the visual identity developed for the office of the Public Defender of Rights has rightly found its place among the exhibited but also among the award-winning works. Its authors – Andrej Barčák and Andrej Čanecký – took an exclamation mark and turned it into a typeface element. The exclamation mark in the typeface thus naturally symbolises the very function of the ombudswoman in society, that is, to warn about injustice.” “It is a very timeless design that may work for a long time and is easy to identify and build on further,” Boris Meluš commented on the jury's decision. The winning design emerged from a thoroughly prepared public tender organised by the PDR Office team, preceded by numerous consultations with experts on public procurement and graphic design professionals.

Ombuds:
20 rokov práce
verejného
ochrancu práv

Vydavateľ:
Kancelária verejného
ochrancu práv

Grafický dizajn:
Andrej & Andrej

Rok vydania:
2021

Publikácia neprešla
jazykovou úpravou

Prvé vydanie

©
Kancelária verejného
ochrancu práv

ISBN 978-80-973918-3-6

